

Kuopion kaupungin

Esiopetuksen opetus- suunnitelma

sisältäen Kuopion valmistavan opetuksen
opetussuunnitelman kuusivuotiaille

Määräys 727011/2015 mukaiset muutokset
Kasvun ja oppimisen lautakunta 14.6.2016
Kasvun ja oppimisen lautakunta 14.8.2018
Kasvun ja oppimisen lautakunta 18.5.2021

SISÄLTÖ

1.	Opetussuunnitelman perusteet ja paikallinen opetussuunnitelma	4
1.1	Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet.....	4
1.2	Paikallinen opetussuunnitelma ja sen kehittäminen	4
1.3	Paikallisen opetussuunnitelman laatiminen ja keskeiset ratkaisut.....	6
	Kuopion esiopetuksen opetussuunnitelma sisältäen kuusivuotiaiden perusopetukseen valmistavan opetuksen opetussuunnitelman.....	6
2.	Esiopetuksen tehtävä ja yleiset tavoitteet	8
2.1	Esiopetuksen järjestämistä ohjaavat velvoitteet	8
	Esiopetuksen järjestäminen Kuopiossa	10
2.2.	Esiopetuksen tehtävä osana oppimisen polkua	11
	Esiopetus osana oppimisen polkua Kuopion esiopetuksessa.....	13
2.3	Arvoperusta	14
	Kuopion esiopetuksen arvoperusta.....	14
2.4	Oppimiskäsitys.....	15
	Oppimiskäsitys Kuopion esiopetuksessa	16
2.5	Laaja-alainen osaaminen esiopetuksessa.....	16
	Ajattelu ja oppiminen Kuopion esiopetuksessa	17
	Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu Kuopion esiopetuksessa	18
	Itsestä huolehtiminen ja arjen taidot Kuopion esiopetuksessa	18
	Monilukutaito Kuopion esiopetuksessa	19
	Tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen Kuopion esiopetuksessa	20
	Osallistuminen ja vaikuttaminen Kuopion esiopetuksessa	21
3.	Kasvua ja oppimista tukeva toimintakulttuuri	22
3.1	Toimintakulttuurin kehittämistä ohjaavat periaatteet	22
	Toimintakulttuurin kehittäminen Kuopion esiopetuksessa	22
	Kaikille yhteinen esiopetus Kuopion esiopetuksessa	23
	Lapsi osallisena ja oman elämänsä toimijana Kuopion esiopetuksessa	24
	Hyvinvointi ja turvallinen arki Kuopion esiopetuksessa	24
3.2	Oppimisympäristöt esiopetuksessa.....	25
	Oppimisympäristöt Kuopion esiopetuksessa	26
3.3	Yhteistyö esiopetuksen aikana ja siirtymävaiheissa.....	27
	Yhteistyö Kuopion esiopetuksessa	28
	Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö Kuopion esiopetuksessa.....	30
	Siirtymävaiheiden yhteistyö Kuopion esiopetuksessa	32
4.	Esiopetuksen toteuttamisen periaatteet	33
4.1	Monipuoliset työtavat	33
	Monipuoliset työtavat Kuopion esiopetuksessa	34
4.2	Arviointi opetuksen ja oppimisen tukena.....	35
	Arviointi opetuksen ja oppimisen tukena Kuopion esiopetuksessa	37

4.3 Opetuksen yhteiset tavoitteet ja oppimiskokonaisuudet	38
Ilmaisun monet muodot	39
Ilmaisun monet muodot Kuopion esiopetuksessa	40
Kielen rikas maailma	41
Kielen rikas maailma Kuopion esiopetuksessa	43
Minä ja meidän yhteisömme	43
Minä ja meidän yhteisömme Kuopion esiopetuksessa	45
Tutkin ja toimin ympäristössäni	45
Tutkin ja toimin ympäristössäni Kuopion esiopetuksessa	47
Kasvan ja kehityn	47
Kasvan ja kehityn Kuopion esiopetuksessa	49
4.4 Kieleen ja kulttuuriin liittyviä erityiskysymyksiä	49
Erilaiset kieli- ja kulttuuritaustat esiopetuksessa	50
Kieli- ja kulttuuritietoisuus Kuopion esiopetuksessa	50
Kaksikielinen esiopetus	51
Kaksikielinen esiopetus Kuopion esiopetuksessa	52
5. Lapsen kasvun ja oppimisen tuki	53
5.1 Tuen järjestämistä ohjaavat periaatteet	53
Tuen järjestämistä ohjaavat periaatteet Kuopion esiopetuksessa	55
5.2 Yhteistyö huoltajan kanssa tuen aikana	55
Yhteistyö huoltajien kanssa tuen aikana Kuopion esiopetuksessa	56
5.3 Yleinen tuki	56
Yleinen tuki Kuopion esiopetuksessa	57
5.4 Tehostettu tuki	57
Tehostettu tuki Kuopion esiopetuksessa	58
Pedagoginen arvio Kuopion esiopetuksessa	59
5.5 Erityinen tuki	60
Erityinen tuki Kuopion esiopetuksessa	63
Pidennetty oppivelvollisuus Kuopion esiopetuksessa	65
5.6 Perusopetuslaissa säädetyt tukimuodot	65
6. Oppilashuolto	68
6.1 Monialainen oppilashuollon yhteistyö	69
Oppilashuoltoryhmät Kuopion esiopetuksessa	71
6.2 Yhteisöllinen oppilashuolto	72
6.3 Yksilökohtainen oppilashuolto	72
6.4 Oppilashuoltosuunnitelmat	74
Oppilashuollon monialainen yhteistyö Kuopion esiopetuksessa	75
6.5 Yksikkökohtainen oppilashuoltosuunnitelma	75
Yksikkökohtainen oppilashuoltosuunnitelma Kuopion esiopetuksessa	75
Oppilashuollon kokonaistarve ja käytettävissä olevat oppilashuollonpalvelut Kuopion esiopetuksessa	77
Yhteisöllinen oppilashuolto ja sen toimintatavat Kuopion esiopetuksessa	79

Yksilökohtaisen oppilashuollon järjestäminen Kuopion esiopetuksessa	81
Oppilashuollon yhteistyön järjestäminen lasten ja huoltajien kanssa Kuopion esiopetuksessa	82
Oppilashuoltosuunnitelman toteuttaminen ja seuraaminen Kuopion esiopetuksessa	83
7. Erityiseen maailmankatsomukseen tai kasvatustieteelliseen järjestelmään perustuva esiopetus.....	84
Erityiseen maailmankatsomukseen tai kasvatustieteelliseen järjestelmään perustuva esiopetus Kuopion esiopetuksessa.....	84
8. Toiminnan arviointi ja kehittäminen Kuopion esiopetuksessa	85
Liite 1.	86
LIITE 2.	88

1. OPETUSSUUNNITELMAN PERUSTEET JA PAIKALLINEN OPETUSSUUNNITELMA

1.1 Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet on perusopetuslain mukainen Opetushallituksen antama valtakunnallinen määräys¹, jonka mukaan paikallinen esiopetuksen opetussuunnitelma laaditaan ja esiopetus toteutetaan. Opetussuunnitelman perusteiden laatimista ohjaavat erityisesti perusopetuslaki ja -asetus sekä esiopetuksen tavoitteita määrittävä valtioneuvoston asetus².

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden tehtävänä on edistää laadukkaan ja yhtenäisen esiopetuksen yhdenvertaista toteutumista koko maassa. Uudistuksen valmistelun lähtökohtana ovat lasten kasvuympäristön ja esiopetuksen toimintaympäristön muutosten tuomat haasteet tällä hetkellä ja tulevaisuudessa. Perusteita on valmisteltu laajassa yhteistyössä hyödyntäen uusimpien tutkimus- ja kehittämistyön tuloksia.

Opetussuunnitelman perusteet on päätös esiopetuksen tavoitteista ja keskeisistä sisällöistä, huoltajien ja esiopetuksen henkilöstön yhteistyöstä sekä oppilashuollon keskeisistä periaatteista ja opetustoimeen kuuluvan oppilashuollon tavoitteista³. Esiopetus on opetuksen ja kasvatuksen kokonaisuus, jossa eri osaluokkien tavoitteet liittyvät yhteen ja muodostavat toimintakulttuurin perustan. Tämän vuoksi esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet sisältää esiopetuksen tavoitteita koskevien määräysten lisäksi niiden ymmärtämistä avaavaa tekstiä.

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet sisältävät viittauksia lainsäädäntöön. Viittausten tarkoituksena on selventää perustetekstin yhteyttä lainsäädännölliseen perustaan. Esiopetusta ohjaavista säädöksistä poiketen tässä perusteasiakirjassa käytetään oppilaasta esiopetukseen paremmin soveltuvana sanaa lapsi, oppimisen ja koulunkäynnin tuesta nimitystä kasvun ja oppimisen tuki sekä opiskelija- ja oppilashuoltolain mukaisesta opiskeluhuollosta termiä esiopetuksen oppilashuolto.

1.2 Paikallinen opetussuunnitelma ja sen kehittäminen

Opetuksen järjestäjällä on vastuu paikallisen esiopetuksen opetussuunnitelman laadinnasta ja kehittämisestä⁴. Paikallisessa opetussuunnitelmassa päätetään esiopetuksen kasvatus- ja opetustyön, oppilashuollon, huoltajien ja esiopetuksen yhteistyön sekä esiopetuksen muun toiminnan järjestämisestä ja toteuttamisesta esiopetuksen kansallisten perusteiden pohjalta. Opetussuunnitelma laaditaan siten, että se määrittelee, ohjaa ja tukee esiopetuksen järjestämistä kaikissa esiopetuksen yksiköissä. Opetuksen järjestäjä ottaa huomioon paikalliset erityispiirteet, lasten tarpeet sekä esiopetusta koskevan arviointitiedon ja kehittämistyön tulokset opetussuunnitelmaa laatiessaan.

Opetussuunnitelman laadinnassa otetaan huomioon myös muut paikalliset suunnitelmat, kuten:

- mahdollinen varhaiskasvatuksen suunnitelma
- perusopetukseen valmistavan opetuksen suunnitelma
- perusopetuksen opetussuunnitelma
- mahdollinen perusopetuksen aamu- ja iltapäivätoiminnan suunnitelma
- lastensuojelulain mukainen lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma⁵

¹ Perusopetuslaki (628/1998) 14 § 2 mom. ja Valtioneuvoston asetus perusopetuslaissa tarkoitetun opetuksen valtakunnallisista tavoitteista ja perusopetuksen tuntijaosta (422/2012) 13§

² Valtioneuvoston asetus (422/2012)

³ Perusopetuslaki 14 § 2 mom. (477/2003)

⁴ Perusopetuslaki (628/1998) 15 § 1 mom.

- yhdenvertaisuuslain mukainen yhdenvertaisuussuunnitelma⁶
- tasa-arvolain mukainen tasa-arvosuunnitelma⁷
- mahdollinen kestävän kehityksen tai kulttuurikasvatuksen suunnitelma sekä muut opetuksen järjestäjän tekemät koulutusta, lapsia ja perheitä koskevat suunnitelmat ja päätökset.

Opetuksen järjestäjä hyväksyy opetussuunnitelman erikseen suomenkielistä, ruotsinkielistä, saamenkielistä sekä tarvittaessa muulla kielellä annettavaa esiopetusta varten⁵. Paikallinen esiopetuksen opetussuunnitelma voidaan laatia kaikille opetuksen järjestäjän esiopetuksen yksiköille yhteisenä tai siten, että suunnitelma sisältää opetuksen järjestäjän yhteisiä sekä yksikkökohtaisia osia sen mukaan kuin opetuksen järjestäjä päättää. Opetuksen järjestäjät voivat myös sopia järjestäjärajat ylittävästä yhteistyöstä opetussuunnitelmaa laadittaessa, sitä arvioitaessa ja kehitettäessä. Lisäksi opetuksen järjestäjän tulee laatia esiopetuksen opetussuunnitelmaan perustuva vuosittainen suunnitelma ja tiedottaa huoltajille ennalta siinä päätetyistä keskeisistä asioista⁶. Suunnitelmassa tarkennetaan, miten paikallista opetussuunnitelmaa kussakin esiopetuksen yksikössä kyseisen vuoden aikana toteutetaan.

Opetuksen järjestäjä huolehtii siitä, että esiopetuksen henkilöstö sekä huoltajat voivat osallistua opetussuunnitelman laatimiseen ja kehittämiseen. Myös lasten näkemyksiä kuullaan ja hyödynnetään kehittämisessä⁷. Huoltajien ja lasten kannalta mielekkäisiin osallistumis- ja vaikuttamistapoihin kiinnitetään erityistä huomiota. Perusopetuslaki velvoittaa laatimaan esiopetuksen opetussuunnitelman yhteistyössä kunnan sosiaali- ja terveydenhuollon tehtäviä hoitavien viranomaisten kanssa⁸. Lasten eheän oppimisen polun turvaamiseksi on tärkeää, että muun varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen henkilöstö saa mahdollisuuden tutustua ja osallistua esiopetuksen opetussuunnitelman laatimiseen ja kehittämiseen.

Esiopetuksessa olevalla lapsella on perusopetuslain turvaama oikeus saada opetussuunnitelman mukaista opetusta sekä suotuisan kehityksen ja oppimisen edellyttämää tukea jokaisena esiopetuksen työpäivänä⁹. Tämän oikeuden turvaamiseksi jokainen esiopetuksessa olevan lapsen kanssa työskentelevä noudattaa opetuksen järjestäjän vahvistamaa opetussuunnitelmaa ja muita toimintaa ohjaavia normeja. Myös lapsen kasvun ja oppimisen tukeen kuuluvat lasten yksilölliset suunnitelmat¹⁰ laaditaan yhteisen opetussuunnitelman pohjalta.

Opetuksen järjestäjän tehtävänä on arvioida antamaansa esiopetusta ja sen vaikuttavuutta sekä osallistua ulkopuoliseen toimintansa arviointiin. Arvioinnin tarkoitus on esiopetuksen laadun kehittäminen ja lasten oppimisen edellytysten parantaminen¹¹. Paikallisen opetussuunnitelman ja sitä tarkentavan vuosittaisen suunnitelman toteutumisen seuranta ja arviointi ovat osa arviointitehtävää ja siihen perustuvaa kehittämistä. Opetuksen järjestäjän ja esiopetuksen yksiköiden tuottaman tiedon lisäksi esiopetuksen arvioinnissa voidaan hyödyntää kansallisten arviointien ja kehittämishankkeiden tuloksia. Yhteistyö muiden toimijoiden kanssa edistää avointa ja rakentavaa itsearviointia.

Muutokset opetussuunnitelman perusteissa edellyttävät vastaavien muutosten tekemistä paikalliseen opetussuunnitelmaan ja viemistä käytäntöön. Opetuksen järjestäjä voi tarkistaa opetussuunnitelmaansa ja parantaa sen laatua ja toimivuutta myös paikallisista tarpeista lähtien ja kehittämistyön tuloksia hyödyntäen.

⁵ Perusopetuslaki 15 § 1 mom. (628/1998)

⁶ Perusopetusasetus 9 § (852/1998)

⁷ Perusopetuslaki 47a (1267/2013); YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista 1989

⁸ Perusopetuslaki 15 § 2 mom. (477/2003)

⁹ Perusopetuslaki 30 § 1 mom. (642/2010)

¹⁰ Perusopetuslaki 16 a ja 17a (642/2010)

¹¹ Perusopetuslaki 21 § 1 ja 2 mom. (1296/2013)

1.3 Paikallisen opetussuunnitelman laatiminen ja keskeiset ratkaisut

Paikallinen opetussuunnitelma ja sitä tarkentava vuosittainen suunnitelma¹² laaditaan opetuksen järjestäjän päättämällä tavalla tässä luvussa kuvattuja tavoitteita ja periaatteita noudattaen. Opetuksen järjestäjä voi päättää opetussuunnitelmaan sisältyvien päätösten delegoinnista esiopetuksen yksiköille ja antaa siihen liittyvät ohjeet. Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa määritellään kunkin pääluvun lopussa, mitä paikallisessa opetussuunnitelmassa tulee kyseisen luvun osalta päättää ja kuvata.

Paikallista opetussuunnitelmaa valmisteltaessa opetuksen järjestäjä päättää ja kuvaa opetussuunnitelmassa,

- millä kielillä annettavaa opetusta varten opetussuunnitelma laaditaan ja hyväksytään
- laaditaanko paikallinen opetussuunnitelma esiopetuksen yksiköiden yhteisenä, kokonaan tai osin yksikkökohtaisena, seudullisena tai käytetäänkö muuta ratkaisua
- millaista opetussuunnitelman rakennetta, asioiden käsittelyjärjestystä ja julkaisutapaa käytetään
- miten esiopetuksen henkilöstö, lapset ja huoltajat osallistuvat opetussuunnitelman laatimiseen, arviointiin ja kehittämiseen
- miten opetussuunnitelman laatimiseen liittyvä yhteistyö varhaiskasvatuksen, perusopetuksen ja sosiaali- ja terveystoimen asiantuntijoiden sekä muiden tarvittavien yhteistyökumppaneiden kanssa toteutetaan
- miten paikalliset erityispiirteet, esiopetuksen erilaiset järjestämisen tavat, kehittämisen tavoitteet sekä lapsia koskevat suunnitelmat otetaan opetussuunnitelmaa valmisteltaessa huomioon
- laaditaanko tasa-arvolain sekä yhdenvertaisuuslain mukaiset suunnitelmat osana opetussuunnitelmaa vai erillisinä^{13 14}
- miten opetussuunnitelmasta ja sitä tarkentavasta vuosittaisesta suunnitelmasta tiedotetaan huoltajille ja sidosryhmille
- miten opetussuunnitelma laaditaan, miten sen toteutumista arvioidaan ja miten sitä kehitetään.

Kuopion esiopetuksen opetussuunnitelma sisältäen kuusivuotiaiden perusopetukseen valmistavan opetuksen opetussuunnitelman

Kuopion esiopetuksen opetussuunnitelman perustana on Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014 (Opetushallitus). Kuopion esiopetuksen opetussuunnitelma koostuu Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteista, paikallisesti laaditusta Kuopion esiopetuksen opetussuunnitelmasta, **Perusopetukseen valmistavan opetuksen opetussuunnitelman perusteista 2015 sekä paikallisesti laaditusta Kuusivuotiaiden perusopetukseen valmistavan opetuksen opetussuunnitelmasta.**

Kuopion esiopetuksen omat linjaukset ja painotukset on esitetty tässä asiakirjassa tummennetulla pohjalla perusteiden tekstin jälkeen. Esiopetuksen opetussuunnitelmatyötä toteutettiin seutukunnallisesti varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen yhteistyönä. Kuopion esiopetuksen opetussuunnitelman laati siihen nimetty työryhmä ajalla 1.9.2015-31.5.2016. Esiopetuksen ja varhaiskasvatuksen henkilöstö osallistuivat opetussuunnitelman laatimiseen KasvaNet-verkko-oppimisympäristössä. Lisäksi perusopetuksen henkilöstöllä ja sosiaalityön (erityisesti lastensuojelun) ja neuvolan työntekijöillä oli mahdollisuus kommentoida esiopetuksen opetussuunnitelman luonnosta Pedanet-kouluverkossa.

¹² Perusopetusasetus (852/1998) 9 §

¹³ Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta (609/1986) ja sen muutos (1329/2014)

¹⁴ Yhdenvertaisuuslaki (1325/2014) 6 §

Kasvun ja oppimisen lautakunta hyväksyi Kuopion esiopetuksen opetussuunnitelman 14.6.2016 ja se julkaistiin Pedanet-kouluverkossa.

Kuopion esiopetuksen opetussuunnitelma määrittelee, ohjaa ja tukee esiopetuksen järjestämistä kaikissa esiopetuksen yksiköissä. Kuopion esiopetusyksiköissä ja -ryhmissä vuosisuunnitelmana käytetään Ryhmävasu-asiakirjaa, johon opetuksen järjestäjä vuosittain määrittelee pedagogiset painopisteet. Varhaiskasvatuksen hallinto tiedottaa opetussuunnitelmasta ja vuosittaisista pedagogisista painopisteistä esiopetusvuoden alussa. **Kuusivuotiaiden valmistavan opetuksen tarkempia linjauksia on avattu Kieli- ja kulttuuritietoinen varhaiskasvatus Kuopiossa -oppaassa.**

Kuopion esiopetuksen opetussuunnitelman laadinnassa ja päivityksessä on otettu huomioon seuraavat paikalliset suunnitelmat:

- Kuopion varhaiskasvatussuunnitelma
- Perusopetuksen opetussuunnitelma
- Perusopetukseen valmistavan opetuksen opetussuunnitelma
- Lastensuojelulain mukainen lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma

Kuopion esiopetussuunnitelman ja esiopetustoiminnan toteutumisen arviointi ja kehittäminen on kuvattu luvussa 8.

Kuopion esiopetuksen opetussuunnitelman sisältöjä ja paikallisesti päätettäviä asioita päivitettiin toimintavuoden 2017-2018 aikana. Kasvun ja oppimisen lautakunta hyväksyi päivitetyn Kuopion esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet ja asiakirjan 14.8.2018.

Kuusivuotiaiden perusopetukseen valmistavan opetuksen osalta lisäykset esiopetussuunnitelmaan laadittiin tehtävään nimetyssä työryhmässä ajalla 21.12.2020-30.4.2021. Kuopion varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen sekä Kuopion kaupungin kuntoutuspalvelujen eri asiantuntijoilla on ollut mahdollisuus kommentoida kuusivuotiaiden valmistavan opetuksen opetussuunnitelma-luonnosta.

Kuopion esiopetuksen paikallisesti päätettäviä opetussuunnitelman sisältöjä päivitettiin toimintavuoden 2020 - 2021 aikana. Kasvun ja oppimisen lautakunta hyväksyi päivitetyn Kuopion kaupungin esiopetussuunnitelman sisältäen Kuopion valmistavan opetuksen opetussuunnitelman kuusivuotiaille 18.5.2021.

2. ESIOPETUKSEN TEHTÄVÄ JA YLEISET TAVOITTEET

Esiopetus on tärkeä ajanjakso lapsen elämässä. Esiopetus suunnitellaan ja toteutetaan siten, että lapsilla on mahdollisuus innostua, kokeilla ja oppia uutta. Leikkiessään ja toimiessaan erilaisissa oppimisympäristöissä lapset laajentavat osaamistaan eri tiedon- ja taidonaloilla. Esiopetuksessa lapsilla on tilaisuuksia monipuoliseen vuorovaikutukseen ja sosiaalisten taitojensa vahvistamiseen. Tavoitteena on, että lapset oppivat arvostamaan ihmisten yhdenvertaisuutta ja omaa ainutlaatuisuuttaan.

Varhaiskasvatus ja siihen kuuluva esiopetus sekä perusopetus muodostavat lapsen kasvun ja oppimisen kannalta johdonmukaisesti etenevän kokonaisuuden ja perustan elinikäiselle oppimiselle. Esiopetuksen keskeisenä tehtävänä on edistää lapsen kasvu-, kehitys- ja oppimisedellytyksiä. Toimintaa suunnitellaan lapsilähtöisesti ja sen tehtävä on vahvistaa lapsen myönteistä minäkuva ja käsitystä itsestään oppijana. Esiopetusta kehitetään inklusion periaatteiden mukaisesti. Esiopetuksella on suuri merkitys lasten kasvun ja oppimisen tuen tarpeiden varhaisessa havaitsemisessa, tuen antamisessa ja samalla vaikeuksien ehkäisemisessä.

2.1 Esiopetuksen järjestämistä ohjaavat velvoitteet

Huoltajan on huolehdittava siitä, että lapsi osallistuu esiopetukseen tai muuhun esiopetuksen tavoitteet saavuttavaan toimintaan¹⁵. Kunta on velvollinen järjestämään sen alueella asuville lapsille oppivelvollisuutta edeltävänä vuonna esiopetusta¹⁶. Esiopetusta voidaan järjestää päiväkodeissa ja kouluissa. Esiopetuksen järjestämistä ohjaavat velvoitteet perustuvat Suomen perustuslakiin, perusopetuslakiin ja -asetukseen ja sen nojalla annettuun valtioneuvoston asetukseen, oppilas- ja opiskelijahuoltolakiin¹⁷ sekä esiopetuksen opetussuunnitelman perusteisiin. Suomen perustuslain mukaan ketään ei saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan sukupuolen, iän, alkuperän, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella¹⁸. Opetuksen järjestämisessä on otettava huomioon myös velvoitteet, jotka tulevat muusta lainsäädännöstä sekä kansainvälisistä sopimuksista, joihin Suomi on sitoutunut. Tällaisia ovat muun muassa yhdenvertaisuuslaki¹⁹, tasa-arvolaki²⁰, Euroopan ihmisoikeuksien sopimus²¹ ja YK:n lapsen oikeuksien sopimus²².

Esiopetuksen opetuskieli on joko suomi tai ruotsi. Opetuskielenä voi olla myös saame, romani tai viittomakieli. Lisäksi osa opetusta voidaan antaa muulla kuin edellä mainituilla perusopetuslain mukaisilla opetuskielillä, jos se ei vaaranna lasten mahdollisuuksia seurata opetusta²³. Tästä määrätään tarkemmin luvussa 4.4.

Perusopetuslain mukaan esiopetuksen tavoitteena on osaltaan tukea lasten kasvua ihmisyyteen ja eettisesti vastuukykyiseen yhteiskunnan jäsenyyteen sekä antaa heille elämässä tarpeellisia tietoja ja taitoja²⁴. Laissa säädetään, että esiopetuksen tavoitteena on osana varhaiskasvatusta parantaa lasten oppimisedel-

¹⁵ Perusopetuslaki 26 a § 4 mom. (1040/2014)

¹⁶ Perusopetuslaki (628/1998) 4§

¹⁷ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013)

¹⁸ Suomen perustuslaki (731/1999) 6 § 2 mom.

¹⁹ Yhdenvertaisuuslaki (21/2004)

²⁰ Laki miesten ja naisten välisestä tasa-arvosta (609/1986)

²¹ Euroopan ihmisoikeuksien sopimus, Valtiosopimukset (63/1999)

²² YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista 1989

²³ Perusopetuslaki 10 § 1 mom. (1288/1999)

²⁴ Perusopetuslaki (628/1998) 2 §

lytyksiä. Esiopetuksella on myös sivistystehtävä ja tasa-arvoisuuden edistämisen tehtävä ja opetuksen tulee turvata riittävä yhdenvertaisuus koko maassa. Opetuksen ja kasvatuksen tarkemmista tavoitteista säädetään valtioneuvoston asetuksessa²⁵.

Esiopetus kestää yleensä yhden lukuvuoden²⁶, ja sitä annetaan vähintään 700 tuntia²⁷. Pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevien lasten esiopetuksen toteuttamisen vaihtoehdot kuvataan luvussa 5.5. Esiopetusta järjestettäessä otetaan huomioon, että opetukseen osallistuvilla lapsilla on mahdollisuus käyttää muita varhaiskasvatuspalveluja²⁸.

Esiopetus toteutetaan esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden pohjalta laaditun paikallisen opetussuunnitelman mukaisesti. Esiopetuksessa otetaan myönteisellä tavalla huomioon lasten erilaiset kielelliset, kulttuuriset, katsomukselliset ja uskonnolliset taustat. Lasten mielipiteitä kuunnellaan ja heidän identiteettiensä kehittymistä tuetaan.

Esiopetusta koskeva lainsäädäntö korostaa huoltajien osallisuutta²⁹. Huoltajilla on oikeus saada tietoa esiopetuksen tavoitteista ja toiminnasta jo ennen esiopetukseen ilmoittautumista sekä lapsensa esiopetuspäivästä esiopetuksen aikana. Huoltajien mielipiteitä ja tietoja kuullaan sekä heidän antamaansa palautetta hyödynnetään esiopetuksen kehittämisessä.

Esiopetus, opetuksessa käytettävät oppimateriaalit ja välineet sekä tarvittava oppilashuolto ovat maksutomia³⁰. Lapsille on tarjottava jokaisena esiopetuspäivänä tarkoituksenmukaisesti järjestetty, täysipainoinen, maksuton ateria, ja ruokailutilanteen on oltava ohjattu.³¹

Esiopetukseen osallistuvalla lapsella on oikeus turvalliseen oppimisympäristöön³². Turvallisuus otetaan huomioon oppimisympäristöissä ja kaikessa esiopetuksen toiminnassa. Lasten kokeman turvallisuuden perustana ovat keskinäiseen kunnioitukseen ja huolenpitoon perustuva toimintakulttuuri ja esiopetukseen soveltuvat oppimisympäristöt. Turvallisuuteen liittyviä tehtäviä käsitellään tarkemmin luvuissa 3 ja 6. Opetuksen järjestämisessä otetaan lisäksi huomioon työsuojeluun liittyvät säännökset, henkilötietoja koskevat säännökset sekä lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämistä ohjaavat määräykset. Esiopetuksessa käytetään tarvittaessa perusopetuslain³³ mukaisia kasvatuskeskusteluja ja kurinpidollisia keinoja esiopetukseen soveltuvalla tavalla. Opetuksen järjestäjä huolehtii lain edellyttämän suunnitelman laatimisesta joko erillisenä tai osana paikallista opetussuunnitelmaa.

Kunta tai esiopetuksen järjestämiseen luvan saanut muu opetuksen järjestäjä voi hankkia esiopetuspalvelut julkiselta tai yksityiseltä palveluiden tuottajalta³⁴. Opetuksen järjestäjä vastaa siitä, että sen hankkimat palvelut järjestetään esiopetusta koskevien säädösten, järjestämisluvan sekä näiden opetussuunnitelman perusteiden mukaisesti.

²⁵ Valtioneuvoston asetus (422/2012) 2-4 §

²⁶ Perusopetuslaki (628/1998) 9 § 2 mom.

²⁷ Perusopetusasetus (852/1998) 3 § 2 mom.

²⁸ Perusopetuslaki 6 § 1 mom. (1288/1999) ja Varhaiskasvatuslaki 11 a § 1 mom. (580/2015)

²⁹ Perusopetuslaki 3 § 3 mom. (628/1998)

³⁰ Perusopetuslaki 31 § 1 mom. (477/2003) ja Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 9 § 4 mom.

³¹ Perusopetuslaki (628/1998) 31 § 2 mom.

³² Perusopetuslaki 29 § 1 mom. (1267/2013)

³³ Perusopetuslaki 35 a § (1267/2013) sekä 36 ja 36 a § (477/2003 ja 1267/2013)

³⁴ Perusopetuslaki 4 § 1 mom. ja 7 § 5 mom. (628/1998)

Esiopetuksen järjestäminen Kuopiossa

Kuopiossa esiopetuksen järjestämisvastuu on Kasvun ja oppimisen palvelualueella varhaiskasvatuspalveluissa. Esiopetusta järjestetään kunnallisissa päiväkodeissa ja koulujen yhteydessä olevissa esiopetusryhmissä. Haja-asutusalueella esiopetusta järjestetään alkuopetuksen yhteydessä osana koulun toimintaa. Kuopiossa esiopetusta järjestetään vähintään lain velvoittama 700 tuntia. Esiopetukseen osallistuville lapsille järjestetään aamu- ja iltapäivisin varhaiskasvatusta pääsääntöisesti lapsen esiopetusryhmässä.

Kuopion kaupunki hankkii osan esiopetuksesta yksityisiltä palveluntuottajilta, jotka varhaiskasvatuspalvelut on hyväksynyt esiopetuksen järjestämispaikoiksi. Esiopetuksen järjestämispaikaksi hyväksytyn yksityisen päiväkodin tulee täyttää perusopetuslain ja -asetuksen vaatimukset sekä kunnan esiopetukselle asettamat vaatimukset. Yksityisen päivähoidon ja esiopetuksen valvonta on keskitetty varhaiskasvatuspalvelujen hallintoon. Yksityinen päiväkotitoi ja Kuopion kaupunki solmivat esiopetusta koskevan ostopalvelusopimuksen, jossa määritellään reunaehdot ostopalvelulle.

Perusopetukseen valmistavan opetuksen järjestäminen

Perusopetuslaissa säädetään maahanmuuttajille järjestettävästä perusopetukseen valmistavasta opetuksesta (Perusopetuslaki 628/1998). Maahanmuuttajille järjestettävän perusopetukseen valmistavan opetuksen tavoitteena on antaa oppilaalle tarvittavat valmiudet suomen tai ruotsin kielessä ja tarpeelliset muut valmiudet esiopetukseen tai perusopetukseen siirtymistä varten sekä edistää oppilaiden tasapainoista kehitystä ja kotoutumista suomalaiseen yhteiskuntaan. Opetuksen tavoitteena on lisäksi tukea ja edistää oppilaiden oman äidinkielen hallintaa ja oman kulttuurintuntemusta.

Opetuksen tavoitteet on tarkemmin määriteltävä valmistavan opetuksen oppilaan omassa opinto-ohjelmassa (Valtioneuvoston asetus perusopetuslaissa tarkoitetun opetuksen valtakunnallisista tavoitteista ja perusopetuksen tuntijaosta (422/2012) 5 §). Tavoitteiden määrittelyn lähtökohtana ovat oppilaan suomen tai ruotsin kielen taito sekä oppilaan aikaisempi koulunkäyntihistoria.

Valmistavan opetuksen aikana oppilaita integroidaan esi- tai perusopetukseen, oppilaan ikätasoa vastaaviin suomen- tai ruotsinkielisiin opetusryhmiin oman opinto-ohjelman mukaan oppilaan omassa opinto-ohjelmassa määritellyllä tavalla. Integroinnin tavoitteena on edistää kotoutumista, opiskeluvalmiuksien ja suomen tai ruotsin kielen taidon kehittymistä sekä laaja-alaisen osaamisen ja eri oppiaineiden sisältöjen omaksumista. Perusopetukseen siirtymistä suunniteltaessa tulee huolehtia siitä, että tieto oppilaan valmiuksista ja edistymisestä valmistavassa opetuksessa siirtyy seuraavaan kouluun. Oppilaalle ja hänen huoltajalleen annetaan mahdollisuus tutustua ajoissa tulevaan kouluun. (Perusopetukseen valmistavan opetuksen opetussuunnitelman perusteet 2015.)

Kuusivuotiaiden perusopetukseen valmistavan opetuksen järjestäminen Kuopiossa

Kuusivuotiaiden perusopetukseen valmistavaa opetusta järjestetään sekä kunnallisissa että yksityisissä päiväkodeissa. Opetuksessa noudatetaan Kuopion esiopetuksen opetussuunnitelmaa ja Perusopetukseen valmistavan opetuksen opetussuunnitelman perusteita (2015) sekä opetuksen järjestämistä koskevia periaatteita.

Valmistava opetus järjestetään inklusiivisesti esiopetuksen ryhmissä. Valmistavaan opetukseen osallistuvat lapset saavat opetusta viisi tuntia päivässä esiopetuksen työpäivinä. Valmistavaa opetusta tarjotaan niille lapsille, joiden suomen kielen taito jää alkeiskielitaidon tasolle. Valmistavaan opetukseen voivat osallistua sekä vasta maahan muuttaneet että Suomessa syntyneet monikieliset lapset. Suomen kielitaidon tason kartoittaa varhaiskasvatuksen opettaja yhdessä kieli- ja kulttuuriopettajan tai varhaiskasvatuksen erityisopettajan kanssa. Valmistavaan opetukseen osallistumisen tarpeellisuus esiopetuksen aikana arvioidaan yhdessä esiopetushenkilöstön kanssa.

Valmistavaan opetukseen osallistumisesta sovitaan yhdessä huoltajien kanssa. Valmistavaa opetusta järjestävän päiväkodin johtaja vastaa siitä, että huoltajien kanssa järjestetään tapaaminen valmistavaa opetusta koskien. Huoltajien, varhaiskasvatuksen opettajan ja päiväkodinjohtajan lisäksi tapaamiseen kutsutaan tarvittaessa moniammatillinen työryhmä, johon voivat kuulua esimerkiksi varhaiskasvatuksen erityisopettaja, kieli- ja kulttuuriopettaja tai kieli- ja kulttuurikoordinaattori ja tarvittaessa tulkki. Tapaamisessa annetaan huoltajille tietoa valmistavan opetuksen tavoitteista ja järjestämisestä. Tapaamisen yhteydessä huoltajat täyttävät suostumuslomakkeen. Päätöksen lapsen ottamisesta valmistavaan opetukseen tekee päiväkodinjohtaja.

2.2. Esiopetuksen tehtävä osana oppimisen polkua

On tärkeää, että varhaiskasvatus, siihen kuuluva esiopetus sekä perusopetus muodostavat lasten kasvun ja oppimisen kannalta johdonmukaisesti etenevän kokonaisuuden. Laadukkaan kokonaisuuden lähtökohdaksi on, että opettajat sekä muu henkilöstö tuntevat oppimisen polun eri vaiheet, niiden keskeiset tavoitteet, ominaispiirteet ja käytännöt. Lasten kasvun tukemisen ja oppimisen sujuvuuden vuoksi siirtymävaiheet suunnitellaan ja niitä arvioidaan yhdessä luvussa 3.3 kuvatulla tavalla. Opetus- ja muu henkilöstö tekevät huoltajien kanssa yhteistyötä lasten oppimisen polun kaikissa vaiheissa. Tavoitteena on, että kunkin lapsen oppimisen polku varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja edelleen perusopetukseen jatkuu joustavasti lapsen tarpeista lähtevänä. Tämän varmistamisessa henkilöstön yhteistyön ja osaamisen suunnitelmallisella johtamisella esiopetusyksiköissä ja opetuksen järjestäjän tasolla on tärkeä merkitys.

Valtioneuvoston asetuksen³⁵ mukaan esiopetuksen erityisenä tavoitteena on edistää yhteistyössä huoltajien kanssa lasten kehitys- ja oppimisedellytyksiä sekä vahvistaa lasten sosiaalisia taitoja ja tervettä itsetuntoa leikin ja myönteisten oppimiskokemusten avulla. Esiopetuksessa käytetään varhaiskasvatukseen soveltuvaa pedagogiikkaa ja kunnioitetaan lasten mielenkiinnon kohteita opetuksen järjestämisessä. Leikki eri muodoissaan on vahvasti läsnä esiopetuksen toiminnassa. Huoltajat ovat tärkeitä yhteistyökumppaneita toiminnan suunnittelussa, toteuttamisessa ja arvioinnissa. Kasvun ja oppimisen tuen sekä oppilashuollon järjestämisessä tehdään tarvittaessa yhteistyötä monialaisesti.

Esiopetus on tavoitteellista toimintaa. Opetuksen tavoitteet määrittyvät opetussuunnitelman perusteiden ja niiden pohjalta laaditun paikallisen opetussuunnitelman mukaan. Lasten osaamistasolle ei opetussuunnitelmassa aseteta yhteisiä tavoitteita. Yksilöllisesti pohditut tavoitteet hyödyttävät lasten kasvua ja oppimista, joten opettaja keskustelee kunkin lapsen yksilöllisistä tarpeista, toiveista ja oppimisen tavoitteista lapsen ja hänen huoltajansa kanssa. Esiopetuksen henkilöstö ottaa nämä tarpeet ja toiveet huomioon opetusta suunniteltaessa sekä oppimisympäristöjen kehittämisessä. Tavoitteellisuuden lisäämiseksi opettaja voi yhteistyössä lapsen ja huoltajan kanssa laatia kullekin lapselle oppimissuunnitelman. Oppimissuunnitelma on laadittava, mikäli lapsi saa tehostettua tukea. Erityisen tuen piirissä oleville lapsille laaditaan henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma (HOJKS)³⁶.

³⁵ Valtioneuvoston asetus (422/2012) 5§

³⁶ Perusopetuslaki 16 a§ 1 mom. (628/1998)

Esiopetuksessa seurataan ja tuetaan kunkin lapsen fyysistä, psyykkistä ja sosiaalista kehitystä sekä hänen tietojensa ja taitojensa kehittymistä. Tavoitteena on samalla pyrkiä ennaltaehkäisemään mahdollisesti ilmeneviä vaikeuksia. Lapsen minäkäsitys vahvistuu arvostavan vuorovaikutuksen, monipuolisten oppimiskokemusten sekä kannustavan palautteen avulla. Esiopetuksen aikana lapset tutustuvat lähiympäristöönsä, sen ihmisiin ja luontoon sekä näiden moninaisuuteen. Leikillä ja mielikuvituksen käytöllä on tärkeä merkitys lasten myönteisen kehityksen sekä uusien tietojen ja taitojen opetteluun kannalta. Esiopetus tarjoaa lapsille tilaisuuksia vuorovaikutukseen, ilmaisun eri muotoihin ja uusiin kokemuksiin. Lasten mielenkiinnon kohteisiin tutustutaan yhdessä erilaisissa oppimisympäristöissä. Näin lapsille avautuu mahdollisuuksia ystävyyteen, oppimisen iloon ja uusiin kiinnostuksen kohteisiin.

Kun huoltaja on ilmoittanut lapsen esiopetukseen, lähtökohtana on, että lapsi osallistuu kaikkeen toimintaan³⁷. Opetuksen järjestäjä päättää ja tiedottaa huoltajille lapsen sairaudesta tai muusta syystä johtuvan vapautuksen hakemiseen liittyvistä käytännöistä. Huoltaja, opettaja sekä esiopetuksen järjestämiseen osallistuva henkilöstö huolehtivat yhteistyössä lasten säännöllisestä osallistumisesta esiopetukseen.

Oppilaan oma opinto-ohjelma perusopetukseen valmistavassa opetuksessa

Perusopetukseen valmistavan opetuksen oppilaiden kielitaito ja muut valmiudet vaihtelevat. Sen vuoksi perusopetukseen valmistavaa opetusta varten ei ole määriteltä valtakunnallista tuntijakoa tai oppimäärää, vaan jokaiselle oppilaalle laaditaan oma opinto-ohjelma. Oppilaan omaan opinto-ohjelmaan kirjataan:

- oppilaan lähtötaso, kuten koulunkäyntihistoria, kielitaito ja oppilaan vahvuudet
- oppilaan henkilökohtaiset oppimistavoitteet, joita tarkistetaan säännöllisin väliajoin
- opiskeltavat oppiaineet, niiden tuntimäärät sekä opetuksen sisältö
- oppilaan opinnot valmistavan opetuksen opetusryhmässä ja integrointi perusopetukseen
- ohjauksen järjestäminen ja mahdollisesti tarvittavat tukitoimet

Oppilaanohjauksen tarkoituksena on kehittää oppilaan oppimisvalmiuksia ja tukea hänen sosiaalista kasvuaan sekä ennaltaehkäistä oppimisvaikeuksia. Oppilaan opiskelua perusopetukseen valmistavassa opetuksessa tuetaan oppilaanohjauksella siten, että opiskelutaidot ja elämänsuunnittelun kannalta tarpeelliset tiedot ja taidot kehittyvät. 35 Perusopetuslaki 16 a§ 1 mom. (628/1998), 36 Perusopetuslaki 35 § (1040/2014) (Perusopetukseen valmistavan opetuksen perusteet 2015.)

³⁷ Perusopetuslaki 35 § (1040/2014)

Esiopetus osana oppimisen polkua Kuopion esiopetuksessa

Kuopion varhaiskasvatuspalvelut on hallinnollisesti osa Kasvun ja oppimisen palvelualueetta, johon kuuluvat varhaiskasvatuspalvelut, perusopetus- ja nuorisopalvelut, lukiotoimi ja toinen aste sekä kasvu ja oppimisen tuen palvelut.

Esiopetus on tavoitteellista toimintaa. Esiopetuksen tiimipalavereissa arvioidaan säännöllisesti toimintavuoden aikana esiopetuksen oppimiskokonaisuuksia sekä Ryhmävasu-asiakirjan mukaisen toiminnan ja painopisteiden toteutumista sovitujen arviointilomakkeiden avulla.

Kuopiossa esiopetuksen henkilöstö arvioi lasten osallisuutta, pedagogista toimintaa ja leikkiympäristöjä keskustelemalla lasten kanssa, hyödyntämällä lasten haastatteluja ja havainnoinneista saatua tietoa sekä lapsille aiemmin laadittua varhaiskasvatussuunnitelmaa.

Lapsen siirtyminen varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja edelleen perusopetukseen tapahtuu sujuvasti sovitujen yhteistyökäytäntöjen mukaisesti. Lapsella ja perheellä on mahdollisuus tutustua esiopetusyksikköön ja sen henkilöstöön ennen esiopetuksen alkua.

Kuopiossa esiopetustoimintaa ohjaa Esiopetuksen kellomalli, joka jäsentää ja selkeyttää esiopetusvuoden suunnittelua. Kellomallin rakenne ja ohjeet jäsentävät lapsen oppimisvalmiuksien sekä kasvun ja oppimisen tuen tarpeen havainnointia ja arviointia. Kellomalliin on kirjattu nivelvaiheen moniammatillinen ja monialainen yhteistyö sekä tiedonsiirtokäytännöt esiopetuksesta perusopetukseen.

Lapsen esiopetusta suunniteltaessa huoltajat, lapsi ja esiopetuksen varhaiskasvatuksen opettaja pohtivat yhdessä lapsen vahvuuksia ja hänen toimimistaan erilaisissa esiopetuksen tilanteissa. Lapselle ei varsinaisesti aseteta oppimistavoitteita. Huoltajat, päiväkodinjohtaja ja esiopetuksen varhaiskasvatuksen opettaja huolehtivat yhdessä lapsen säännöllisestä osallistumisesta esiopetukseen.

Kuusivuotiaiden valmistavassa opetuksessa lapsen omaa opinto-ohjelmaa kutsutaan Valmistavan opetuksen oppimissuunnitelmaksi. Valmistavan opetuksen tavoitteita asetettaessa huomioidaan lapsen suomen kielen taitotaso ja oppimisvalmiudet. Opetukseen käytettävien keinojen ja menetelmien valinnassa huomioidaan kullekin lapselle ominainen tapa oppia. Valmistavan opetuksen oppimissuunnitelma sisältää monikielisyyden suunnitelman, jolla tuetaan sekä oman äidinkielen että suomen kielen taidon kehittymistä. Lapsen suomen kielen taidon kehittymistä seurataan. Oppimissuunnitelman täyttämisen yhteydessä lapselle annetaan mahdollisuus kertoa oppimistavoitteistaan.

Oppilaanohjaus toteutuu päivittäin lasta kannustamalla ja rohkaisemalla. Opetuksessa huolehditaan, että lapsi tulee tietoiseksi omista vahvuuksistaan ja oppimisen taidoistaan. Valmistavan opetuksen tavoitteena on edistää lapsen suomen kielen taitoa, tasapainoista kehitystä ja kotoutumista suomalaiseen yhteiskuntaan. Lisäksi lapsen oppimisen taidot vahvistuvat ja hän saa valmiuksia perusopetukseen siirtymistä varten.

2.3 Arvoperusta

Esiopetus perustuu käsitykseen lapsuuden itseisarvoisesta merkityksestä. Jokainen lapsi on ainutlaatuinen ja arvokas juuri sellaisena kuin hän on. Jokaisella lapsella on oikeus tulla kuulluksi, nähdyksi, huomioiduksi ja ymmärretyksi yksilönä ja yhteisönsä jäsenenä. Lapsilla on oikeus oppia sekä rakentaa käsitystään itsestään ja maailmasta omien lähtökohtiensa mukaisesti.

Lapsilla on oikeus oppia leikkien ja iloita oppimastaan. Lasten aikaisemmat kokemukset ja taidot ovat osa heidän oppimisen polkuaan. Lasten erilaisuutta sekä erilaisia tapoja toimia ja oppia arvostetaan. Lasten käsityksiä ja mielipiteitä pidetään tärkeinä, ja he osallistuvat oppimisympäristöjen rakentamiseen sekä edellytystensä mukaan toiminnan suunnitteluun ja arviointiin. Lapsia rohkaistaan yhdessä tekemiseen ja yhteisöllisyyteen.

Jokaisella lapsella on oikeus hyvään opetukseen. Kannustava palaute ja oikeudenmukainen kohtelu kuuluvat hyvään esiopetukseen. Lapsilla on oikeus ilmaista itseään ja ajatuksiaan, käsitellä tunteita ja ristiriitoja sekä kokeilla ja opetella uusia asioita. Esiopetus tukee lasten kykyä ymmärtää arvoja, noudattaa terveellisiä elämäntapoja sekä kehittää tunnetaitojaan ja kauneudentajuun.

Esiopetuksen henkilöstön ja huoltajien yhteistyö auttaa turvaamaan lasten hyvinvointia. Esiopetuksen henkilöstön avoin ja kunnioittava suhtautuminen erilaisiin perheisiin sekä kotien erilaisiin katsomuksiin, uskontoihin, perinteisiin ja kasvatusnäkömyksiin on rakentavan vuorovaikutuksen ja opetuksen perusta

³⁸.

Esiopetuksessa noudatetaan kestävä elämäntavan periaatteita ja otetaan huomioon sen eri ulottuvuudet: sosiaalinen, kulttuurinen, taloudellinen ja ekologinen. Esiopetus toimintaympäristönä tukee lasten tasa-arvoisuutta. Siihen sisältyvät muun muassa mielipiteiden ja sukupuolten tasa-arvo. Esiopetus edistää lasten mahdollisuuksia kehittää kykyjään ja tehdä valintoja ilman sukupuolesta johtuvia ennako-odotuksia ja rajoituksia. Tasa-arvopyrkimyksiä täydentää laaja-alainen yhdenvertaisuuden periaate³⁹. Opetus on lapsia puoluepoliittisesti, uskonnollisesti ja katsomuksellisesti sitouttamatonta. Esiopetusta ei saa käyttää kaupallisen vaikuttamisen kanavana.

Kuopion esiopetuksen arvoperusta

Kuopion esiopetuksen arvot perustuvat opetussuunnitelmassa kuvatuille arvoille ja Kuopion kaupungin arvoille, jotka kuvataan toimintatapoina. Kuopion strategian mukaan kuopiolainen toimintatapa on ”lupa tehdä toisin”, joka tarkoittaa toimimista avoimesti, innostavasti, yhdessä ja asukasta varten. Toimintatavat näkyvät kaikessa toiminnassa, niin asiakastyössä kuin työyhteisössä. Lupa tehdä toisin merkitsee luovuutta ja rohkeutta tehdä asioita uudella tavalla ja arvioida kriittisesti myös vakiintuneita toimintatapoja. (vrt. Kuopion strategia vuoteen 2030)

Varhaiskasvatuksen omina arvoina korostuvat kaupungin arvojen lisäksi palveluhenkisyys, luottamuksellisuus sekä lasten ja perheiden osallisuus. Kuopion varhaiskasvatustoiminnan ja esiopetuksen painotukset ovat:

1. lapsuuden arvo ja ainutlaatuisuus
2. lapsen oikeus hyvään, sensitiiviseen perushoittoon, huolenpitoon ja läheisyyteen sekä

³⁸ Valtioneuvoston asetus (422/2012) 2 §

³⁹ Yhdenvertaisuuslaki 6 § 1 mom. (21/2004)

3. lapsen oikeus oikeudenmukaiseen ja tasavertaiseen kohteluun, fyysiseen ja psyykkiseen turvallisuuteen, tunteiden ilmaisuun ja käsittelyyn, sosiaalisten taitojen harjoitteluun, opetukseen, osallisuuteen ja leikkiin
4. toisen kunnioittaminen, erilaisuuden hyväksyminen ja tasa-arvo
5. kiusaamisen ennaltaehkäisy
6. kulttuurien huomioiminen avarakatseisesti ja suvaitsevaisuus
7. vanhemmuuden ja kodin roolin vahvistaminen.

Painotuksien toteutumisen edellytyksenä on

1. fyysisesti ja psyykkisesti turvallinen ympäristö lapselle
2. rauhallinen ja kiireetön toimintaympäristö
3. lapsen osallisuuden huomioiminen: lapsi tulee nähdä ja kuulla, hänellä on mahdollisuus olla osallinen itseään koskeissa asioissa ja hän saa kokemuksen siitä, että voi vaikuttaa itseään koskeviin asioihin
4. leikin itseisarvon ymmärtäminen lapselle ominaisimpana tapana toimia
5. eettinen kasvatus, jossa lapsia ohjataan empaattisuuteen, anteeksipyyttämiseen, hyviin tapoihin, tasa-arvoisuuteen, itsestä ja kaverista huolehtimiseen sekä tunteiden ilmaisemiseen
6. avoin ja luottamuksellinen yhteistyö huoltajien kanssa.

Kuopion esiopetuksessa korostuvat lisäksi luontoon liittyvät arvot. Lapset oppivat kunnioittamaan luontoa ja liikkumaan luonnossa sekä iloitsemaan luonnon monimuotoisuudesta, kauneudesta ja puhtaudesta.

2.4 Oppimiskäsitys

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet on laadittu perustuen oppimiskäsitykseen, jonka mukaan lapset omaksuvat uusia tietoja ja taitoja vuorovaikutuksessa toisten lasten, opettajien, eri yhteisöjen ja lähiympäristön kanssa. Oppiminen on kokonaisvaltainen tapahtuma, jossa toiminta, tunteet, aistihavainnot, keholliset kokemukset ja ajattelu yhdistyvät. Olennaista oppimisessa on lasten oma toiminta ja luottamus omaan mahdollisuuksiinsa oppijana. Lisäksi lasten tahdolla ja kehittyvällä taidolla toimia yhdessä on merkitystä oppimiselle. Lapset oppivat esiopetuksessa leikkien, liikkuen, tutkien, erilaisia työtehtäviä tehden, itseään ilmaisten sekä taiteisiin perustuvassa toiminnassa. Myönteiset tunnekokemukset, ilo ja uutta luova toiminta edistävät oppimista ja innostavat kehittämään omaa osaamista.

Oppimisen lähtökohtana ovat kunkin lapsen aiemmat kokemukset ja hänen osaamisensa. On tärkeää, että uusilla opittavilla tiedoilla ja taidoilla on yhteys lasten arkeen ja kokemusmaailmaan. Esiopetuksen ohjatussa toiminnassa ja leikissä lapset opettelevat toimimaan yhteistyössä muiden kanssa ja asettamaan tavoitteita omalle ja yhteiselle toiminnalle. Lapsia kuunnellaan, kuullaan ja heidän kanssaan keskustellaan sekä ohjataan heitä ottamaan huomioon toiset. Näin lapsille syntyy kokemus ryhmän ja yhteisön jäsenyydestä. Tavoitteena on, että uusien tietojen ja taitojen oppiminen herättää lapsissa halun oppia lisää.

Oppimiskäsitys Kuopion esiopetuksessa

Esiopetuksessa vallitsee lämmin vuorovaikutus ja myönteinen, kannustava ja turvallinen ilmapiiri. Esiopetusryhmän henkilöstön säännölliset suunnittelu-, arviointi- ja palaverikäytännöt luovat edellytykset lasten oppimiselle.

Oppiminen on kokonaisvaltaista - arjen tilanteet ja toiminnot hyödynnetään oppimistilanteina. Lapsia kiinnostava, tavoitteellinen ja sopivasti haastava toiminta toteutuu siten, että lapset osallistuvat ja saavat vaikuttaa toiminnan ja toimintaympäristön suunnitteluun. Leikki on kaiken oppimisen perusta esiopetuksessa.

2.5 Laaja-alainen osaaminen esiopetuksessa

Laaja-alaisella osaamisella tarkoitetaan tietojen, taitojen, arvojen, asenteiden ja tahdon muodostamaa kokonaisuutta. Osaaminen tarkoittaa myös kykyä käyttää tietoja ja taitoja tilanteen edellyttämällä tavalla. Laaja-alaisen osaamisen kehittyminen alkaa varhaislapsuudessa ja jatkuu läpi elämän. Se vahvistuu vähitellen oppimisen polun aikana eri tiedon- ja taidonaloihin liittyvässä opiskelussa sekä arjen toiminnassa ja vuorovaikutuksessa. Laaja-alaisen osaamisen tarve korostuu ympäröivän maailman muuttuessa. Ihmisenä kasvaminen, opiskelu ja työn teko sekä kansalaisena toimiminen edellyttävät nyt ja tulevaisuudessa laaja-alaista, tiedonalarajat ylittävää osaamista.

Laaja-alaisen osaamisen kehittämisen tehtävä otetaan huomioon kaikessa esiopetuksen toiminnassa: toimintakulttuuria ja oppimisympäristöjä kehitettäessä sekä kasvatus- ja opetustyössä. Tehtävä perustuu valtioneuvoston asetuksen periaatteelle tarkastella opetusta kokonaisuutena⁴⁰. Sen toteutuminen edellyttää suunnitelmallista työskentelyä ja tavoitteiden toteutumisen arviointia sekä esi- ja perusopetuksen yhteistyötä.

Laaja-alaisen osaamisen kehittyminen edistää lasten kasvua yksilöinä ja yhteisönsä jäseninä. Laaja-alaisen osaamisen osa-alueet tukevat heidän valmiuttaan suuntautua elinikäisen oppimisen polulle ja luovat pohjaa kestävän elämäntavan omaksumiselle. Esiopetuksessa painopisteenä ovat kestävän elämäntavan sosiaaliset ja kulttuuriset näkökulmat. Lasten laaja-alaisen osaamisen kehittymiseen vaikuttaa opeteltavia tietosisältöjä enemmän se, miten esiopetuksessa työskennellään, millaisiksi oppimisympäristöt rakennetaan sekä miten lasten oppimista ja hyvinvointia tuetaan.

Ajattelu ja oppiminen

Ajattelun ja oppimisen taidot kehittyvät vuorovaikutuksessa ja muodostavat perustan muun osaamisen kehittymiselle ja elinikäiselle oppimiselle. Tiedon määrä ja sen nopea uudistuminen edellyttävät taitoja uuden omaksumiseen sekä oman oppimisen ohjaamiseen. Tiedon jäsentäminen ja uuden luominen edellyttävät luovaa ja kriittistä ajattelua. Esiopetuksen tehtävä on rohkaista ja auttaa lapsia kehittämään ajattelun ja oppimisen taitojaan sekä vahvistaa lasten luottamusta omaan osaamiseensa.

⁴⁰ Valtioneuvoston asetus (422/2012) ja OKM muistio 28.6.2012

Lasten muistin ja mielikuvituksen kehittymistä tuetaan esimerkiksi lorujen, musisoinnin ja draamatoiminnan avulla. Leikin, pelien ja erilaisten ongelmanratkaisu- ja tutkimustehtävien käyttö tarjoaa lapsille elämyksiä sekä oivaltamisen ja uuden löytämisen iloa. Monipuolinen liikkuminen ja havaintomotoriset harjoitukset tukevat lasten oppimista. Lapsia kannustetaan kokeilemaan ja opettelemaan myös heille vaativia asioita ja heitä ohjataan kysymään ja kyseenalaistamaan. Heitä rohkaistaan iloitsemaan onnistumisista ja kannustamaan toisia sekä samalla olemaan lannistumatta epäonnistumisista. Toimintaa dokumentoidaan, siitä keskustellaan, ja sen onnistumista pohditaan yhdessä lasten kanssa. Samalla autetaan lapsia havaitsemaan edistymistään ja oppimistaan.

Ajattelu ja oppiminen Kuopion esiopetuksessa

Ajattelu ja oppiminen osa-alueen tavoitteena ovat oppimisen ilo, luottamuksen kehittyminen omaan osaamiseen ja tietoisuuden lisääntyminen omasta oppimisesta.

Lasten mielenkiinnonkohteet ja omat kysymykset ovat ajattelun ja oppimisen kehittymisen perusta. Esiopetuksen henkilöstö kannustaa lapsia omien mielipiteiden esittämiseen, pohdintoihin ja erilaisien ratkaisumallien etsimiseen sekä pitkäjänteiseen työskentelyyn ja sinnikkyyteen. Laaja-alaiset oppimiskokonaisuudet suunnitellaan ja toteutetaan lasten mielenkiinnon kohteiden pohjalta.

Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu

Vuorovaikutustaidoilla sekä kyvyllä ilmaista itseään ja ymmärtää muita on tärkeä merkitys yksilön toimintakyvylle ja hyvinvoinnille kulttuurisesti monimuotoisessa maailmassa. Taito kuunnella, tunnistaa ja ymmärtää eri näkemyksiä kuuluu hyvään vuorovaikutukseen ja kulttuuriseen osaamiseen. Myönteisten ihmissuhteiden luominen ja ongelmatilanteiden rakentava ratkaiseminen edellyttävät yhteistyötaitoja. Esiopetuksen tehtävä on tarjota lapsille mahdollisuuksia harjoitella vuorovaikutus- ja ilmaisutaitoja turvallisesti vertaisryhmän ja lähiyhteisön aikuisten kanssa.

Lapsia rohkaistaan tutustumaan toisiin ihmisiin ja toimimaan heidän kanssaan. Juhlat, leikit ja yhteistyöhön perustuva toiminta luovat mahdollisuuksia harjoitella käyttäytymistä eri tilanteissa ja erilaisten ihmisten kanssa. Lapsia kohdellaan arvostavasti ja heitä ohjataan ystävällisyyteen ja hyviin tapoihin. Lasten kanssa tutustutaan lähiympäristöön ja sen kulttuuriseen monimuotoisuuteen. Lapsia ohjataan arvostamaan oman ja toisten perheiden perinteitä ja tapoja. Lasten kielitietoisuuden kehittymistä tuetaan ja heitä rohkaistaan ilmaisemaan itseään eri keinoin.

Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu Kuopion esiopetuksessa

Esiopetuksessa vahvistetaan kielellistä, kulttuurista ja katsomuksellista moninaisuutta osana päivittäistä toimintaa sekä lapsen itsetuntoa ja sosiaalisia taitoja. Turvallisessa yhteisössä lapset ja henkilöstö pohtivat yhdessä ristiriitoja ja keinoja niiden ratkaisemiseen. Kuopiossa on laadittu Kiusaamisen ehkäisyn ja puuttumisen suunnitelma, jonka pohjalta laaditaan **ryhmä**kohtainen suunnitelma toimintavuosittain. [Kiusaamisen ehkäisyn ja puuttumisen suunnitelma](#)

Henkilöstön tueksi on myös laadittu Kieli- ja kulttuuritietoinen varhaiskasvatus Kuopiossa – opas. Kuopion kaupungin perusopetuksen ja varhaiskasvatuksen kulttuurikasvatussuunnitelma, [Kulttuuripolku](#), muodostuu vuosittain toteutettavista kulttuurikohdevierailuista ja työpajoista. Työpajat ovat auki lukuvuoden alussa, ja niistä tiedotetaan esiopetukseen jaettavaa Kulttuurikello-tiedotteessa.

Esiopetuksessa hyödynnetään Kuopion kaupungin tarjoamia kulttuuripalveluita (museot, kirjastot, teatteri) ja –tapahtumia (esim. Pakkaspäivät, Kuopio tanssii ja soi –viikko).

Itsestä huolehtiminen ja arjen taidot

Itsestä huolehtiminen, terveyteen ja turvallisuuteen sekä arjen teknologian hallintaan liittyvät taidot ovat tärkeitä kaikille. Kyse on yksilön hyvinvoinnista sekä kestävään elämäntapaan sitoutumisesta. Esiopetuksen tehtävä on vahvistaa lasten hyvinvointiin liittyviä taitoja sekä ohjata heitä tekemään kestävä elämäntavan mukaisia valintoja. Esiopetuksessa tuetaan lasten myönteistä suhtautumista tulevaisuuteen.

Esiopetuksessa lapsia ohjataan edellytystensä mukaan huolehtimaan itsestään, toisista, omista tavaroista ja yhteisestä ympäristöstä. Opetuksessa ja yhteistyössä huoltajien kanssa käsitellään lasten arkielämän rytmiä sekä ruokailun ja levon merkitystä. Erityisesti kiinnitetään huomiota monipuoliseen ja riittävään liikuntaan lasten hyvinvoinnin ja oppimisen edellytyksenä. Lasten kanssa pohditaan heidän hyvää oloaan edistäviä ja haittaavia tekijöitä. Lapsia ohjataan toimimaan turvallisesti lähiliikenteessä. Heitä ohjataan pyytämään ja hakemaan apua tarvittaessa. Lasten kanssa kokeillaan teknologisia ratkaisuja ja harjoitellaan laitteiden ja välineiden turvallista käyttöä.

Itsestä huolehtiminen ja arjen taidot Kuopion esiopetuksessa

Kuopiossa lasten liikunnan edistämiseksi on laadittu Pienet lapset liikkeelle –toimintamalli ja sitä tukeva [Pienet lapset liikkeelle –asiakirja](#). Lisäksi esiopetuksessa noudatetaan [Varhaisvuosien fyysisen aktiivisuuden suosituksia \(2016\)](#). **Kuopion päiväkodit ovat mukana valtakunnallisessa liikkumis- ja hyvinvointiohjelmassa Liikkuva varhaiskasvatus –ohjelmassa.**

Kuopion esiopetuksessa käytetään Sapere-ruokakasvatusmenetelmää, jossa ruokamaailmaan tutustutaan eri aistien välityksellä saatavien kokemusten kautta. Sapere-menetelmän avulla lapsista kasvaa ruokaa arvostavia ja monipuolisesti syöviä aikuisia. [Sapere – ruokailoa ja monipuolisia aistikokeimuksia koko perheelle](#)

Kuopiossa lapsia ohjataan esiopetusvuoden aikana toimimaan turvallisesti lähiympäristössä.

Monilukutaito

Monilukutaidolla tarkoitetaan erilaisten viestien tulkinnan ja tuottamisen taitoja. Se liittyy kiinteästi ajattelun ja viestinnän taitoihin ja kykyyn hankkia, muokata, tuottaa, esittää, arvioida ja arvottaa tietoa erilaisissa ympäristöissä ja tilanteissa. Tietoa voidaan tuottaa ja esittää sanallisten, kuvallisten, numeeristen tai muiden symbolijärjestelmien tai näiden yhdistelmien avulla. Monilukutaito sisältää erilaisia lukutaitoja, kuten peruslukutaidon, numeerisen lukutaidon, kuvalukutaidon ja medialukutaidon. Monilukutaitoon liittyy laaja tekstikäsitelmä, jonka mukaan tekstit voivat olla muun muassa kirjoitettuja, puhuttuja, audiovisuaalisia tai digitaalisia. Monilukutaidon eri osa-alueet ovat yksilön, ihmisten keskinäisen vuorovaikutuksen, yhteiskunnan, kansalaisuuden ja työelämän näkökulmasta keskeisiä perustaitoja. Monilukutaidon kehittyminen luo perustaa muulle oppimiselle ja opiskelulle. Monilukutaidon kehittyminen alkaa jo varhaislapsuudessa ja jatkuu koko elämän ajan. Esiopetuksen tehtävä on tukea lasten monilukutaidon kehittymistä yhteistyössä huoltajien kanssa.

Lapsia kannustetaan tutkimaan, käyttämään ja tuottamaan erilaisia viestejä. Niiden avulla opetellaan ilmaisua ja vuorovaikutusta ja niiden herättämiin ajatuksiin ja tunteisiin eläydytään yhdessä. Lasten kuvalukutaidon, kirjoittamisen, lukemisen ja numeerisen lukutaidon sekä medialukutaidon kehittymistä tuetaan. Monilukutaitoisiksi kehittyäkseen lapset tarvitsevat aikuisen mallia sekä rikasta tekstiympäristöä, lasten tuottamaa kulttuuria sekä lapsille soveltuvia kulttuuripalveluja, kuten elokuvia, leikkiloruja ja musiikkia. Lasten osallisuus vahvistuu monilukutaidon kehittymisen myötä. Samalla lasten maailma avautuu, jäsentyy ja saa uusia merkityksiä.

Monilukutaito Kuopion esiopetuksessa

Esiopetusvuoden aikana korostuvat tarinoiden kerronta, sadut ja niiden tulkinta sekä lukutaidon alkeiden harjoittelu. Esiopetuksessa tutustutaan erilaisiin symbolijärjestelmiin: kirjaimiin, numeroihin, kuviin ja eri tavoin kirjoitettuihin teksteihin.

Lisäksi esiopetuksessa tutkitaan eri ympäristössä esiintyviä viestejä. Niitä tuotetaan, tulkitaan, arvioidaan ja muokataan esimerkiksi leikeissä, taiteen tai mediakasvatuksen keinoin.

Tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen

Tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen on tärkeä kansalaistaito. Sitä tarvitaan lasten ja perheiden arjessa, ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa ja yhteiskunnallisessa osallistumisessa. Se on osa monilukutaitoa sekä media- ja opiskelutaitoja, joita tarvitaan opiskelussa ja työelämässä. Esiopetuksen tehtävä on kotien rinnalla edistää lasten tieto- ja viestintäteknologista osaamista.

Opetuksessa tutustutaan erilaisiin tieto- ja viestintäteknologisiin välineisiin, palveluihin ja peleihin. Tieto- ja viestintäteknologian avulla tuetaan lasten vuorovaikutustaitoja, oppimisen taitoja sekä vähitellen kehittyvää kirjoitus- ja lukutaitoa. Mahdollisuudet kokeilla ja tuottaa itse edistävät lasten luovan ajattelun ja yhteistoiminnan taitoja. Lapsia ohjataan omaksumaan turvallisia ja ergonomisia käyttötaitoja.

Tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen Kuopion esiopetuksessa

Kuopion varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa käytetään tieto- ja viestintäteknologiaa aktiivisesti, monipuolisesti ja lapsen ja perheen osallisuus huomioiden.

Tavoitteena on

- turvata lapselle eheä oppimisen polku varhaiskasvatuksesta perusopetukseen tieto- ja viestintäteknologian osalta
- tarjota monipuolisia mahdollisuuksia kokeilla ja tuottaa itse
- käyttää tieto- ja viestintäteknologiaa luontevasti pedagogisena työvälineenä.

Kuopion esiopetukseen on laadittu digitaitotavoitteet, joiden avulla edistetään lasten tieto- ja viestintäteknologista osaamista.

[Tieto- ja viestintäteknologian opetuskäytön suunnitelma](#)

Osallistuminen ja vaikuttaminen

Aktiivinen ja vastuullinen osallistuminen ja vaikuttaminen luovat perustaa demokraattiselle ja kestäväälle tulevaisuudelle. Tämä edellyttää yksilöltä taitoa ja halua osallistua yhteisön toimintaan sekä luottamusta omiin vaikutusmahdollisuuksiinsa. Lasten oikeuksiin kuuluvat kuulluksi tuleminen ja osallisuus omaan elämäänsä vaikuttavissa asioissa⁴¹. Esiopetuksessa kunnioitetaan näitä demokratian toteutumisen keskeisiä periaatteita. Esiopetuksen tehtävä on tukea lasten vähitellen kehittyviä osallistumisen ja vaikuttamisen taitoja.

Esiopetuksen toimintaa suunnitellaan, toteutetaan ja arvioidaan yhdessä lasten, esiopetuksen henkilöstön ja huoltajien kanssa. Kun lapset ovat mukana vaikuttamassa, he oppivat samalla hahmottamaan yhteisten sääntöjen, sopimusten ja luottamuksen merkitystä. Lasten arvostava kohtaaminen, heidän ajatus- tensa kuunteleminen ja yhdessä toisten lasten ja aikuisten kanssa toimiminen vahvistavat lasten osallistumisen ja vaikuttamisen taitoja. Lapsia kannustetaan auttamaan toisia ja pyytämään tarvittaessa apua. Lasten on tärkeä saada kokea ja tietää, että he lapsina ovat oikeutettuja aikuisten apuun ja suojeluun.

⁴¹ YK:n yleissopimus lastenoikeuksista 1989

Osallistuminen ja vaikuttaminen Kuopion esiopetuksessa

Lasten osallistuminen ja vaikuttaminen toteutuvat kuulluksi tulemisen ja osallisuuden kautta. Kuopiossa on järjestetty henkilöstölle lasten osallisuuteen ja vaikuttamiseen liittyviä koulutuksia. Esiopetusryhmissä on käytettävissä lasten osallisuuteen liittyviä arviointilomakkeita, ja lapsilta saatua tietoa hyödynnetään Ryhmävasu-asiakirjaa laadittaessa.

Lapset ja vanhemmat osallistuvat yhdessä esiopetuksen henkilöstön kanssa suunnitteluun, toteutukseen ja arviointiin esiopetusyksikössä erikseen sovittavalla tavalla.

Kuvio 1. Laaja-alainen osaaminen

Arvoperusta ja oppimiskäsitys sekä laaja-alaisen osaamisen tavoitteet otetaan huomioon ja niitä syvennetään esiopetuksen toimintakulttuuria, opetuksen toteuttamista, kasvun ja oppimisen tukea ja oppilas-huoltoa käsittelevissä osissa opetussuunnitelmaa.

3. KASVUA JA OPPIMISTA TUKEVA TOIMINTAKULTTUURI

Toimintakulttuuri on historiallisesti ja kulttuurisesti muotoutuva tapa toimia, joka kehittyy esiopetusyhteisön vuorovaikutuksessa. Toimintakulttuurin kehittämistä ohjaavat esiopetusta koskevat säädökset sekä opetussuunnitelman perusteissa ja paikallisissa suunnitelmissa määritellyt arvot, oppimiskäsitys sekä esiopetusta koskevat tavoitteet. Sitä muovaavat myös johtamisrakenteet ja käytännöt, henkilöstön ammattitaito sekä käytettävissä olevat tilat, välineet ja materiaalit. Toimintakulttuuri näkyy esiopetusyhteisön vuorovaikutuksessa, ilmapiirissä sekä pedagogisissa käytännöissä ja vaikuttaa aina lasten kohtaamaan esiopetuksen laatuun. Hyvä toimintakulttuuri edistää oppimista ja hyvinvointia esiopetusyhteisössä.

3.1 Toimintakulttuurin kehittämistä ohjaavat periaatteet

Toimintakulttuuria arvioidaan ja kehitetään siten, että se tukee esiopetuksen tavoitteiden toteutumista. Kehittämisessä otetaan huomioon, että toimintakulttuuriin vaikuttavista seikoista osa on kirjoitettuja ja tiedostettuja, osa tiedostamattomia ja joskus myös tahattomia. Toimintakulttuuri vaikuttaa sen piirissä oleviin riippumatta siitä, tunnistetaanko sen merkitys ja vaikutukset vai ei. Lasten kanssa työskentelevien aikuisten on tärkeä tiedostaa, että heidän tapansa toimia ja olla vuorovaikutuksessa välittyy mallina lapselle.

Toimintakulttuurin kehittäminen edellyttää toimintatapojen ja pedagogiikan johtamista, henkilöstön ja lasten osallisuuden turvaamista ja sitoutuneisuutta yhteisiin toimintatapoihin. Vastuu kehittämisestä on opetuksen järjestäjällä ja esiopetusta johtavilla henkilöillä. Toimintakulttuuria kehitetään muun muassa kokeilemalla monipuolisia työtapoja, uusia ratkaisuja oppimisympäristöihin sekä kehittämällä ammatillista osaamista yhteistyöverkostoissa. Järjestelmällinen itsearviointi ja jatkuva kehittäminen ovat luonteva osa esiopetuksen arkea.

Kehittämistyössä on tärkeää hyödyntää sekä lasten että huoltajien kokemuksia ja mielipiteitä. Yhteistyö muun varhaiskasvatuksen, perusopetuksen sekä tuen ja oppilashuollon ammattilaisten kanssa on välttämätöntä lasten sujuvan oppimisen polun ja hyvinvoinnin turvaamiseksi.

Toimintakulttuurin kehittäminen Kuopion esiopetuksessa

Toimintakulttuuri vaikuttaa suoraan esiopetuksen laatuun. Jokainen esiopetuksen työntekijä on vastuussa työtehtävänsä mukaisesti toimintakulttuurin luomisesta ja kehittämisestä. Henkilöstö sitoutuu työssään esiopetuksen arvoihin ja eettisiin periaatteisiin.

Kuopiossa esiopetuksen toimintakulttuuria ohjaa pedagogisen johtamisen vuosikello. Pedagogisen johtamisen tarkoituksena on edistää suunnitelmallisesti ja tavoitteellisesti henkilöstön oppimista ja jatkuvaa pedagogiikan kehittämistä perustehtävän suuntaisesti. Kuopiossa on toteutettu koko henkilöstölle suunnattu pedagogisen johtajuuden koulutuskokonaisuus, jossa keskeisiä teemoja ovat olleet pedagoginen johtajuus, vasupohjainen varhaiskasvatus, varhaiskasvatuksen suunnittelu, arviointi, dokumentointi ja kehittäminen sekä oppiva ja kehittyvä tiimi ja tiimin jäsenenä toimiminen. Pedagogisen johtamisen vuosikellossa on määritelty kaupunki-, alue-, yksikkö- ja tiimitasoiset pedagogisen johtamisen rakenteet. Toiminnan toteutumista eri tasoilla arvioidaan säännöllisesti.

Yksikön esimies on vastuussa pedagogisen johtamisen rakenteiden mukaisen toiminnan toteutumisesta omassa yksikössään. Esiopetusryhmän varhaiskasvatuksen opettaja on vastuussa oman tiiminsä pedagogisesta johtamisesta. Esiopetuksen henkilöstöllä on vastuu esiopetuksen toteuttamisesta omassa esiopetusryhmässään.

Kuopion esiopetuksessa toimintakulttuurin kehittymistä tukee kaupunkitasoisesti sovittujen painopisteiden määrittely. Painopisteiden määrittelyssä otetaan huomioon esiopetuksen laadusta koottu arviointitieto sekä huoltajilta, henkilöstöltä ja lapsilta koottu arviointitieto. Syksyisin pidettävissä suunnittelupäivissä ja keväisin pidettävissä arviointipäivissä tarkastellaan painopisteiden toteutumista yksiköissä.

Kieli- ja kulttuuritietoisien toimintakulttuurin arvioinnin ja kehittämisen tukena käytetään Kielitietoisien pedagogiikan kehittäminen (KieliPeda) -työvälinettä.

Kaikille yhteinen esiopetus

Toimintakulttuurin kehittämisen lähtökohtana on kaikille yhteinen esiopetus, jossa kukin lapsi voi toimia, kehittyä ja oppia omana ainutlaatuisena yksilönään sekä yhteisön jäsenenä. Toimintaa kehitetään inklusiiviseen ja kulttuurista monimuotoisuutta tukevaan suuntaan. Jokaiselle lapselle suunnitellaan sopivia oppimisen haasteita sekä turvataan tarvittava kasvun ja oppimisen tuki. On tärkeää, että lapset saavat kokemuksia siitä, että heistä ollaan kiinnostuneita, heitä arvostetaan ja heidän mielipiteillään ja toiminnallaan on merkitystä.

Toimintakulttuuri tukee avointa vuorovaikutusta ja yhteisöllisten toimintatapojen kehittymistä. Esiopetuksen toiminnassa näkyvät lapsiryhmässä edustettuna olevat kielet ja kulttuurit sekä uskonnot ja katsomukset. Lapsia rohkaistaan vuorovaikutukseen ja toimimaan osana vertaisryhmää. Heitä ohjataan ottamaan muut huomioon sekä kunnioittamaan toisten yksilöllisyyttä. Näin luodaan pohjaa monimuotoisessa yhteiskunnassa toimimiselle.

Kaikille yhteinen esiopetus Kuopion esiopetuksessa

Esiopetuksessa vahvistetaan kielellistä, kulttuurista ja katsomuksellista moninaisuutta osana lasten ja esiopetusryhmien päivittäistä toimintaa. Kulttuurien ja katsomusten moninaisuus tehdään näkyväksi huomioiden varhaiskasvatus- ja esiopetusyksikön omaleimaisuus.

Toimintatapoja kulttuurisen osaamisen, vuorovaikutuksen ja ilmaisun toteuttamiseen kuvataan Kieli- ja kulttuuritietoinen varhaiskasvatus Kuopiossa –oppaassa.

Oppimisen ja oivalluksen ilo

Esiopetuksen toimintakulttuuri edistää kaikkien esiopetusyhteisössä toimivien oppimista. Esiopetusyhteisö kannustaa kokeilemaan, yrittämään ja erehtymään sekä havaitsemaan asioiden positiivisia puolia. Onnistumisista ja oivalluksista iloitaan yhdessä. Erilaiset tapahtumat, retket ja juhlat värittävät esiopetuksen kulttuurista vuodenkiertoa.

Esiopetus toteutetaan siten, että lasten leikille, aloitteille ja kokeiluille on sijaa. Lapsia rohkaistaan ilmaisemaan itseään, harjoittelemaan ja opettelemaan erilaisia taitoja, tietoja ja työtapoja omaan tahtiinsa. Leikillä on tärkeä merkitys muun muassa lasten kielen kehityksessä, uusien taitojen oppimisessa, tunteiden käsittelyssä ja kulttuuri-identiteetin muodostumisessa. Esiopetuksessa lapsilla on mahdollisuus leikkiä omaehtoisesti sekä opetella uusia leikkejä ja pelejä. Leikkiä eri muodoissaan hyödynnetään opetuksessa monipuolisesti.

Lapsi osallisena ja oman elämänsä toimijana

Toimintakulttuuri tukee yhteistyötä, yhteistä vastuunottoa ja osallisuutta. Henkilöstön tehtävä on varmistaa, että kaikki lapset saavat ilmaista näkemyksiään ja mielipiteitään ja että lasten ideoita ja aloitteita otetaan huomioon toiminnassa. He saavat kokemuksia esiopetusryhmää koskevasta päätöksenteosta ja

erilaisista työtehtävistä. Lasten tekemiä päätöksiä ja toimintaa arvioidaan yhdessä ja samalla lapsia ohjataan vähitellen kantamaan yhdessä vastuuta. Näin lapsille syntyy kokemuksia osallisuudesta ja toimijuudesta.

Lapsi osallisena ja oman elämänsä toimijana Kuopion esiopetuksessa

Osallisuus on lapsen liittymistä yhteisöön, siihen kuulumista ja siihen vaikuttamista. Lapsia rohkaistaan ilmaisemaan omia mielipiteitään, ajatuksiaan ja tunteitaan. Lapset suunnittelevat, toteuttavat ja arvioivat toimintaa yhdessä henkilöstön kanssa kussakin esiopetusryhmässä sovitulla tavalla. Kuopion esiopetuksessa painotetaan pienryhmissä työskentelyä. Pienryhmät muotoutuvat toiminnan ja lasten yksilöllisten tarpeiden mukaan.

Lasta arvostava kohtaaminen, heidän ajatustensa kuunteleminen ja aloitteisiin vastaaminen vahvistavat lasten osallistumisen ja vaikuttamisen taitoja. **Henkilöstö käyttää monipuolisia menetelmiä lapsen toiveiden ilmentämiseen ja toiminnan havainnollistamiseen, kuten ilmeet, eleet ja kehonkieli, mallittaminen. Lisäksi käytössä ovat kuvat, esineet sekä pikapiirtäminen ja tukiviittomat. Leikin suunnitteluun ja leikin rikastuttamiseksi käytetään kuvallisia toimintatauluja.**

Hyvinvointi ja turvallinen arki

Toimintakulttuuri tukee avointa vuorovaikutusta lasten kesken, lasten ja henkilöstön välillä sekä aikuisten keskuudessa. Keskinäinen kunnioitus, huolenpito ja välittämisen asenne toisia ja ympäristöä kohtaan näkyvät toiminnassa. Lapsia rohkaistaan ja ohjataan tunnistamaan, ilmaisemaan ja säätämään erilaisia tunteita. Lapsia ohjataan toimimaan toiset huomioon ottaen erilaisissa ristiriitatilanteissa.

Esiopetuksessa kiinnitetään huomiota terveisiin elämäntapoihin. Lasten kanssa liikutaan monipuolisesti sekä sisällä että ulkona ja heitä ohjataan välttämään yhtäjaksoista istumista sekä vaihtamaan työskentelyasentoja. Esiopetuspäivään kuuluu myös mahdollisuus rauhoittumiselle. Lapsia ohjataan toimimaan turvallisesti oppimisympäristöissä. Turvallisen arjen käytännöissä noudatetaan luvussa 6 kuvattuja turvallisuuteen liittyviä oppilashuollon periaatteita sekä suunnitelmia.

Hyvinvointi ja turvallinen arki Kuopion esiopetuksessa

Esiopetuksessa vahvistetaan lapsen itsetuntoa ja sosiaalisia taitoja. Turvallisessa yhteisössä lapset ja henkilöstö pohtivat yhdessä ristiriitoja ja keinoja niiden ratkaisemiseen.

Varhaiskasvatustlain (540/2018) 10 § mukaan lasta tulee suojata väkivallalta, kiusaamiselta ja muulta häirinnältä. Oppilas- ja opiskelijahuoltolain (1287/2013) 13 § mukaan tulee esiopetukseen laatia suunnitelma lasten suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä. Kuopiossa on laadittu Kiusaamisen ehkäisyn ja puuttumisen suunnitelma, jonka pohjalta laaditaan **ryhmä**kohtainen suunnitelma vuosittain.

[Kiusaamisen ehkäisyn ja puuttumisen suunnitelma](#)

3.2 Oppimisympäristöt esiopetuksessa

Oppimisympäristöillä tarkoitetaan esiopetuksessa tiloja, paikkoja, välineitä, yhteisöjä ja käytäntöjä, jotka tukevat lasten kasvua, oppimista ja vuorovaikutusta. Oppimisympäristöt muodostavat pedagogisesti monitahoisia ja joustavia kokonaisuuksia. Ne tarjoavat mahdollisuuksia leikkiin, luoviin ratkaisuihin ja asioiden monipuoliseen tarkasteluun lapsia motivoivia ja toiminnallisia työtapoja käyttäen.

Kehittämistä ohjaavat näissä perusteissa määritellyt arvoperusta, oppimiskäsitys sekä toimintakulttuurin kehittämiseksi asetetut tavoitteet. Lisäksi otetaan huomioon lasten osaaminen, heidän kiinnostuksen kohteensa ja yksilölliset tarpeensa sekä luvussa 4 kuvatut esiopetuksen toteuttamisen periaatteet. Oppimisympäristöjen tulee olla turvallisia ja terveellisiä⁴². Ne tarjoavat myös mahdollisuuksia leikkiä ja työskennellä rauhassa ja kiireettömässä ilmapiirissä. Oppimisympäristöissä kiinnitetään huomiota ergonomiaan, ekologisuuteen, esteettisyyteen, esteettömyyteen ja sekä tilojen valaistukseen, sisäilman laatuun, siisteyteen ja viihtyisyyteen.

Oppimisympäristöjä kehitetään niin, että ne edistävät vuorovaikutusta ja yhteisöllistä tiedon rakentamista. Yhteisesti sovitut säännöt ja toimintatavat luovat ilmapiiriltään turvallisen ja muita kunnioittavan oppimisympäristön. Monipuoliset oppimisympäristöt tukevat lasten aktiivisuutta, terveen itsetunnon ja sosiaalisten taitojen kehittymistä sekä oppimaan oppimisen taitoja ja tasa-arvoa. Lapset osallistuvat oppimisympäristöjen rakentamiseen. Heidän ideansa ja tuotoksensa näkyvät oppimisympäristöissä. Tämä tukee lasten osallisuutta ja antaa heille onnistumisen kokemuksia sekä vahvistaa vuorovaikutusta vertaisryhmän kanssa.

Oppimisympäristöinä käytetään ulko- ja sisätiloja, lähiluontoa ja rakennettua ympäristöä. Esiopetuksessa käytetään ja sovelletaan myös tieto- ja viestintäteknologiaa tarkoituksenmukaisella tavalla. Lisäksi hyödynnetään eri yhteistyökumppaneiden, kuten kirjasto-, kulttuuri- ja liikuntatoimen tarjoamia mahdollisuuksia. Lasten omia leikkikaluja, tieto- ja viestintäteknologisia laitteita ja muita välineitä voidaan käyttää huoltajien kanssa sovitulla tavalla. Tavoitteena on, että oppimisympäristöt muodostavat lapsille kokonaisvaltaisen oppimaiseman ja kannustavat aktiiviseen, yhteisölliseen ja itsenäiseen oppimiseen.

Oppimisympäristöt ja monipuoliset työtavat perusopetukseen valmistavassa opetuksessa

Perusopetukseen valmistavassa opetuksessa hyödynnetään kokemuksellisia ja toiminnallisia oppimisympäristöjä ja monipuolisia opetusmenetelmiä ja työtapoja. Monipuoliset oppimisympäristöt tarjoavat oppilaalle mielekkäitä ja monipuolisia tilanteita käyttää kieltä eri kommunikaatioympäristöissä. Erilaiset tilanteet kehittävät oppilaan kykyä toimia sekä itsenäisenä yksilönä että yhteisön jäsenenä ja antavat valmiuksia elinikäiseen oppimiseen. Erilaiset oppimisympäristöt tutustuttavat oppilasta myös suomalaiseen kulttuuriin ja edistävät hänen kotoutumistaan lähiympäristöön sekä laajemmin suomalaiseen yhteiskuntaan. Perusopetukseen valmistavan opetuksen aikana on tarpeen oppia vähitellen myös itsenäistä työskentelyä, tiimityöskentelyä, tieto- ja viestintäteknisiä taitoja ja tiedonhakutaitoja. Oppiminen on sidoksissa oppilaan aiempiin tietoihin ja oppimisstrategioihin ja on siten jokaisella yksilöllistä. Koska eri oppiaineet ja niiden tavat käyttää kieltä ovat keskeisiä perusopetukseen valmistavassa opetuksessa, opetus edellyttää kielitietoisia työtapoja kaikissa oppiaineissa. Erilaisten tekstien lukemisen, ymmärtämisen, tulkitsemisen ja tuottamisen taidot ovat keskeisiä. Kielitietoiset työtavat edellyttävät opettajien yhteistyötä ja yhteistä ymmärrystä kielen merkityksestä oppimisessa. Perusopetukseen valmistavan opetuksen oppilaat eroavat toisistaan kielitaidoltaan, oppimis- ja opiskeluvälineiltään, kiinnostuksen kohteiltaan ja motivaatioiltaan sekä oppimistarpeiltaan. Valmistava opetus pyritään järjestämään niin, että nämä oppilaiden väliset erot otetaan huomioon. Esimerkiksi eri-ikäiset ja kielitaidoltaan eritasoiset oppilaat voidaan jakaa omiksi ryhmikseen. Lisäksi oppilaiden erilaiset oppimistarpeet voidaan ottaa huomioon eriyttämällä

⁴² Valtioneuvoston asetus (422/2012) 4 §

opetusta. Valmistavaa opetusta kehitetään tavoitteellisesti ja pitkäjänteisesti yhtenäisenä kokonaisuutena, jossa kielitaito ja muut valmiudet kehittyvät jatkuvasti. Oppilaat saavat myös mahdollisuuksia oppia toisiltaan, tukea toisiaan ja toimia kielenkäytön mallina toisilleen. Tärkeässä asemassa on opettajan antama vuorovaikutuksellinen tuki, jonka avulla oppija suoriutuu myös sellaisista tehtävistä, jotka voisivat itsenäisesti olla mahdottomia suorittaa. (Perusopetukseen valmistavan opetuksen opetussuunnitelman perusteet 2015.)

Oppimisympäristöt Kuopion esiopetuksessa

Psyykkisessä ja sosiaalisessa oppimisympäristössä kiinnitetään huomio siihen, että esiopetusryhmissä vallitsee turvallinen ja lämmin, kaikkia kunnioittava, avoin ja ennakkoluuloton ilmapiiri. Henkilöstö kohtaa lapsen sensitiivisesti ja auttaa lapsia tunteiden ilmaisussa ja itsesäätelyssä esimerkiksi erilaisten tunnetaito-ohjelmien avulla. Esiopetusvuoden alkaessa oppimisympäristössä kiinnitetään erityistä huomiota ryhmäytymiseen, kiireettömyyteen ja turvallisuuden tunteen kehittymiseen.

Esiopetuksen oppimisympäristöt rakennetaan oppimiseen houkutteleviksi siten, että ne mahdollistavat lapselle ominaiset tavat oppia (liikkuminen, leikki, tutkiminen, taiteellinen kokeminen) ja rauhallisen oleilun. Oppimisympäristöjä muokataan kunkin laaja-alaisen oppimiskokonaisuuden edellyttämällä tavalla esiopetusvuoden aikana.

Lasten ideat ja mielenkiinnonkohteet otetaan huomioon oppimisympäristöjä suunniteltaessa. Lapset saavat vaikuttaa siihen, mitä leikkivälineitä, materiaaleja ja leikkejä esiopetusryhmässä on tarjolla. Lapset ovat mukana myös omien töidensä esillepanossa.

Esiopetuksessa hyödynnetään myös esiopetuspaikan ulkopuolisia tiloja ja ympäristöjä. Esiopetusta toteutetaan ulkona, metsissä, puistoissa ja muissa ympäristöissä. Kirjasto-, kulttuuri- ja liikuntapalveluita hyödynnetään säännöllisesti. Kuopiossa metsäeskaritoiminta on yksi kehittyvistä esiopetuksen muodoista.

Tieto- ja viestintäteknologiaa (TVT) käytetään pedagogisesti ja suunnitelmallisesti osana toimintaa ja oppimista. TVT-laitteiden käytössä painotetaan yhdessä tekemistä, dokumentointia sekä lasten ilmaisun, luovuuden ja leikin tukemista. [Linkki suunnitelmaan](#)

Kielitietoinen oppimisympäristö tarjoaa runsaasti erilaisia tilaisuuksia puheen ymmärtämiseen, tuottamiseen ja kielen monipuoliseen käyttöön. Kielitietoisessa oppimisympäristössä kielet ovat läsnä jatkuvasti ja kaikkialla. Suomen kielen opettaminen nivoutuu kaikkiin tilanteisiin, olipa oppimisympäristönä sitten metsä, urheilukenttä, tori tai mikä tahansa retkikohde lähiympäristöön tai kauemmas.

Turvallinen, lämminhenkinen ja lasta rohkaiseva oppimisympäristö tukee lapsen kielellistä kehitystä. Vuorovaikutustaitojen kehittymisen kannalta on tärkeää, että lapsi tulee kuulluksi. Kielitietoinen henkilöstö auttaa lasta oppimaan suomen kieltä, osoittaa lasten kaikkien kielten arvostuksen ja tekee monikielisyyttä näkyväksi. Henkilöstö vahvistaa lapsen uteliaisuutta ja kiinnostusta kieliin, kulttuureihin ja katsomuksiin.

Valmistavaan opetukseen osallistuvien lasten oppimisympäristöä suunniteltaessa tulee erityisesti ottaa huomioon opetuksen ja oppimisen eheyttäminen ja eriyttäminen. Eheyttävä työskentely tapahtuu erilaisten teemojen, projektien, leikin ja päivittäisten toimintojen avulla monipuolisia työtapoja ja menetelmiä käyttäen.

Esiopetusryhmän henkilöstö tiedostaa, että he ovat kielellisiä malleja lapsille ja että jokainen vuorovaikutustilanne on kielenoppimistilanne. Aikuinen mallittaa puhetta lapselle, nimeää, toistaa ja avaa käsitteitä, kyselee ja kannattelee keskusteluja sekä tukee lasta vuorovaikutustilanteissa ja leikissä. Kuvien käyttö oppimisympäristössä ja päivittäin eri tilanteissa auttaa lasta arjen sujumisessa sekä suomen kielen ymmärtämisessä ja oppimisessa.

Esiopetuksen oppimisympäristöjä kehitetään ja arvioidaan säännöllisesti henkilöstön tiimipalaverissa havainnointitiedon ja lapsilta saadun palautteen pohjalta. Huoltajien osallisuus oppimisympäristöjen suunnittelussa ja arvioinnissa pyritään huomioimaan erilaisissa huoltajille järjestettävissä tilaisuuksissa sekä lapsen tuonti- ja hakutilanteissa.

3.3 Yhteistyö esiopetuksen aikana ja siirtymävaiheissa

Yhteistyön tavoitteina on, että esiopetus, muu varhaiskasvatus ja perusopetus muodostavat johdonmukaisen, lapsen kasvua ja oppimista tukevan jatkumon. Yhteistyöllä varmistetaan esiopetuksen laatua sekä vahvistetaan lasten ja huoltajien osallisuutta. Yhteistyön tulee olla suunnitelmallista. Yhteistyötä kehitetään ja arvioidaan yhdessä opetuksen järjestäjän johdolla.

Yhteistyö esiopetuksessa

Oppimisen polun eri vaiheiden tavoitteiden ja käytäntöjen tunteminen on laadukkaan opetuksen perusta. Esiopetuksen, muun varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen henkilöstön yhteistyöllä opetussuunnitelmien laatimisessa ja kehittämisessä edistetään varhaiskasvatuksen, esiopetuksen ja perusopetuksen laatua. On tärkeää, että varhaiskasvatuksen, esiopetuksen ja alkuopetuksen henkilöstöllä on myös mahdollisuus tutustua toistensa toimintaan ja oppimisympäristöihin käytännössä. Lasten kasvun ja oppimisen tukemiseksi tulee opetuksen ja tuen käytäntöjen olla yhdenmukaisia.

Esiopetuksen henkilöstö tekee yhteistyötä sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstön kanssa lasten hyvinvoinnin, kasvun ja oppimisen tukemiseksi. Lasten kasvun ja oppimisen tuen sekä esiopetuksen oppilas- huollon käytäntöjä arvioidaan ja kehitetään monialaisessa yhteistyössä. Esiopetuksen henkilöstön yhteistyöllä lähiympäristön toimijoiden kanssa edistetään oppimisympäristöjen monipuolisuutta. Näin lasten oppimisympäristöt avautuvat ympäröivään yhteisöön ja maailmaan.

Henkilöstön keskinäinen yhteistyö esiopetuksessa on välttämätöntä opetuksen laadun ja esiopetusyhteisön hyvinvoinnin kannalta. Yhteistyö esiopetusyhteisön aikuisten kesken toimii samalla esimerkkinä lapsille. Lasten yhteistyötaitojen vahvistaminen on yksi keskeisistä esiopetuksen tavoitteista. Esiopetuksessa käytetään erilaisia yhteistyömuotoja ja pienryhmätoimintaa. Lapsia kannustetaan ja ohjataan toimimaan ryhmän jäsenenä ja kehittämään omia yhteistyötaitojaan. Lapsia kuullaan toiminnan suunnittelun, toteuttamisen ja arvioinnin yhteydessä heille sopivalla tavalla⁴³.

Yhteistyö Kuopion esiopetuksessa

Kuopiossa on laadittu esi- ja alkuopetuksen yhteistyösopimus. Sopimuksessa on kuvattu kaupunki ja aluetasoisista käytäntöjä koskien esi- ja alkuopetuksen yhteistyötä, yhteistyötä kouluun siirtymisen nivelvaiheessa ja huoltajien kanssa. Sopimusasiakirjassa on kuvattu myös moniammatillisen yhteistyön kaupunkitasoisia käytäntöjä. Esi- ja alkuopetuksen yhteistyösopimus päivitetään vuosittain alueellisten yhteistyöryhmien arviointien pohjalta varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen yhteistyöryhmässä.

Joustavan esi- ja alkuopetuksen tavoitteena on tehdä esiopetuksesta ja perusopetuksen kahdesta ensimmäisestä vuosiluokasta yhtenäisempi kokonaisuus rakentamalla ammatillisessa yhteistyössä lapsen kehitystä ja oppimista tukevaa jatkumoa ja sitä tukevaa pedagogiikkaa. Varhaiskasvatuksen opettajien, luokanopettajien ja erityisopettajien yhteistyössä on mahdollista suunnitella lasten tarpeista lähteviä joustavia oppimisen käytäntöjä ja kohdentaa lapsille moniammatillista tukea.

- [Kuopion joustava esi- ja alkuopetus](#)

⁴³ Perusopetuslaki 47a (1267/2013)

Esi- ja alkuopetuksen aikuistiimi tekee joustavan esi- ja alkuopetuksen tiimisopimuksen. Tiimisopimukseen kirjataan, kuinka toiminnan periaatteet toteutuvat käytännössä, kuinka oppimispolkuja toteutetaan ja kuinka lapsiryhmien yhteistoimintaa on mahdollista järjestää.

- [Tiimisopimus](#)
- [Tiimisopimuksen toimintaohje](#)

Kuopion joustavan esi- ja alkuopetuksen pedagogiikan rakentamiseen on tukimateriaaliksi laadittu Oma oppimispolku –käsikirja. Oma oppimispolku –käsikirjan tarkoitus on antaa yhteisen toimintakulttuurin ja pedagogiikan rakentamiseen työkaluja. Käsikirjassa avataan Oma oppimispolku -toimintamallin tausta-ajattelua sekä oppimisen käytännön organisointia.

- [Oma oppimispolku -käsikirja](#)

Lukemisen, kirjoittamisen ja matematiikan perustaitojen omatahtisen ja joustavan oppimisen mahdollistamiseksi on laadittu Oma oppimispolku –materiaalit ja niihin liittyvä Montako tähteä väritetään -open opas. Viimeistään lukuvuoden 2022 alusta esiopetusvuonna on käytössä vähintään lukemisen polku, ensimmäisellä luokalla vähintään kirjoittamisen polku ja toisella luokalla vähintään matematiikan polku.

- [Esiopetuksen ja vuosiluokkien 1 -2 oma oppimispolku -vihko](#)
- [Montako tähteä väritetään](#)
- [Vuosiluokkien 1 – 2 oppiaineiden tavoitteet ja sisällöt](#)

Kuopiossa on laadittu Varhaiskasvatuspalveluiden, neuvolan ja lapsiperheiden sosiaalityön yhteistyösopimus (Yhdessä lapsen ja perheen parhaaksi), jota arvioidaan vuosittain.

Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö

Vastuu huoltajien kanssa tehtävän yhteistyön kehittämisestä on opetuksen järjestäjällä. Yhteistyön lähtökohtana on luottamuksen rakentaminen sekä osapuolten tasa-arvoinen vuorovaikutus ja keskinäinen kunniointi. Yhteistyö edellyttää esiopetuksen henkilöstön aloitteellisuutta sekä henkilökohtaista vuorovaikutusta huoltajien kanssa. Yhteistyössä otetaan huomioon perheiden moninaisuus, yksilölliset tarpeet ja huoltajuuteen liittyvät kysymykset. Yhteistyössä hyödynnetään eri viestintävälineitä ja käytetään tarpeen mukaan tulkkia tai kieliavustajaa. Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö tarjoaa myös mahdollisuuksia huoltajien väliselle keskustelulle.

Huoltajien kokemukset lastensa aiemmasta kasvu ympäristöistä, kehityksestä, oppimisesta ja mielenkiinnon kohteista otetaan esiopetuksessa huomioon. Opettaja keskustelee kunkin lapsen huoltajan kanssa perheen ja esiopetuksen arvoista, kasvatuskäytännöistä ja tavoitteista. Lasten ja huoltajien näkemyksiä otetaan huomioon opetuksen toteuttamisessa ja mahdollisen lapsikohtaisen oppimissuunnitelman laatimisessa. Huoltajille tarjotaan mahdollisuuksia tutustua ja osallistua lapsensa esiopetuspäivään. Keskustelulle huoltajien kanssa varataan riittävästi aikaa. Huoltajien kieli- ja kulttuuritietoutta sekä muuta asiantuntemusta voidaan hyödyntää esiopetuksen toteuttamisessa.

Huoltajien kanssa keskustellaan lasten kasvun ja oppimisen etenemisestä. Erityisen tärkeää yhteistyö huoltajien kanssa on lasten kasvun ja oppimisen tukea suunniteltaessa ja toteutettaessa. Huoltajien tulee saada tietoa kuljetuksista ja oppilashuollosta esiopetuksen aikana sekä lapsille esiopetuksen lisäksi tarjolla olevista muista varhaiskasvatuspalveluista. Huoltajien ja lasten palaute otetaan huomioon opetusta, tuen muotoja ja toimintakulttuuria kehitettäessä.

Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö Kuopion esiopetuksessa

Kuopiossa huoltajien kanssa tehtävässä yhteistyössä korostuu hyvä vuorovaikutus, jossa toteutuvat kuuleminen, kunnioittaminen, luottamuksellisuus ja dialogisuus. Huoltajien kanssa tehtävää yhteistyötä on kuvattu Esiopetuksen kellomallissa, joka päivitetään vuosittain aina ennen uuden toimintavuoden alkua alueellisten esiopetusryhmien arviointien pohjalta.

Toimintavuoden alussa järjestettävässä vanhempainillassa huoltajat saavat tietoa esiopetuksen sisällöstä ja järjestämisestä, kasvun ja oppimisen tukimuodoista ja esiopetuksen oppilashuollon palveluista. Esiopetuksen alkaessa vanhemmille lähetetään tiedote, jossa kerrotaan esiopetusvuoden käytänteistä.

Huoltajien kanssa tehtävässä yhteistyössä kiinnitetään huomiota siihen, että

- lapsen kasvun ja oppimisen etenemisestä keskustellaan säännöllisesti oppimiskeskusteluissa, jotka toteutuvat päivittäisissä kohtaamisissa ja erikseen sovituihin tapaamisissa lasten ja huoltajien kanssa
- huoltajia kannustetaan yhteistyöhön, toiminnan suunnitteluun ja toteutukseen yhdessä henkilöstön kanssa
- huoltajat arvioivat säännöllisesti varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen toteutumista ja laatua vastaamalla asiakaskyselyihin
- sähköisiä palveluja kehitettäessä palvellaan perheitä/Huoltajia suoraviivaisemmin huomioiden asiakaslähtöisyys ja asiakkaan tietosuoja.

Huoltajien kanssa tehtävässä yhteistyössä ja tiedottamisessa käytetään Muksunetti –ohjelmaa ja perusopetuksen järjestämässä esiopetuksessa Wilma –ohjelmaa.

Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö perusopetukseen valmistavassa opetuksessa

Opetuksen järjestäjä luo edellytykset kodin ja koulun yhteistyölle. Yhteistyön lähtökohtana on osapuolten yhdenvertainen ja tasa-arvoinen kunnioitus ja kohtelu. Tavoitteena on vuoropuhelun aikaansaaminen oppilaan kasvun ja oppimisen tukemiseksi. Kodin ja koulun yhteistyössä otetaan huomioon perheiden kieli- ja kulttuuritausta. Huoltajille annetaan tietoa suomalaisesta koulusta ja koulutusjärjestelmästä, opetussuunnitelmasta, oppilaan arvioinnista, opetusmenetelmistä ja perusopetukseen valmistavassa opetuksessa käytettävästä oppilaan omasta opinto-ohjelmasta. Perheille annetaan tietoa perusopetukseen siirtymisestä sekä jatko-opintomahdollisuuksista perusopetuksen jälkeen. (Perusopetukseen valmistavan opetuksen opetussuunnitelman perusteet 2015.)

Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö Kuopion kuusivuotiaiden perusopetukseen valmistavassa opetuksessa

Yhteistyö huoltajien kanssa perustuu avoimuuteen ja luottamukseen, joka syntyy kunnioituksen, arvostuksen ja dialogisuuden kokemuksista. Kun varmistetaan, että huoltajat voivat antaa ja saavat riittävästi tietoa omaa lasta koskevista asioista, vahvistuu tunne, että huoltajilla ja valmistavan opetuksen henkilöstöllä on yhteinen tavoite lapsen hyvinvoinnin edistämiseksi. Luottamus rakentuu päivittäisissä kohtaamisissa, joissa huoltajille kerrotaan lapsen päivästä. Yhteisen kielen puuttuessa huolehditaan siitä, ettei asioita jätetä kertomatta, vaan käytetään apuna esim. eleitä, ilmeitä, konk-

reettia näyttämistä, kielen käännösohjelmia, kuvia tai videoita lapsen päivästä. Luottamuksen rakentumiseen vaikuttaa henkilöstön ja lapsen välinen vuorovaikutus sekä laadukas pedagoginen toiminta.

Huoltajien kanssa tehtävässä yhteistyössä huomioidaan perheen kulttuuristausta ja kokemukset lähtömaasta. Huoltajille kerrotaan suomalaisen varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen tavoitteista ja toimintatavoista, valmistavan opetuksen sisällöistä ja toteuttamisesta sekä lapselle laadittavasta perusopetukseen valmistavan opetuksen oppimissuunnitelmasta, jonka laatimiseen ja arvioimiseen huoltajat osallistuvat. Lapsen aloittaessa valmistavassa opetuksessa huoltajien tapaamisessa täytetään tai tarkistetaan yhdessä keskustellen Monikulttuurisen lapsen varhaiskasvatuksen aloituskeskustelu.

Keskustelujen ja kirjausten avulla saadaan tietoa lapsen aiemmasta varhaiskasvatustaustasta, oman äidinkielen osaamisesta, kielitaidosta ja muista vahvuuksista. Keskustelun yhteydessä sovitaan huoltajien kanssa, kuinka lapsen äidinkieltä/äidinkieliä tuetaan sekä esiopetusryhmässä että kotona ja täytetään Kielitietoisien pedagogiikan kehittäminen (KieliPeda) -työkalun monikielisen lapsen kieli maailman tarkastelu -lomake. Huoltajia kannustetaan osallistumaan esiopetuksen toiminnan suunnitteluun ja arviointiin. Osallistuminen mahdollistetaan esimerkiksi tulkkipalveluja käyttäen.

Yhteistyö siirtymävaiheissa

Siirtyminen kotoa tai aiemmasta varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja esiopetuksesta kouluun ovat lapsille tärkeitä elämänvaiheita. Onnistunut siirtyminen edistää lasten turvallisuuden tunnetta ja hyvinvointia sekä heidän kasvu- ja oppimisedellytyksiään. Siirtymävaiheiden käytäntöjen tulee olla suunnitelmallisia. On tärkeää, että paikallisissa varhaiskasvatusta ja perusopetusta koskeissa suunnitelmissa on yhtenäinen linja siirtymävaiheisiin liittyvistä käytännöistä. Käytäntöjä arvioidaan ja kehitetään henkilöstön yhteistyössä. Huoltajilta saatu palaute otetaan kehittämisessä huomioon.

Opetuksen järjestäjä luo yhteistyön ja tiedon siirron käytänteet, joiden avulla lasten siirtyminen kotoa tai aiemmasta varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja sieltä perusopetukseen tapahtuu mahdollisimman joustavasti lasten kasvua ja oppimista tukevalla tavalla. Tavoitteena on, että opetuksen, oppimisen tuen sekä oppilashuollon järjestämisen kannalta keskeinen tieto siirtyy lapsen siirtyessä yksiköstä toiseen tai koulutusasteelta toiselle. Tiedon siirrosta noudatetaan voimassa olevia säännöksiä⁴⁴. Esiopetuksen tai perusopetuksen siirtymävaiheissa ja erityisesti poikkeuksellisesta aloittamisajankohdasta päätettäessä hyödynnetään aikaisempien ja tulevien opettajien asiantuntemusta lapsen kasvun ja oppimisen etenemisestä ja tukemisesta.

Lapsen ja huoltajan kanssa keskustellaan esiopetukseen ja kouluun siirryttäessä alkavan opetuksen tavoitteista, tehtävästä sekä toimintatavoista. Tavoitteena on, että lapset ja huoltajat tutustuvat esi- ja alkuopetuksen oppimisympäristöihin, toimintaan ja henkilöstöön jo ennen opetuksen alkua. Perusopetukseen siirtyville lapsille ja heidän huoltajilleen annetaan tietoa perusopetuksen aamu- ja iltapäivätoiminnasta.

⁴⁴ Perusopetuslaki 40-41 § (642/2010)

Siirtymävaiheiden yhteistyö Kuopion esiopetuksessa

Esiopetukseen siirtyminen

Lapsi siirtyy varhaiskasvatuksesta esiopetukseen **tai valmistavaan opetukseen** sovittujen yhteistyökäytäntöjen mukaisesti. Lapsella ja perheellä on mahdollisuus tutustua esiopetusyksikköön ja sen henkilöstöön ennen esiopetuksen alkua esiopetusyksikössä sovitulla tavalla.

Tiedonsiirtokäytännöt esiopetuksesta kouluun on kuvattu Esiopetuksen kellomallissa, joka päivitetään vuosittain aina ennen uuden toimintavuoden alkua alueellisten esiopetusryhmien arviointien pohjalta.

Kuusivuotiaiden valmistavan opetuksen jälkeen lapsi siirtyy perusopetuksen oppilaaksi tai jatkaa valmistavassa opetuksessa. Tiedonsiirto kuusivuotiaiden valmistavasta opetuksesta perusopetukseen annetaan ensitiedossa. Jos lapsi on aloittanut kuusivuotiaiden valmistavassa opetuksessa kesken esiopetusvuotta, hänellä on mahdollisuus jatkaa perusopetukseen valmistavassa opetuksessa kouluun siirtyessään. Siirtyminen valmistavasta opetuksesta perusopetukseen arvioidaan aina yksilöllisesti ja suunnitellaan yhteistyössä huoltajien ja perusopetuksen kanssa.

4. ESIOPETUKSEN TOTEUTTAMISEN PERIAATTEET

Esiopetuksen toteuttamisessa otetaan huomioon aiemmissa luvuissa kuvatut esiopetuksen yleiset tavoitteet sekä toimintakulttuurille asetetut tavoitteet.

4.1 Monipuoliset työtavat

Ohjattu ja lasten omaehtoinen leikki sekä havainnolliset, lasten aktiivisuutta ja luovuutta edistävät työtavat ovat olennainen osa esiopetuksen toimintaa. Työtapojen valintaa ja käyttöä ohjaavat esiopetukselle asetetut tehtävät ja tavoitteet sekä lasten tarpeet, edellytykset ja kiinnostuksen kohteet. Monipuolisilla työtavoilla tuetaan lasten kasvua ja oppimista, heidän laaja-alaisen osaamisensa (luku 2.5) kehittymistä sekä vahvistetaan heidän sosiaalisia taitojaan.

Esiopetuksessa työtavat ovat sekä oppimisen väline, että opettelun kohde - vähitellen kehittyvä taito, jota lapset tarvitsevat oppimisen polulla. Tämän vuoksi on tärkeää, että opettaja ohjaa lapsia kokeilemaan ja käyttämään erilaisia työtapoja ryhmissä, työpareina ja itsenäisesti. Lapset osallistuvat toiminnan suunnitteluun, työtapojen valintaan ja tekevät erilaisia työtehtäviä. Tämä on arjen osallisuutta, jonka tavoitteena on tukea lasten aloitteellisuuden kehittymistä ja omaa vastuunottoa. Oppimista edistää se, että lapset ovat mukana miettimässä työskentelyn tavoitteita ja he tietävät, mitä heiltä odotetaan. Tehtyjen valintojen ja työskentelyn onnistumista arvioidaan yhdessä.

Leikkiessään lapset oppivat ja hahmottavat maailmaa. Tämän vuoksi leikki eri muodoissaan on keskeistä esiopetuksessa. Kokemukselliset ja toiminnalliset työtavat tarjoavat elämyksiä ja vahvistavat lasten oppimismotivaatiota. Tavoitteena on, että lapset käyttävät kaikkia aistejaan, liikkuvat, kehittävät muistiaan ja mielikuvitustaan sekä nauttivat oivaltamisesta. Oppimisen ja yhteisöllisten toimintatapojen kehittymisen tukemiseksi esiopetuksessa käytetään esimerkiksi erilaisia pelejä. Yhdessä työskenneltäessä lapsia rohkaistaan kyselemään, ihmettelemään, tutkimaan, päättelämään ja ratkaisemaan ongelmia sekä toimimaan tavoitteellisesti yhteisen päämäärän suuntaisesti. Lapsille järjestetään myös mahdollisuuksia kokeilla ja toimia itsenäisesti.

Monipuolisten työtapojen käyttö edellyttää, että oppimisympäristöissä on riittävästi erilaisia leikkiin ja opetteluun soveltuvia materiaaleja, havainto- ja työvälineitä sekä mahdollisuuksia käyttää tieto- ja viestintäteknologiaa. Toimivat oppimisympäristöt tarjoavat tilaisuuksia eriyttää lasten työskentelyä. Onnistumisen kokemuksilla ja kannustavalla palautteella tuetaan lasten myönteisen itsetunnon kehittymistä. Tavoitteena on, että lasten halu kokeilla ja opetella vahvistuu ja heille syntyy luottamus siihen, että he pysyvät oppimaan uutta.

Työtapoja kehitetään yhteisesti henkilöstön itsearvioinnin sekä lapsilta ja huoltajilta saadun palautteen perusteella.

Monipuoliset työtavat Kuopion esiopetuksessa

Esiopetuksessa käytetään varhaiskasvatukseen soveltuvaa pedagogiikkaa, jossa keskeistä on leikki. Opetushallituksen, Kuopion kaupungin ja Siilinjärven kunnan yhteishankkeessa laadittu Leikin käsikirja vahvistaa varhaiskasvatuksen henkilöstön tietoisuutta ja osaamista leikin ymmärtämisessä, tukemisessa, ohjaamisessa ja havainnoinnissa. Käsikirjan tarkoituksena on lisätä henkilöstön ymmärrystä leikin syvällisestä merkityksestä lapsen kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin edistäjänä. Siinä kuvataan leikin merkitystä eri-ikäisten lasten ominaisena tapana toimia sekä tuodaan esille näkökulmia varhaiskasvatustoiminnan suunnitteluun ja oppimisympäristön muokkaamiseen. Leikin käsikirja on saatavilla KasvaNet-verkko-oppimisympäristössä.

Kielitietoinen henkilöstö tukee lasta leikissä ja vertaissuhteissa olemalla itse aktiivisesti läsnä, nimeämällä, sanoittamalla, mallittamalla ja havainnollistamalla toimintaa kuvia tai esineitä apuna käyttäen. Kuopiossa esiopetuksen työtapana painottuu pienryhmätoiminta, jota toteutetaan joustavasti ja vaihdellen ryhmien kokoa toiminnan, lasten tarpeiden tai toiveiden ja mielenkiinnon kohteiden mukaan. Pienryhmätoiminta tukee lapsen kielellistä kehitystä sekä suomen kielen oppimista. Se nähdään mahdollisuutena laadukkaalle vuorovaikutukselle, lapsen yksilölliselle huomioimiselle ja osallisuudelle. Pienryhmätoimintojen tavoitteet ja sisällöt pohjautuvat lasten mielenkiinnon kohteisiin. Erillisissä S2 -pienryhmissä sisältöinä ovat lapsiryhmän ajankohtaiset aihepiirit ja juhlat. Muita teemoja ovat mm. minä ja perhe, tunteet, lähiympäristö/päiväkoti, ruoka, vaatteet, koti ja liikenne, eläimet ja luonto ja värit.

Suomen kielen opettamisessa kiinnitetään huomiota sanavaraston kartuttamiseen, lausetasoiseen puheeseen ja kerrontataitoihin (Liite 2. Kieliympyrä). Vuorovaikutteinen lukeminen, draama, musiikki, laulut ja lorut auttavat lasta kielen oppimisessa. Opetuksen tukena käytetään kieli- ja kulttuuritietoisia menetelmiä ja materiaaleja. Henkilöstöä koulutetaan vuosittain Sanasäkki -kielenopetusmenetelmän käyttöön. Kieli- ja kulttuuritietoinen varhaiskasvatus Kuopiossa –oppaassa on kuvattu konkreettisia toimintatapoja suomen kielen opettamiseen. KasvaNet -oppimisympäristössä, kohdassa Materiaalipankki, löytyy koulutusvideoita pedagogisen toiminnan suunnittelun tueksi.

Valmistavan opetuksen sisällön suunnittelusta, toteutumisesta ja arvioinnista vastaa varhaiskasvatuksen opettaja. Suomen kielen opetusta erillisissä S2-ryhmissä voivat varhaiskasvatuksen opettajan lisäksi toteuttaa myös varhaiskasvatuksen lastenhoitaja sekä varhaiskasvatuksen kieli- ja kulttuuriohjaaja. Suomen kielen opetuksen sisältö suunnitellaan valmistavaa opetusta saavan lapsen lähtökohdista, mutta opetushetkillä voi olla mukana myös muita samansisältöisestä opetuksesta hyötyviä lapsia. Yhteistyötä tehdään perusopetuksen valmistavan opetuksen ja S2- opettajien kanssa.

Esiopetuksen tavoitteet ja sisällöt jäsentyvät toiminnassa kokonaisuuksiksi, jotka sisältävät laaja-alaiset oppimiskokonaisuuksien osa-alueet ja oppimisen alueet. Oppimiskokonaisuuksien ideat ja teemat pohjautuvat lasten mielenkiinnonkohteisiin. Liite 1.

Kuopion esiopetuksessa on siirrytty tehtäväkirjoista oppimiskokonaisuuksien mukaisen materiaalin käyttöön. Esiopetuksen toiminta ja materiaalit rakentuvat laaja-alaisen oppimiskokonaisuuksien osa-alueiden ja oppimisen alueiden sisältöjen pohjalta.

Esiopetuksen henkilöstö arvioi työtapoja tiimipalaverissa lapsilta ja vanhemmilta saadun palautteen pohjalta.

4.2 Arviointi opetuksen ja oppimisen tukena

Arviointi on kiinteä osa esiopetusta⁴⁵. Arvioinnilla on esiopetuksessa kaksi tehtävää: sen avulla suunnitellaan ja kehitetään opetusta sekä tuetaan kunkin lapsen hyvinvointia, kasvua ja oppimista. Arviointi on havainnoinnin, dokumentoinnin, arviointipäätelmien ja palautteen muodostama kokonaisuus, johon osallistuvat opettajien lisäksi muu esiopetuksen henkilöstö sekä lapset ja huoltajat.

Esiopetuksen tehtävänä on edistää yhteistyössä huoltajien kanssa lasten kehitys- ja oppimisedellytyksiä⁴⁶. Tavoitteellisen ja lasten kehitystä tukevan opetuksen edellytyksenä on, että opettaja saa tietoa lasten aiemmista kasvuympäristöistä, kehittämisestä ja oppimisesta sekä mielenkiinnon kohteista. Keskeisiä tiedonlähteitä ovat lapsen huoltaja, aiemman varhaiskasvatuksen henkilöstö sekä lapsi itse. Esiopetuksen opettaja hyödyntää tietoja lapsen henkilökohtaisten tavoitteiden suunnittelussa yhteistyössä huoltajan ja lapsen kanssa. Suunnittelun apuna voidaan käyttää lapsikohtaista esiopetuksen oppimissuunnitelmaa.

Opettaja seuraa kunkin lapsen kehittymistä ja oppimista esiopetuksen aikana. Seurannan kohteena ovat lasten työskentely, käyttäytyminen ja heidän oppimisensa edistyminen eri tiedon- ja taidonaloilla⁴⁷. Seuranta perustuu jatkuvaan havainnointiin sekä monipuoliseen dokumentointiin. Lasten tekemät työt ja omat kokemukset ovat osa dokumentointia ja arviointia. Myös huoltajan havainnot lapsensa oppimisesta ja hyvinvoinnista ovat tärkeitä. Kootun seurantatiedon ja siitä johdettujen arviointipäätelmien pohjalta opettaja suuntaa opetusta ja oppimisympäristöjä sekä lasten mahdollisesti saamaa tukea.

Opettaja ja lasta ohjaava muu henkilöstö antavat lapsille päivittäin rohkaisevaa ja kannustavaa palautetta lasten vahvuuksista ja kehittämisalueista. Koottua dokumentaatiota käytetään niin, että kukin lapsi voi havaita edistymistään. Tämä rakentaa lasten myönteistä käsitystä itsestään oppijana. On tärkeää, että huoltajat saavat usein palautetta lapsensa työskentelystä, käyttäytymisestä ja oppimisen edistymisestä, jotta he voivat osaltaan tukea lastaan⁴⁸.

Esiopetuksessa kehitetään lasten edellytyksiä itsearviointiin⁴⁹. Lapsia rohkaistaan kuvaamaan, mistä he esiopetuksessa pitävät, missä he ovat omasta mielestään onnistuneet ja mitä he haluaisivat opetella jatkossa. Opettaja ohjaa lapsia myös pohtimaan yhteisten tehtävien onnistumista. Lasten oppimisen polun aikana vähitellen kehittyvä itsearviointitaito on osa oppimisen taitoja.

On tärkeää, että tarpeelliset tiedot kunkin lapsen esiopetuksen aikaisesta työskentelystä sekä kasvun ja oppimisen etenemisestä ovat opettajan käytettävissä lapsen siirtyessä ensimmäiselle luokalle. Tämä varmistetaan esiopetuksen ja koulun henkilöstön sekä huoltajien ja lasten yhteistyöllä. Tietojen siirtämisessä voidaan hyödyntää esiopetuksen aikana koottuja kunkin lapsen etenemistä kuvaavia dokumentteja sekä lapselle mahdollisesti laadittua oppimissuunnitelmaa tai HOJKSia. Opetuksen järjestäjä vastaa toimivien siirtymävaiheen käytäntöjen luomisesta. Tietojen siirrossa noudatetaan voimassa olevia säännöksiä.

Opetushenkilöstön tavoitteellinen itsearviointi on esiopetuksen laadun ylläpitämisen ja kehittämisen ehto. Opettajat käyttävät lasten kasvun ja oppimisen seurannasta saamaansa arviointitietoa ja dokumentaatiota pedagogisessa suunnittelussa ja opetuksen uudelleen suuntaamisessa. Lapsilta ja huoltajilta saatu palaute otetaan huomioon toiminnan kehittämisessä.

⁴⁵ Perusopetuslaki 22 § 2 mom. (628/1998); Perusopetusasetus 14 § 2 mom. (852/1998)

⁴⁶ Valtioneuvoston asetus 5 § (422/2012)

⁴⁷ Perusopetuslaki 22 § 1 mom. (628/1998)

⁴⁸ Perusopetusasetus 10 § 1 mom. (852/1998)

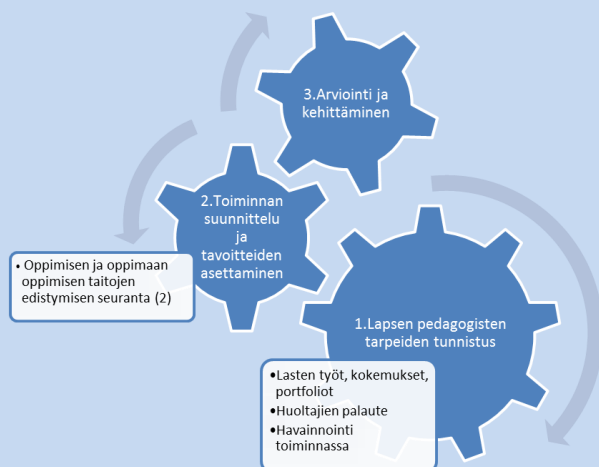
⁴⁹ Perusopetuslaki 22 § 1 mom. (628/1998)

Lapsille voidaan antaa lukuvuoden päätteeksi esiopetuksen osallistumistodistus⁵⁰. Todistus annetaan huoltajan sitä pyytäessä. Todistukseen merkitään todistuksen, opetuksen järjestäjän, koulun/päiväkodin ja lapsen nimet sekä lapsen henkilötunnus ja todistuksen antamispäivä. Lisäksi todistukseen merkitään, että todistus on Opetushallituksen 22.12.2014 hyväksymien esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden mukainen. Todistus voi sisältää yleiskuvauksen toteutuneesta esiopetuksesta. Todistukseen ei merkitä lapsen persoonaan, oppimisen etenemiseen tai lapsen toimintaan liittyviä kuvauksia.

⁵⁰ Perusopetuslaki 22 § 2 mom. (628/1998)

Arviointi opetuksen ja oppimisen tukena Kuopion esiopetuksessa

Arvioinnilla on esiopetuksessa kaksi tehtävää, sen avulla suunnitellaan ja kehitetään opetusta sekä tuetaan kunkin lapsen hyvinvointia, kasvua ja oppimista. Pedagoginen arviointi sisältää 1. lapsen pedagogisten tarpeiden tunnistamisen 2. Toiminnan suunnittelun ja tavoitteiden asettamisen ja 3. Arvioinnin ja kehittämisen.

Kuvio 3. Pedagoginen arviointi

Arviointi on osa pedagogisen dokumentoinnin, toiminnan suunnittelun ja toteuttamisen prosessia, joka sisältää lasten toiminnan säännöllisen havainnoinnin ja lasten mielenkiinnonkohteiden kartoittamisen erilaisin menetelmin (esimerkiksi haastattelut, valokuvat, videoinnit, sadutus, piirrokset).

Esiopetusyksikön henkilöstö arvioi yhdessä havaintoja ja dokumentteja, joita käytetään toiminnan suunnittelun pohjana. Pedagogisen dokumentointiprosessin tarkoituksena on saada aikaan muutoksia ajatuksissa, toimintatavoissa ja – ympäristöissä. Esiopetuksessa työskentelevän varhaiskasvatuksen opettajan tehtävänä on koota, jäsentää ja työstää dokumentointitietoa tiimipalaverissa käytävää keskustelua varten.

Esiopetuksessa työskentelevä varhaiskasvatuksen opettaja vastaa siitä, että dokumentointi- ja havainnointitieto on ryhmän pedagogisen toiminnan suunnittelun ja arvioinnin pohjana sekä siitä, että tieto kirjataan Ryhmävasu-asiakirjaan.

Kuopiossa havainnoinnin tukena käytetään Eskarin arki – materiaalia, joka jäsentää havaintojen tekemistä ja arviointia sekä toiminnan suunnittelua. Matemaattisten taitojen kartoitukseen käytetään Mavalka **1 tai 2 –materiaalia, riippuen lapsen suomen kielen taidoista**. Tuloksia hyödynnetään toiminnan suunnittelussa yksilö- ja ryhmätasolla.

Kuusivuotiaiden valmistavassa opetuksessa noudatetaan samoja arvioinnin periaatteita kuin esiopetuksessa. Lapsen suomen kielen taidon kehittymistä havainnoidaan ja seurataan säännöllisesti sekä laaditaan lapsen monikielisyyden suunnitelma osana valmistavan opetuksen oppimissuunnitelmaa.

Esiopetukseen osallistunut lapsi saa Opetushallituksen 22.12.2014 hyväksymien esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden mukaisen osallistumistodistuksen.

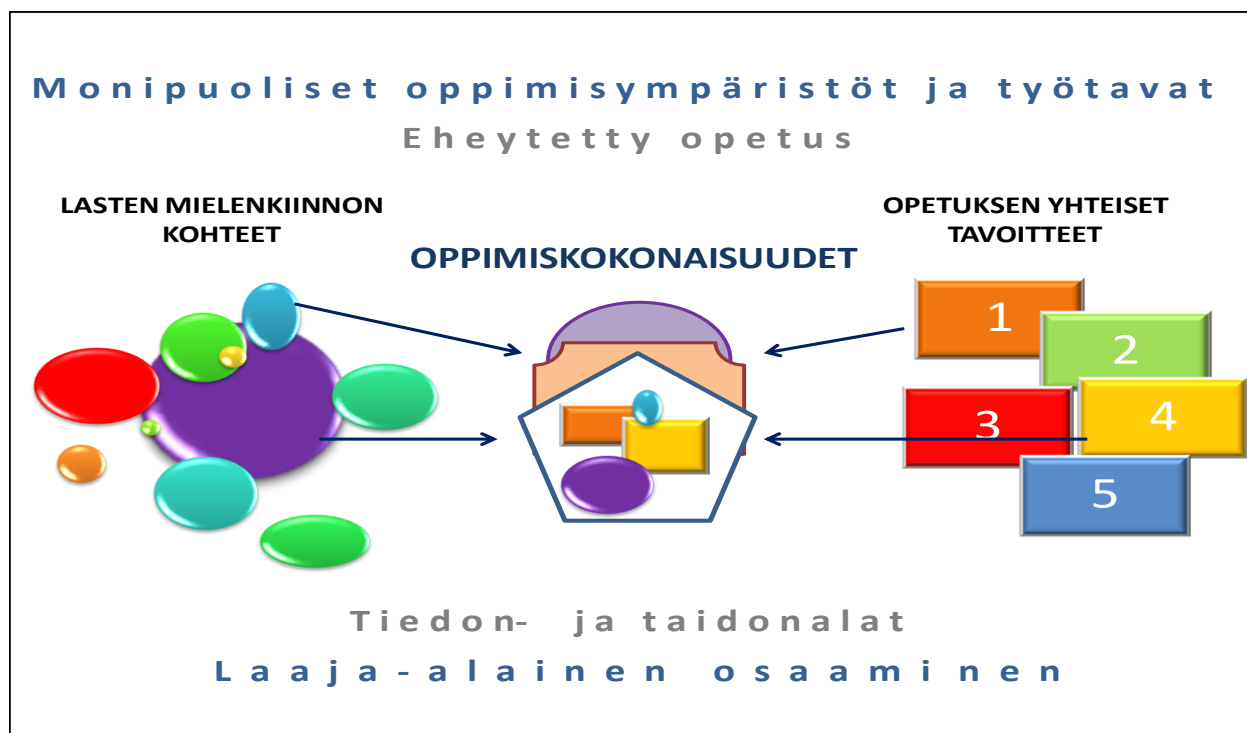
Kuusivuotiaiden valmistavassa opetuksessa käytetään samaa osallistumistodistusta kuin esiopetuksessa. Perusopetukseen valmistavan opetuksen laajuus, opetuksen sisältö sekä lapsen edistyminen valmistavan opetuksen aikana kuvataan valmistavan opetuksen oppimissuunnitelmassa.

4.3 Opetuksen yhteiset tavoitteet ja oppimiskokonaisuudet

Esiopetus on luonteeltaan eheytettyä opetusta, joka muodostuu eri laajuisista ja eri tavoin toteutetuista oppimiskokonaisuuksista. Oppimiskokonaisuuksien toteuttamisen lähtökohtina ovat lasten kiinnostuksen kohteet sekä tässä luvussa kuvatut opetukselle asetettavat yhteiset tavoitteet (kuvio 1). Yhteiset tavoitteet perustuvat eri tiedon- ja taidonaloista nouseviin, esiopetuksen kannalta oleellisiin opetuksen tavoitteisiin sekä laaja-alaiselle osaamiselle asetettuihin tavoitteisiin. Yhteiset tavoitteet ovat opettajan työtä ohjaavia tavoitteita.

Oppimiskokonaisuuksina toteutetun opetuksen tavoitteena on tukea lasten kokonaisvaltaista kasvua ja hyvinvointia sekä tarjota monipuolinen perusta heidän osaamisensa edistymiselle. Leikki ja muut lapsille ominaiset tavat oppia ja työskennellä ovat opetuksen ja toiminnan lähtökohtana. Oppimiskokonaisuuksien kesto ja toteutustapa vaihtelevat valitun aihepiirin, tilanteen ja lasten oppimisen etenemisen mukaan. Lapset osallistuvat oppimiskokonaisuuksien suunnitteluun ja toteutumisen arviointiin opettajan ohjauksessa. On tärkeää, että jokaisella lapsella on mahdollisuus oppia ja työskennellä omaan tahtiinsa sekä kehittää taitojaan vuorovaikutuksessa toisten lasten, opettajan ja muun henkilöstön kanssa monipuolisissa oppimisympäristöissä. Oppimiskokonaisuuksien tehtävä on tarjota lapsille uusia ja innostavia oppimiskokemuksia sekä mahdollisuuksia työskennellä kullekin lapselle sopivia oppimisen haasteita sisältävien tehtävien parissa. Opetuksessa otetaan huomioon lasten erilaiset tuen tarpeet ja annetaan lapsille riittävästi tukea heti tuen tarpeen ilmetessä.

Tässä luvussa kuvatut opetukselle asetetut yhteiset tavoitteet on ryhmitelty viideksi kokonaisuudeksi. Kuhunkin kokonaisuuteen on koottu tavoitteita, joilla on toisiinsa liittyviä opetuksellisia ja kasvatuksellisia tehtäviä. Eri kokonaisuuksien tavoitteita ja sisältöjä yhdistellään pedagogisesti tarkoituksenmukaisella tavalla esiopetuksen oppimiskokonaisuuksia muodostettaessa.

Kuvio 4. Oppimiskokonaisuuksien muodostaminen

Ilmaisun monet muodot

Lasten oppimisedellytykset, sosiaaliset taidot ja myönteinen minäkuva vahvistuvat, kun he saavat valmiuksia ympäröivän maailman jäsentämiseen. Nämä valmiudet kehittyvät, kun lapset tutkivat, tulkitsevat ja ilmaisevat itseään ja maailmaa erilaisia ilmaisun taitoja harjoittelemalla. Harjoittelu tukee myös lasten keskittymiskyvyn ja itsesäätelytaitojen kehittymistä. Esiopetuksen tehtävä on kehittää lasten ilmaisua **musiikillisen, kuvataiteellisen, käsitöiden sekä suullisen ja kehoillisen ilmaisun** perustaitoja harjoittelemalla. Kulttuurin ja ilmaisun eri muotoihin tutustuminen vahvistaa lasten osallistumisen ja vaikuttamisen taitoja sekä monilukutaidon kehittymistä. Eri ilmaisumuotojen käyttö esiopetuksen arjessa ja juhlissa tarjoaa mahdollisuuksia tuoda esille kulttuurista monimuotoisuutta ja iloita siitä.

Kokonaisuuteen liittyvät opetuksen yleiset tavoitteet
Esiopetuksessa lapsia rohkaistaan ja ohjataan käyttämään ilmaisun eri muotoja. Opetus suunnitellaan niin, että lapset saavat elämyksiä taiteesta sekä kokemuksia luovasta prosessista ja siihen kuuluvasta suunnittelun, toteutuksen ja arvioinnin kokonaisuudesta. Toiminnan lähtökohdaksi ovat lasten aistimukset, havainnot ja kokemukset. Lapsia kannustetaan kertomaan ideoistaan, työskentelystään ja niihin liittyvistä erilaisista kokemuksista. Toiminnan tuotoksia tarkastellaan yhdessä, ja yhteinen tekeminen näkyy oppimisympäristöissä. Lasten ilmaisussa ja työskentelyn dokumentoinnissa käytetään monipuolisesti erilaisia materiaaleja ja välineitä. Opetuksessa hyödynnetään monipuolisesti eri oppimisympäristöjä ja lähiseudun kulttuuritarjontaa.
Yksityiskohtaisemmat tavoitteet
Esiopetuksen musiikillinen toiminta on monipuolista ja moniaistista, ja sen tavoitteena on vahvistaa lasten kiinnostusta ja suhdetta musiikkiin. Lapsille tarjotaan kokemuksia heidän omista musiikillisista taidoistaan laulun, tanssin, liikkeen, soiton ja oman musiikin luomisen avulla. Heidän kanssaan opetellaan lauluja ja tutustutaan eri musiikkityyleihin ja soittimiin. Musiikilla leikittään, kokeillaan ja improvisoidaan. Lasten kanssa havainnoidaan äänen tasoa, kestoa, voimaa

ja sointivärejä musiikillisessa toiminnassa. Opetus tarjoaa lapsille kokemuksia musiikin tekemisestä yhdessä.
Esiopetuksessa harjoitellaan käsitöiden tekemistä ja erilaisten työvälineiden käyttöä. Lapsia innostetaan käsitöiden tekemiseen. Lasten kanssa kokeillaan sekä kovien että pehmeiden materiaalien käyttöä ja opetellaan niiden käsittelyssä tarvittavia tekniikoita ja perustaitoja. Lapsia rohkaistaan suunnittelemaan ja toteuttamaan erilaisia käsitöitä mielikuvituksensa ja omien taitojensa puitteissa yhdessä toisten kanssa. Lapset suunnittelevat ja valmistavat opettajan ohjauksessa myös pitempiketoisen käsityön. Työskentelyssä voidaan hyödyntää paikallisia tai lapsiryhmän taustoihin liittyviä käsityöperinteitä.
Esiopetuksessa tuetaan lasten kuvallisen ajattelun ja kuvailmaisun kehittymistä tekemällä, tulkitsemalla ja arvioimalla erilaisia kuvia. Opetettava asia suunnitellaan lasten kokemusmaailmasta ja kiinnostuksen kohteista lähtien. Lapsia rohkaistaan kokeilemaan erilaisia kuvan tekemisen tapoja, välineitä ja materiaaleja. Kuvan tekemisen taitoja harjoitellaan moniaistisesti esimerkiksi maalaamalla, rakentamalla ja mediaesityksiä tekemällä. Lasten kanssa havainnoidaan heidän itse tuottamiensa kuvien lisäksi taideteoksia, median kuvia, esineiden muotoilua sekä rakennetun ja luonnon ympäristön kohteita. Lapsia ohjataan tulkitsemaan ja kertomaan ajatuksiaan kuvallisista viesteistä. Kuvia tarkasteltaessa kiinnitetään huomiota esimerkiksi väreihin, muotoihin, materiaaleihin, tekijään, esitysyhteyteen ja kuvien herättämiin tunteisiin.
Lapsia rohkaistaan suulliseen ja keholliseen ilmaisuun monipuolisten harjoitusten ja leikin avulla. Tavoitteena on, että lapset saavat kokemuksia siitä, miten kielellä ja keholla voidaan leikkiä ja viestiä monimuotoisesti. Lasten mielikuvituksesta nousevia tai heidän kokemiaan ja havaitsemiaan asioita työskentelään yhdessä ilmaisun keinoin. Opetuksessa hyödynnetään loruja, runoja sekä lasten kirjallisuutta. Lapset saavat kokemuksia sekä spontaanista ilmaisusta että yhteisesti suunnitellusta prosessista. Ilmaisumuotoina voidaan käyttää esimerkiksi draamatoimintaa, sanataidetta ja tanssia.

Ilmaisun monet muodot Kuopion esiopetuksessa

Kuopiossa "Kasvatetaan musiikilla - kasvetaan musiikkiin" -käsikirja tuo tietoa musiikin merkityksestä lapsen kehitykseen ja oppimiseen sekä antaa keinoja ja ideoita tavoitteellisiin, elämyksellisiin ja lapselle merkityksellisiin musiikkikokemuksiin.

Kuopion kaupungin perusopetuksen ja varhaiskasvatuksen kulttuurikasvatussuunnitelma, [Kulttuuripolku](#), muodostuu vuosittain toteutettavista kulttuurikohdevierailuista ja varhaiskasvatuksessa toteutettavista työpajoista. Työpajat ovat auki lukuvuoden alussa, ja niistä tiedotetaan varhaiskasvatukseen jaettavaa Kulttuurikello-tiedotteessa.

Ilmaisun eri muotoihin tutustutaan osallistumalla Kuopion kaupungin ja eri oppilaitosten tarjoamiin palveluihin ja tapahtumiin.

Kielen rikas maailma

Kieli on lapsille sekä oppimisen kohde että väline. Esiopetusiässä kielestä tulee yhä vahvemmin lasten ajattelun, ilmaisun ja vuorovaikutuksen väline, jonka avulla he jäsentävät arkeaan ja rakentavat maailmankuvaansa. Esiopetuksen tehtävä on tukea lasten **kielellisten taitojen** kehitystä kokonaisvaltaisesta kielen merkityksen hahmottamisesta kohti yksityiskohtaisempaa kielen rakenteiden ja muodon havaitsemista. Keskeistä on vahvistaa lasten kiinnostusta ja uteliaisuutta puhuttua kieltä sekä lukemista ja kirjoittamista kohtaan. Kielellinen mallintaminen ja runsas myönteinen palaute ovat tärkeitä oppimiselle. Eri laisten viestien tulkitseminen ja tuottaminen suullisesti ja viestinnän välineitä käyttäen ovat osa vähitellen kehittyvää monilukutaitoa sekä tieto- ja viestintäteknologista laaja-alaista osaamista. Esiopetuksessa lasten kielellisen ja kulttuurisen taustan monimuotoisuus tunnustetaan, sitä kunnioitetaan ja sen jatkuvuutta tuetaan. Eri kielten havainnointi tukee lasten kielitietoisuutta sekä kulttuuriseen osaamiseen ja vuorovaikutukseen liittyvän laaja-alaisen osaamisen kehittymistä.

Kokonaisuuteen liittyvät opetuksen yleiset tavoitteet
Esiopetuksen tavoitteena on edistää lasten kielellistä kehitystä ja vuorovaikutustaitoja sekä vahvistaa heidän kiinnostustaan kieliin ja kulttuureihin. Lasten kielellisen tietoisuuden kehittymistä edistetään kielellä leikkien, loruillen sekä tutustuen monipuolisesti puhuttuun ja kirjoitettuun kieleen. Lasten kehittyvää luku- ja kirjoitustaitoa tuetaan leikkien ja toiminnallisten harjoitusten avulla. Opetus ja oppimisympäristöt suunnitellaan niin, että niissä on lapsille runsaasti mahdollisuuksia havainnoida, tutkia ja kokeilla puhuttua ja kirjoitettua kieltä sekä laajentaa sanavarastoaan. Opetuskielen lisäksi esiopetuksessa havainnoidaan muita kieliä. On tärkeää, että lapset, joiden äidinkieli on muu kuin esiopetuksen kieli, saavat vahvan tuen opetuskielen taidon kehittymiselle ja samalla kokemuksen, että heidän kotona puhumansa kieli on tärkeä ja arvokas.
Yksityiskohtaisemmat tavoitteet
Lasten suomen/ ruotsin/ saamen/ viittomakielen taidon kehittymistä tuetaan monipuolisesti esiopetuksen aikana. Opetus tarjoaa lapsille mahdollisuuksia harjoitella kuuntelemista ja puhumista erilaisissa tilanteissa. Heitä ohjataan kertomaan ja keskustelemaan sekä eläytymään, ymmärtämään ja muistamaan kuulemaansa. Sanojen merkityksiä pohditaan yhdessä ja sanoilla leikitellään. Yhteisissä keskusteluissa lapset kehittävät taitojaan kysyä, päätellä ja arvioida kuulemaansa. Lapsia innostetaan tarinoiden tekemiseen ja taitoa harjoitellaan esimerkiksi saduttamalla tai digitarinoita tekemällä. Lapsille luetaan erilaisia tekstejä ja niistä keskustellaan yhdessä. Tämä auttaa lapsia ymmärtämään lukemisen merkitystä. Opettajan mallintamisen ja erilaisten harjoitusten avulla lapset saavat kokemuksia siitä, miten puheen voi muuttaa kirjoitetuksi kieleksi ja kirjoitetun kielen puheeksi. Kirjoitettua ja puhuttua kieltä tutkitaan yhdessä. Lapsia ohjataan havaitsemaan, että puheen voi jakaa pienempiin osiin, kuten sanoihin, tavuihin ja äänteisiin. Lasten lukutaidon kehittymistä tuetaan järjestämällä heille mahdollisuuksia leikilliseen kirjoittamiseen ja omien tekstien tuottamiseen tieto- ja viestintäteknologiaa käyttäen. Lapsia innostetaan yhdessä ja omatoimisesti tunnistamaan ja tuottamaan eri tavoin kirjaimia, sanoja ja tekstejä taitojensa ja mielenkiintonsa mukaisesti heille mielekkäissä asiayhteyksissä. Opetuksessa käytetään monipuolisesti lastenkirjallisuutta. Lapsia rohkaistaan tutkimaan ja lukemaan oman taitonsa mukaisesti erilaisia tekstejä sekä kertomaan ja ilmaisemaan eri tavoin kuulemastaan tai lukemastaan.

Erilaisten leikkien ja harjoitusten avulla tuetaan lasten hienomotoristen taitojen kehittymistä sekä heidän kykyään hahmottaa tilaa ja suuntia. Lapsia ohjataan tarkoituksenmukaiseen kynäotteeseen ja näppäimistöjen käyttöön.

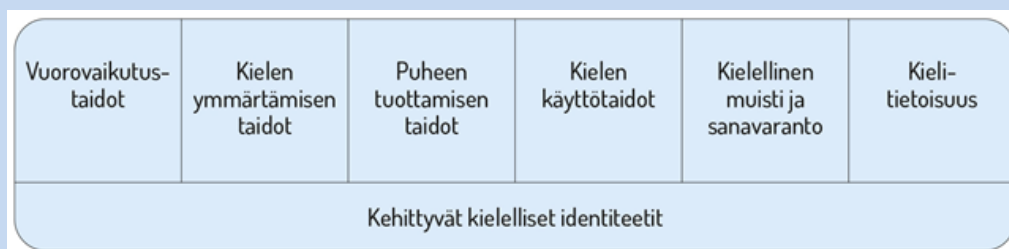
Esiopetuksessa tuetaan lasten kielellisiä valmiuksia havainnoimalla **eri kieliä** yhdessä lasten kanssa. Erityisesti tarkastellaan lapsiryhmässä ja lähiympäristössä puhuttuja kieliä. Näin tuetaan lasten kielitietoisuuden ja oman kielellisen ja kulttuurisen identiteetin kehittymistä. Samalla lapsia autetaan havaitsemaan ympäröivän maailman kielellinen ja kulttuurinen rikkaus ja kiinnostavuus. Opetuksessa voidaan käyttää esimerkiksi erikielisiä lauluja, leikkejä ja viittomia.

Kielen rikas maailma perusopetukseen valmistavassa opetuksessa

Perusopetukseen valmistavassa opetuksessa pääpaino on suomi tai ruotsi toisena kielenä ja kirjallisuus opinnoissa, joiden osalta tavoitteena on kehittyvä alkeiskielitaito. Opetuksessa noudatetaan soveltuvien osien perusopetuksen suomi tai ruotsi toisena kielenä ja kirjallisuus -oppimäärän opetussuunnitelman perusteita. Suomi tai ruotsi toisena kielenä ja kirjallisuus -opinnot ovat pohjana kaikille muille opinnoille. Perusopetukseen valmistavassa opetuksessa suomi tai ruotsi toisena kielenä ja kirjallisuus opintojen tavoitteena on antaa oppilaille tarvittavat valmiudet siirtyä perusopetukseen. Opetuksessa otetaan huomioon oppilaan koulu- ja opiskelutausta ja hänen jo mahdollisesti hallitseman suomen tai ruotsin kielen taito. Oppilaan omassa opinto-ohjelmassa määritellään taito- ja ikätason mukaiset suomen tai ruotsin kielen opetuksen tavoitteet ja sisällöt. Oppilaan oman äidinkielen opetuksen tavoitteena on tukea ja edistää äidinkielen hallintaa, kulttuuritaustan tuntemusta ja kulttuuri-identiteetin kehittymistä. Oman äidinkielen hyvä hallinta luo edellytyksiä myös suomen/ ruotsin kielen oppimiselle ja tällä kielellä tapahtuvalle muulle oppimiselle. Oppilaille järjestetään opetusta mahdollisuuksien mukaan. Opetus noudattaa opetussuunnitelman perusteiden liitteessä kuvattuja oppilaan oman äidinkielen opetuksen tavoitteita, sisältöjä ja oppilaan oppimisen arviointia. Oppilaan oman äidinkielen hallintaa ja sen säilymistä tuetaan myös eri tavoin yhteistyössä perheen kanssa. (Perusopetukseen valmistavan opetuksen opetussuunnitelman perusteet 2015.)

Kielen rikas maailma Kuopion esiopetuksessa

Kieli on luontevasti läsnä varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen jokapäiväisessä toiminnassa. Esiopetuksen henkilöstö käyttää monipuolista ja rikasta kieltä sekä sanoittaa lapsille asioita, tilanteita ja tunteita. **Lasten kielellistä taitoa kehitetään kielen eri osa-alueilla, joita ovat vuorovaikutustaidot, kielen ymmärtämisen taidot, puheen tuottamisen taidot, kielen käyttötaidot, kielellinen muisti ja sanavaranto sekä kielitietoisuus. Lasten kielellisten taitojen kehittymistä edistetään tavoitteellisesti kaikilla näillä osa-alueilla kunkin lapsen tarpeista ja edellytyksistä lähtien.**

Kuvio 5. Lasten kielen kehityksen keskeiset osa-alueet varhaiskasvatuksessa, Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018

Lapsen kehittyvän identiteetin tukemiseksi on tärkeää osoittaa kiinnostusta ja arvostusta lapsen äidinkieltä/äidinkieliä kohtaan. Monikielisen lapsen kielimaailmaa tarkastellaan yhdessä huoltajien kanssa KieliPeda -työvälineen avulla. Kuopion kaupunginkirjastoista on saatavilla lastenkirjallisuutta monilla eri kielillä. Lapsiryhmässä kuunnellaan myös eri kielisiä lastenlauluja.

Ensisijainen vastuu äidinkielen opettamisesta ja ylläpitämisestä on lapsen huoltajilla. Esiopetuksen henkilöstön tehtävänä on tukea ja rohkaista huoltajia käyttämään lastensa kanssa omaa äidinkieltään, esim. keskustelemalla lapsen kanssa. Huoltajien kanssa keskustellaan oman äidinkielen/äidin-kielten merkityksestä.

Kuopion esiopetuksessa tutustutaan paikalliseen lastenkirjallisuuteen ja – kirjailijoihin ja tehdään yhteistyötä kirjaston, teatterin ja muiden kulttuuritoimijoiden kanssa. Kieli- ja kulttuuritietoinen varhaiskasvatus Kuopiossa –opas vahvistaa henkilöstön osaamista ja tietoa suomi toisena kielenä S2 – opetuksesta ja sen menetelmistä.

Minä ja meidän yhteisömme

Lasten elinpiiri laajenee heidän kasvaessaan. Kodin perinteiden, toimintamallien, arvojen ja katsomusten lisäksi lapset kohtaavat toisenlaisia tapoja ajatella ja toimia. Esiopetuksen tehtävä on vahvistaa lasten valmiuksia ymmärtää yhteiskunnan monimuotoisuutta ja toimia siinä. Aihetta lähestytään **historiallisesta** ja **yhteiskunnallisesta** sekä **etiikan** ja **katsomusten** näkökulmista. Lähiyhteisön menneisyyttä sekä ajankoh-
taisia asioita pohtimalla suunnataan lasten mielenkiintoa yhteiskunnallisiin asioihin. Arjen eettisten valin-
tojen pohdinta sekä omien tunnetaitojen kehittäminen ja rakentavan käyttäytymisen harjoittelu vahvis-
tavat lasten vuorovaikutustaitoja. Tutustuminen lähiyhteisön tapoihin sekä uskontoihin ja muihin katso-
muksiin yhdessä kokonaisuuden muiden tavoitteiden kanssa tukee lasten kulttuurisen osaamisen ja vuo-
rovaikutustaitojen kehittymistä sekä ajatteluun ja oppimiseen liittyvää laaja-alaista osaamista. Opetuk-
sessa toimitaan yhteistyössä huoltajien kanssa kunkin perheen taustaa, katsomuksia ja arvoja kuullen.

Kokonaisuuteen liittyvät opetuksen yleiset tavoitteet

Tavoitteena on edistää lasten mielenkiintoa yhteiskunnan, erityisesti lähiyhteisön toimintaan ja vahvistaa heidän osallisuuttaan toimintaympäristössään. Lapsia ohjataan havainnoimaan nykyisyyttä ja heille luodaan mahdollisuuksia eläytyä menneisyyden tapahtumiin ja tilanteisiin. Opetuksessa tuetaan lasten eettisen kohtaamisen ja ajattelun taitoja sekä tunnetaitojen kehittymistä. Lapset tutustuvat opettajan johdolla niin omaan kuin muihinkin lapsiryhmässä tai lähiyhteisössä edustettuina oleviin katsomuksiin ja uskontoihin sekä niihin liittyviin tapoihin ja perinteisiin. Lapsia rohkaistaan kysymään ja heidän pohdintoilleen ja ihmettelylle annetaan tilaa. Kokonaisuuden työtapoina korostuvat keskustelut sekä erilaiset eläytymisen mahdollistavat menetelmät.

Yksityiskohtaisemmat tavoitteet

Lasten kanssa tutustutaan johonkin lähiympäristön henkilöön tai kohteeseen **historiallisesta** näkökulmasta. Aihetta lähestytään havainnollisesti ja moniaistisesti eri ilmaisutapoja hyödyntäen. Lisäksi opetuksessa voidaan käsitellä lapsia kiinnostavia muita historiallisia tapahtumia, henkilöitä, kulttuureja ja kulttuuriperintöä. Tiedon lähteenä voidaan käyttää lähiyhteisön jäseniä, esineistöä ja ympäristöä sekä hyödyntää lasten huoltajien asiantuntemusta omasta kulttuuriperinnöstään. Opetuksessa voidaan hyödyntää myös juhlaperinteitä, kertomuksia, perinneleikkejä ja vanhoja lauluja.

Lasten kiinnostusta **yhteiskunnallisiin** asioihin herätetään keskustelemalla heitä kiinnostavista lähiyhteisön ja yhteiskunnan ajankohtaisista asioista. Lasten kanssa tutustutaan mediaan ja keillaan median tuottamista leikinomaisesti. Mediatarjonnan sisältöä ja todenmukaisuutta pohditaan yhdessä lasten kanssa. Opetuksessa tutustutaan lasten oikeuksiin hyödyntäen YK:n yleis-sopimusta lapsen oikeuksista. Lasten kanssa laaditaan ja kehitetään esiopetusryhmän sääntöjä. Samalla autetaan lapsia ymmärtämään, että yhteisön säännöt ovat ihmisten luomia sopimuksia. Lähiympäristöä hyödynnetään niin että lapsilla on mahdollisuus aitoon osallistumis- ja vaikuttamiskokemukseen.

Esiopetukseen sisältyy koko ryhmälle yhteistä **eettistä kasvatusta**. Kasvatus liitetään lasten arkeen ja käytännön tilanteisiin, joihin liittyy tunteita ja eettisiä valintoja. Lapsia ohjataan tunnistamaan tunteitaan, toimimaan ystävällisesti ja vastuullisesti sekä ratkaisemaan rakentavasti lasten keskinäisiä ristiriitatilanteita. Lasten kanssa pohditaan ystävyyttä ja toisten kunnioittamista, ilon ja pelon aiheita, tyttöinä ja poikana olemiseen liittyviä oletuksia sekä oikean ja väärän erotamista. Yhteisten keskustelujen lisäksi luontevia tapoja eettiseen kasvatukseen antavat esimerkiksi roolileikit sekä sadut ja median kertomukset. Opetuksessa voidaan hyödyntää sosiaalisia taitoja ja tunnetaitoja kehittäviä opetusohjelmia ja materiaaleja.

Esiopetuksen **katsomuskasvatuksessa** yhteisen tutustumisen kohteena ovat lapsiryhmässä läsnä olevat uskonnot ja katsomukset. Uskonnotuutta tarkastellaan esiopetuksessa muiden katsomusten rinnalla. Katsomuskasvatus liitetään arjen asioihin, juhliin ja ajankohtaisiin tapahtumiin, joilla on uskonnollista tai katsomuksellista merkitystä. Tavoitteena on auttaa lapsia ymmärtämään ja kunnioittamaan sekä omia että toisten lasten ja perheiden erilaisia katsomuksellisia perinteitä sekä niihin liittyviä tapoja ja käsityksiä. Lapsia rohkaistaan erilaisten elämänskys-

mysten pohdintaan yhdessä toisten kanssa toimien. Samalla heidän valmiutensa ymmärtää uskontoihin ja katsomuksiin liittyviä sanoja ja käsitteitä vahvistuvat. Opetuksessa hyödynnetään esimerkiksi vierailuja ja lähiympäristön tapahtumia.

Minä ja meidän yhteisömme Kuopion esiopetuksessa

Eettinen kasvatus kuuluu jokapäiväiseen arkeen. Esiopetusryhmässä tunnetaitojen oppiminen on jatkuva prosessi. Tunnetaitojen harjoittelun lähtökohtana on myötätunnon ja empatian kokemus. Tunnetaitojen oppimisessa on tärkeää, että lapsi tuntee olevansa hyväksytty ja että hänestä välitetään.

Kuopion esiopetuksessa painotetaan lasten tunnetaitojen kehittymistä. Tunteiden ilmaisua ja tunnetaitoja opitaan kaikissa esiopetuksen tilanteissa. Henkilöstö toimii mallina ja tunnetaitojen ohjaajana lasten vuorovaikutustilanteissa. Lisäksi esiopetuksessa käytetään yhdessä sovittuja tunnetaitomateriaaleja ja –menetelmiä ja osallistutaan koulutuksiin.

Esiopetuksessa keskustellaan lapsia kiinnostavista asioista ja ilmiöistä, joihin syvennyttään etsimällä tietoa eri medioista. Lasten elämään liittyvää mediasisältöä ja sen todenmukaisuutta pohditaan yhdessä lasten kanssa, jolloin samalla harjoitellaan kehittyvää lähde- ja mediakriittisyyttä.

Esiopetusvuoden aikana tutustutaan lapsiryhmässä esiintyviin kieliin ja kulttuureihin. Perheiden asiantuntemusta omasta kulttuuristaan hyödynnetään esiopetuksen suunnittelussa ja toteutuksessa. Kirjojen ja tarinoiden kautta tutustutaan eri maiden kansansatuihin.

Kuopiossa katsomuskasvatuksen avulla tuetaan lapsia arvostamaan sekä omia että toisten perheiden perinteitä ja tapoja. Kussakin lapsiryhmässä perheiden katsomukseen perehdytään huoltajien kanssa sovitulla tavalla. Huoltajien ja isovanhempien asiantuntemusta hyödynnetään toimintaa suunniteltaessa.

Esiopetuksessa tehdään yhteistyötä Kuopion evankelis-luterilaisten seurakuntien lapsityön kanssa erillisen yhteistyösopimuksen mukaisesti. Yhteistyössä toteutettavaa tunnustuksellista toimintaa voidaan järjestää 1-2 kertaa vuodessa. Muiden uskontojen ja katsomusten edustajien kanssa yhteistyöstä sovitaan erikseen.

Tutkin ja toimin ympäristössäni

Lasten toimintaympäristö - lähiluonto ja rakennettu ympäristö sekä muut esiopetuksen oppimisympäristöt - tarjoavat runsaasti aineksia lasten oppimiselle. Erityisen tärkeää opetuksen liittäminen lasten kokemusmaailmaan ja heidän toimintaympäristöönsä on **matemaattisten taitojen** opettelussa sekä **teknologia- ja ympäristökasvatusten** toteuttamisessa. Toimintaympäristöön liittyvät havainnot, kokemukset ja tiedot, niiden jäsentäminen ja kuvaaminen auttavat lapsia kehittymään ajattelijoina ja oppijoina. Kehittyvä taito nimetä asioita sekä ymmärtää ja käyttää erilaisia käsitteitä edistää lasten monilukutaitoa. Esiopetuksen tehtävänä on tukea lasten matemaattisen ajattelun kehittymistä ja kiinnostusta matematiikkaan. Tehtävänä on myös vahvistaa lasten luonnontuntemusta ja luontosuhdetta sekä tutustua arjen teknologiaan. Esiopetuksessa tutustutaan tutkivaan oppimiseen havainnoimalla ja tutkimalla ympäristöä sekä kokeilemalla ja pääättelemällä.

Kokonaisuuteen liittyvät opetuksen yleiset tavoitteet

Esiopetuksessa vahvistetaan pohjaa lasten matemaattisen ajattelun kehittymiselle ja matematiikan oppimiselle. Lapsia ohjataan kiinnittämään huomiota arjessa ja ympäristössä ilmenevään matematiikkaan. Opetus luo mahdollisuuksia luvun, muutoksen ja ajan käsitteiden sekä tason ja avaruuden hahmottamisen ja mittaamistaitojen kehittymiselle. Opetuksen tavoitteena on tarjota oivaltamisen ja oppimisen iloa matemaattisen ajattelun eri vaiheissa oleville lapsille.

Opetuksessa havainnoidaan luontoa. Lasten ympäristöherkkyyden ja luontosuhteen kehittymistä tuetaan tarjoamalla lapsille kokemuksia luonnossa liikkumisesta sekä sen tutkimisesta. Lapsia ohjataan myös havainnoimaan ympäristön teknologiaa sekä kokeilemaan ja keksimään omia ratkaisuja.

Opetuksessa tutustutaan tutkivaan työtapaan. Lapsia rohkaistaan tekemään kysymyksiä ja etsimään niihin yhdessä selityksiä. Lapset opettelevat vertailemaan, luokittelemaan sekä järjestämään havaintojen tai mittausten pohjalta saatuja tietoja. Heitä rohkaistaan tekemään päätelmiä ja keksimään ratkaisuja arjen ongelmiin sekä kokeilemaan ratkaisuja. Opetuksessa harjoitellaan dokumentointia eri välinein sekä esittämään tuloksia eri tavoin.

Yksityiskohtaisemmat tavoitteet

Lapsia kannustetaan kehittämään **matemaattisia taitojaan** toiminnallisesti, leikkien ja eri aisteja käyttäen erilaisissa oppimisympäristöissä. Opetuksessa tutustutaan matematiikkaan ja sen osa-alueisiin havainnollisesti ja yhdessä toimien.

Lapsia innostetaan pohtimaan ja kuvailemaan matemaattisia havaintojaan erilaisissa arjen tilanteissa opettajan mallintamisen ja kielellistämisen avulla. Havaintoja harjoitellaan esittämään itse ja kuvien sekä erilaisten välineiden avulla. Toiminta suunnitellaan niin että siinä on paljon mahdollisuuksia luokitella, vertailla, asettaa järjestykseen asioita ja esineitä sekä löytää ja tuottaa säännönmukaisuuksia. Opetukseen kuuluu muistia kehittäviä leikkejä ja tehtäviä. Lapsia kannustetaan myös toimintaympäristöön liittyvien ongelmanratkaisutehtävien päättelyyn ja ratkaisujen etsimiseen.

Lukukäsitteen kehittymistä tuetaan monipuolisesti leikkien ja työskennellen. Lapsia innostetaan havainnoimaan lukumääriä ympäristöstä sekä liittämään ne lukusanaan ja numeromerkkeihin taitojensa mukaan. Lukumääriä vertaillaan ja tutkitaan lukumäärän muutosta käytännön esimerkkejä keksien. Erityisesti opetuksessa kiinnitetään huomiota lasten lukujonotaitojen ja nimeämisen kehittämiseen.

Erilaisilla harjoituksilla tuetaan lasten tason ja tilan hahmottamista. Lapsia kannustetaan tutkimaan ja kokeilemaan 2- ja 3-ulotteisuutta sekä opettelemaan sijainti- ja suhdekäsitteitä, kuten edessä, ylhäällä ja joka toinen, esimerkiksi liikuntaleikkien avulla. Lasten geometrisen ajattelun vahvistamiseksi heille järjestetään mahdollisuuksia rakenteluun, askarteluun ja muovailuun. Opettajan ohjauksessa lapset tutustuvat ympäristössä oleviin muotoihin ja harjoittelevat nimeämään niitä.

Esiopetuksessa kokeillaan mittaamista keholla ja eri välineillä. Opetuksessa harjoitellaan ajankäsitteitä, kuten joskus, eilen ja aamulla. Aikajärjestyistä pohditaan yhdessä esimerkiksi vuorokaudenaikoja havainnoimalla.

Opetuksessa hyödynnetään muun muassa leikkejä, pelejä ja tarinoita sekä tieto- ja viestintäteknologiaa.

Esiopetuksen **ympäristökasvatus** tarjoaa lapsille luontokokemuksia sekä mahdollisuuden tutkia ja tutustua kasveihin, eläimiin ja luonnon ilmiöihin. Ympäristöä havainnoidaan eri aistein sekä havaintovälineiden avulla. Opetukseen voi kuulua myös pieniä kokeita. Havainnoista keskustellaan ja havaintotietoa harjoitellaan luokittelemaan. Samalla opetellaan luontoon liittyvien käsitteiden käyttöä ja päätelmien tekemistä sekä pohditaan syy-seuraus suhteita. Lasten luonnon-tuntemusta hyödynnetään opetuksessa. Lasten kanssa harjoitellaan tiedon hankintaa hake-malla yhdessä tietoa joistakin lapsia kiinnostavista asioista. Opetuksessa luodaan pohjaa kestä-välle elämäntavalle tutustumalla luonnonsuojeluun. Lapsia ohjataan huolehtimaan ympäristös-tään ja sen viihtyisyydestä.

Lasten kanssa havainnoidaan ja pohditaan arjessa esiintyviä **teknologisia ratkaisuja** ja niiden ominaisuuksia ja toimivuutta. Opetuksessa tuodaan esille, että teknologia on ihmisen luovan toiminnan aikaansaamaa. Lapset tutustuvat teknologiaan keksimällä, askartelemalla ja rakenta-malla itse erilaisia rakenteita ja ratkaisuja eri materiaaleja hyödyntäen. Lapsia kannustetaan ku-vailemaan tekemiään ratkaisuja. Opetuksessa voidaan hyödyntää oppimisympäristöjen välinei-den lisäksi esimerkiksi lasten omia leikkikaluja ja miettiä niiden toimintaperiaatteita.

Tutkin ja toimin ympäristössäni Kuopion esiopetuksessa

[Matikkakukko](#) on Kuopion kaupungin matematiikan kehittämismetodi, jonka tavoitteena on ke-hittää matematiikan opetusta esikoulusta lukioon yhdessä opettajien kanssa. Matikkakukon tar-koituksena on etsiä keinoja opetussuunnitelman mukaiseen matematiikan tutkivaan, havain-noivaan ja toiminnalliseen oppimiseen.

Esiopetuksessa ja perusopetuksen alkuopetuksessa on käytössä Kuopio-malli matemaattisten tai-tojen kehittämistä varten. Esiopetusvuoden alussa jokaisen esikoululaisen matemaattiset taidot kartoitetaan Mavalka2-materiaalin avulla. Kartoituksesta saatuja tuloksia hyödynnetään toimin-nan suunnittelussa yksilö- ja ryhmätasolla.

Esikouluvuoden aikana matemaattisia taitoja harjoitellaan toiminnallisesti esiopetuksen arjen ti-lanteissa ja oppimiskokonaisuuksissa. Esikoululaiset tutustuvat matemaattisiin ilmiöihin omien kokemustensa pohjalta havainnoimalla ja tutkimalla lähiympäristöä.

Ympäristökasvatuksessa hyödynnetään Kuopion järvi- ja metsäluontoa sekä asuinalueilla sijaitse-via puistoja. Kuopiossa toimii luontopainotteisia esiopetusryhmiä lähimetsiin rakennetuissa kota-rakennuksissa. Osassa esikouluista toteutetaan luonto- ja ympäristökasvatusta Metsämörri-toi-mintana ja osa esiopetusryhmistä osallistuu kestävän kehityksen Vihreä lippu – ohjelmaan.

Kasvan ja kehityn

Itsestä huolehtiminen ja siihen liittyvät arjen taidot ovat osa esiopetuksen tavoitteena olevaa laaja-alaista osaamista. Kehittyäkseen tällä osaamisen alueella lapset tarvitsevat kokemuksia, tietoja ja pohdintaa, joi-den pohjalta heidän arvostuksensa ja taitonsa voivat vähitellen kehittyä. Esiopetuksessa tehtävää lähes-

tytään **liikunnan, ruuan, kuluttajuuden, terveyden sekä turvallisuuden** näkökulmista. Esiopetuksen tehtävänä on luoda pohjaa terveyttä ja hyvinvointia arvostavalle ja liikunnalliselle elämäntavalle sekä kehittää lasten terveysosaamista ja turvataitoja. Lisäksi tehtävänä on edistää kestävään elämäntapaan kuuluvia ruoka-, kulutus- ja puhtaustottumuksia.

Kokonaisuuteen liittyvät opetuksen yleiset tavoitteet
Lapset saavat monipuolisia kokemuksia liikunnasta ja alkavat ymmärtää liikkumisen yhteyttä hyvinvointiin ja terveyteen. Opetus tarjoaa mahdollisuuksia lasten motoristen ja sosiaalisten taitojen kehittymiselle. Erityisesti kiinnitetään huomiota lasten yleisten oppimisedellytysten kannalta tärkeiden havaintomotoristen taitojen kehittymiseen. Lasten kanssa tutustutaan terveelliseen ruokaan ja pohditaan sen merkitystä. Lapsia ohjataan kohtuulliseen kulutukseen. Opetuksessa pohditaan terveyteen liittyviä tekijöitä sekä tuetaan lasten valmiuksia pitää huolta terveydestään. Lapset saavat tietoa turvallisesta liikkumisesta lähiympäristössä sekä esiopetuksen oppimisympäristöissä.
Yksityiskohtaisemmat tavoitteet
Esiopetuksen tavoitteena on innostaa lapsia liikkumaan monipuolisesti ja kokemaan liikunnan iloa. Liikkumisen ja leikkien avulla lasten yhdessä toimimisen taidot kehittyvät. Samalla heidän kehonhallintansa vahvistuu sekä heidän taitonsa hahmottaa omaan kehoaan ja sen eri osia suhteessa ympäröivään tilaan, käytettävään aikaan ja voimaan kehittyä. Ohjatun liikkumisen lisäksi huolehditaan siitä, että lapsilla on mahdollisuuksia päivittäiseen omaehtoiseen liikkumiseen sekä sisällä että ulkona. Yhteistyössä huoltajien kanssa lapsia rohkaistaan liikkumaan myös vapaa-ajalla erilaisissa tiloissa ja ulkona erilaisissa olosuhteissa. Esiopetuksessa harjoitellaan monipuolisesti ja säännöllisesti arkeen liittyviä motorisia perustaitoja eri ympäristöissä. Näitä ovat tasapaino-, liikkumis- ja välineenkäsittelytaidot. Tasapainoa harjoitellaan pysähtymisiä ja harhauttamisia sisältävien leikkien avulla tai taitoradalla leikitellen. Liikkumistaitoja edistetään kierimistä, kiipeämistä, juoksua ja hyppelyä sisältävillä harjoituksilla. Välineenkäsittelytaitoja harjoitellaan työntämällä ja vetämällä sekä käyttämällä monipuolisesti eri välineitä ja palloja. Lisäksi lapsia innostetaan harjaannuttamaan hienomotorisia taitojaan sorminäppäryyttä ja tarkkuutta kehittävien pelien ja leikkien avulla. Tavoitteena on, että toiminta antaa kaikille lapsille mahdollisuuksia osallistumiseen ja onnistumiseen sekä tukee lasten hyvinvointia ja toimintakykyä.
Esiopetuksessa ruokailutilanteita käytetään päivittäisen terveyttä edistävän syömisen ja ruokaan liittyvän osaamisen oppimisympäristönä. Ruokailutilanteista luodaan lasten kanssa mahdollisimman viihtyisiä ja lapsia ohjataan hyviin tapoihin. Suomalaisen ruoka- ja tapakulttuurin lisäksi opetuksessa tutustutaan johonkin muuhun ruoka- ja tapakulttuuriin kotien asiantuntevasta hyödyntäen. Lasten kanssa tarkastellaan lapsiin kohdistuvaa mainontaa sekä pohditaan kohtuullisen kuluttamisen merkityksestä. Esimerkiksi lasten leikeissä ja piirroksissa ilmenevät tulkinnat kulutuksesta ja mainonnasta voivat toimia esiopetuksen kuluttajakasvatuksen pohjana.
Lapsia ohjataan ymmärtämään liikunnan, levon ja hyvien ihmissuhteiden merkitystä hyvinvoinnille ja terveydelle. Lasten kanssa pohditaan terveyttä ja sairauksia ja niiden syitä sekä ihmisen mahdollisuuksia vaikuttaa omaan fyysiseen terveyteensä ja mielen hyvinvointiin. Hyvistä ihmissuhteista ja niiden merkityksestä mielen hyvinvoinnille keskustellaan. Kaveruutta ja toisten huomioon ottamista sekä tunteiden tunnistamista ja hallintaa harjoitellaan arjen tilanteissa. Lasten

kanssa havainnoidaan nukkumisen ja liikkumisen määrää sekä mietitään niiden yhteyttä päivittäiseen virkeyteen ja hyvään oloon. Opetuksessa haetaan tietoa hygieniasta ja harjoitellaan siihen liittyviä perustaitoja osana esiopetuksen arkea.

Lapset saavat esiopetuksessa tietoa oikeudestaan **turvalliseen** elämään, arvostavaan kohteluun ja koskemattomuuteen. Lasten kanssa havainnoidaan ja pohditaan arjen toimintaympäristöihin ja esiopetuksen oppimisympäristöihin liittyviä yleisimpiä fyysisiä ja psyykkisiä vaaratilanteita. Tavoitteena on tukea lasten turvallisuuden tunnetta, antaa heille valmiuksia pyytää ja hankkia apua sekä toimia turvallisesti tavallisimmissa arjen tilanteissa. Lapsia rohkaistaan hakemaan aikuisen apua esiopetuksen ongelmatilanteissa ja kiusaamista kohdatessaan sekä kertomaan huolistaan. Opetuksessa harjoitellaan lähiliikenteessä liikkumisen sääntöjä sekä turvallista toimintaa tieto- ja viestintätekniologisissa ympäristöissä ikäkaudelle sopivalla tavalla.

Kasvan ja kehityn Kuopion esiopetuksessa

Kuopiossa lasten liikunnan edistämiseksi on laadittu Pienet lapset liikkeelle –toimintamalli ja sitä tukeva [Pienet lapset liikkeelle –asiakirja](#). Esiopetuksessa noudatetaan [Varhaisvuosien fyysisen aktiivisuuden suosituksia \(2016\)](#).

Kuopion esiopetuksessa käytetään Sapere-ruokakasvatusmenetelmää, jossa ruokamaailmaan tutustutaan eri aistien välityksellä saatavien kokemusten kautta. Sapere-menetelmän avulla lapsista kasvaa ruokaa arvostavia ja monipuolisesti syöviä aikuisia. [Sapere – ruokailoa ja monipuolisia aistikokemuksia koko perheelle](#)

Kuopiossa on laadittu Kiusaamisen ehkäisyn ja puuttumisen suunnitelma, jonka pohjalta laaditaan ryhmäkohtainen suunnitelma vuosittain. [Kiusaaminen ehkäisyn ja puuttumisen suunnitelma](#)

4.4 Kieleen ja kulttuuriin liittyviä erityiskysymyksiä

Kaikkien lasten esiopetuksessa noudatetaan samoja esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden mukaisia esiopetuksen yleisiä kasvatus- ja oppimistavoitteita. Lasten vaihtelevat kielelliset ja kulttuuriset taustat ja valmiudet otetaan esiopetuksessa huomioon. Esiopetuksen tavoitteena on tukea jokaisen lapsen kieli- ja kulttuuri-identiteettien kasvua sekä opettaa lapsia kunnioittamaan eri kieliä ja kulttuureja. Erityisenä tavoitteena on tukea kaksi- ja monikielisten lasten eri kielten taitoa.

Perusopetuslain mukaan esiopetuksessa käytettävä kieli on suomi tai ruotsi. Opetuskielenä voi olla myös saame, romani tai viittomakieli. Opetuskielenä voidaan käyttää myös muita kieliä, kun se ei vaaranna opetussuunnitelman perusteissa asetettujen tavoitteiden saavuttamista. Erillisessä ryhmässä esiopetus voidaan antaa pääosin tai kokonaan muulla kielellä.⁵¹ Huoltajille tarkoitettu tiedotus ja keskeiset asiakirjat tulee olla saatavana perusopetuslain mukaisella esiopetuksen opetuskielillä.

⁵¹ Perusopetuslaki 10 § 1 mom. (1288/1999)

Erilaiset kieli- ja kulttuuritaustat esiopetuksessa

Saamelaislasten esiopetuksen erityisenä tavoitteena on vahvistaa lasten saamelaista identiteettiä ja tietoisuutta omasta kulttuuristaan sekä antaa lapsille mahdollisuus opetella saamelaisia perinnetietoja ja -taitoja. Opetuksessa voidaan hyödyntää lähiympäristöä sekä yhteistyötä huoltajien ja saamelaisyhteisön kanssa. Esiopetusta voidaan järjestää saamenkielisenä tai kaksikielisenä kielikylypöpetuksena.

Silloin kun esiopetus järjestetään jollakin kolmesta saamen kielestä, sen erityisenä tavoitteena on vahvistaa kielen ymmärtämistä ja kielen käyttötaitoja. Tavoitteena on lisätä lasten valmiuksia toimia saamenkielisessä ympäristössä, oppia saamen kieltä ja saamen kielellä.

Romanilasten esiopetuksen erityisenä tavoitteena on vahvistaa lasten identiteettikehitystä ja tietoisuutta omasta historiastaan ja kulttuuristaan. Lisäksi tuetaan kaksikielisyyttä yhteistyössä lasten perheiden kanssa. Lapsille annetaan romanikielen opetusta mahdollisuuksien mukaan. Romanikielen opetuksessa tutustutetaan lapsia romanikieleen ja -kulttuuriin, laajennetaan sana- ja ilmaisuvarantoa sekä rohkaistaan käyttämään kieltä erilaisissa kielenkäyttötilanteissa.

Viittomakieltä käyttävien lasten esiopetus toteutetaan ensisijaisesti viittomakielisessä ryhmässä tai seka-ryhmässä, joka koostuu viittomakielisistä ja puhuttua kieltä käyttävistä lapsista. Viittomakielisen esiopetuksen tavoitteena on tukea ja vahvistaa lasten kieli- ja kulttuuri-identiteettiä antamalla heille mahdollisuus omaksua viittomakieltä. Tavoitteena on myös vahvistaa lasten suomalaista tai suomenruotsalaista viittomakielistä ilmaisua ja viittomavarantoa sekä rohkaista käyttämään viittomakieltä ja lisätä lasten valmiuksia toimia erilaisissa kieliympäristöissä.

Esiopetuksessa tuetaan **vieraskielisten ja monikielisten lasten** kielitaidon sekä identiteetin ja itsetunnon kehittymistä. Suomen/ruotsin kielen taidon kehittymistä edistetään kielitaidon eri osa-alueilla lasten tarpeista ja edellytyksistä lähtien sekä ohjatusti että esiopetuksen arjessa. Erillistä suomi/ruotsi toisena kielenä -opetusta ja lasten oman äidinkielen/äidinkielen opetusta tarjotaan mahdollisuuksien mukaan. Mikäli kunta järjestää valmistavaa opetusta, voivat maahanmuuttajataustaiset lapset osallistua siihen. Jos lapsi pystyy seuraamaan esiopetusta, voi hän siirtyä esiopetukseen jo ennen valmistavan opetuksen päättymistä⁵².

Kieli- ja kulttuuritietoisuus Kuopion esiopetuksessa

Henkilöstön kieli- ja kulttuuritietoisuuden toiminnan sekä huoltajien kanssa tehtävän yhteistyön avulla kaikille lapsiryhmässä esiintyvälle kielille, kulttuureille ja katsomuksille annetaan näkyvästi arvoa tutustumalla kaikkien lasten perheiden kulttuureihin ja tapoihin. Henkilöstö tiedostaa, että kieli- ja kulttuuritietoiset toimintatavat koskevat kaikkia esiopetusryhmän lapsia. Suomalaisen kulttuurin esille tuominen on tärkeä osa kieli- ja kulttuuritietoista toimintakulttuuria.

Kieli- ja kulttuuriopettajat vahvistavat henkilöstön osaamista ja tukevat heitä kieli- ja kulttuuritietoisuuden toimintakulttuurin kehittämisessä. Henkilöstölle järjestetään koulutusta sekä mahdollisuus osallistua säännöllisiin kieli- ja kulttuuri (KieKu) -yhdyshenkilöiden tapaamisiin.

Kieli- ja kulttuuritietoinen varhaiskasvatus Kuopiossa –opas

⁵² Perusopetuslaki 5 § 1 mom. (1707/2009) ja Perusopetusasetus 3 § 3 mom. (363/2015)

Kaksikielinen esiopetus

Kaksikielisen esiopetuksen tavoitteena on hyödyntää lasten varhaisen kielenoppimisen herkkyykskautta tarjoamalla tavanomaista esiopetusta monipuolisempaa kielikasvatusta. Opetuksessa luodaan motivoivia kielenoppimistilanteita, joilla rakennetaan pohjaa elinikäiselle kielen opiskelulle. Tavoitteena on, että toiminta monikielisessä ympäristössä kehittää lasten kielitietoisuutta. Lasten kaksi- tai monikielistä kieli-identiteettiä tuetaan ja heille tarjotaan tilaisuuksia käyttää ja omaksua kieliä toiminnallisesti ja leikinomaisesti. Myös monenlaiset kulttuurit, joita tuodaan tietoisesti esiin ja keskusteltavaksi, kohtaavat luontevasti tällä tavoin järjestetyssä opetuksessa.

Suppeamman kaksikielisen esiopetuksen tavoitteena on herättää lasten mielenkiinto ja myönteinen asenne kieltä kohtaan. Laajamittaisessa kaksikielisessä esiopetuksessa pyritään luomaan lapsille valmiuksia toimia kaksikielisessä ympäristössä ja oppia opetuskielen lisäksi myös muulla kielellä.

Kaksikielistä opetusta voidaan toteuttaa usealla tavalla. Yhteistä toteutustavoille on se, kielet eivät ole pelkästään opetuksen ja oppimisen kohteena, vaan niitä käytetään oppimiskokonaisuuksien opetuksessa ja esiopetuksen arjen toiminnassa.

Laajamittainen kaksikielinen esiopetus

Kotimaisten kielten varhainen täydellinen kielikylpy esiopetuksessa

Ruotsinkielistä kielikylpyä voidaan järjestää suomenkielisessä esiopetuksessa ja suomenkielistä kielikylpyä ruotsinkielisessä esiopetuksessa. Lisäksi sekä suomen- että ruotsinkielisessä esiopetuksessa voidaan järjestää saamenkielistä kielikylpyä. Kotimaisten kielten varhainen täydellinen kielikylpy on ohjelma, joka alkaa esiopetuksesta ja kestää perusopetuksen loppuun. Esiopetuksen ja koulun opetuskieli sekä toinen kotimainen kieli tai saamen kieli muodostavat kokonaisuuden. Esiopetus toteutetaan pääosin kielikylpykielellä. Lasten äidinkielen tai äidinkielten taitojen kehittymistä tuetaan yhteistyössä kotien ja huoltajien kanssa. Kielikylpyopettaja käyttää johdonmukaisesti ainoastaan kielikylpykieltä. Lapsia kannustetaan kielikylpykielen monipuoliseen käyttöön, mutta heillä tulee olla mahdollisuus tulla ymmärretyksi myös äidinkielellään. Lapsia kannustetaan opetuskielisen kulttuurin lisäksi myös toisen kotimaisen kielen mukaiseen tai saamelaiseen kulttuuriin tutustumiseen. Kotimaisten kielten kielikylvyn tavoitteena on antaa lapsille valmiudet jatkaa opiskelua sekä opetuskielellä että toisella kotimaisella kielellä tai saamen kielellä. Esiopetuksen ja tulevan kielikylpykoulun välisessä yhteistyössä varmistetaan, että koulussa on käytettävissä riittävästi tietoa kouluun siirtyvien lasten kielenkehityksen vaiheesta.

Muu laajamittainen kaksikielinen esiopetus

Muussa laajamittaisessa kaksikielisessä esiopetuksessa osa toiminnasta (vähintään 25 %) toteutetaan jollakin muulla kielellä kuin perusopetuslaissa säädetyllä opetuskielellä. Jotkut lapsista voivat puhua kyseistä kieltä äidinkielenään. Toiminta suunnitellaan siten, että eri kieliryhmät saavat oppimiselleen tarvittavaa tukea. Ryhmissä voi olla myös lapsia, joille kumpikaan opetuksessa käytettävä kieli ei ole äidinkieli. Pääsääntöisesti nämä lapset ohjataan valmistavaan opetukseen, jos sellaista on saatavilla.

Kaksikielisessä esiopetuksessa toiminta suunnitellaan niin, että kahdella kielellä toteutetusta esiopetuksesta muodostuu kokonaisuus, jossa molemmat kielet ovat läsnä ja kehittyvät vähitellen opettajan mallintamisen ja lasten aktiivisen toiminnan kautta. Mikäli mahdollista, kukin opettaja käyttää vain jompaa-kumpaa kieltä aktiivisesti. Lapsia kannustetaan monipuoliseen kielenkäyttöön. Myös opetuskieliin liittyviä kulttuureita tuodaan lasten ulottuville. Tavoitteena on valmius jatkaa opiskelua molemmilla kielillä. Tavoite asettaa vaatimuksia oppimisympäristöille ja edellyttää yhteistyötä esiopetuksen ja perusopetuksen järjestäjän välillä lasten siirtyessä perusopetukseen.

Suppeampi kaksikielinen esiopetus

Kielirikasteinen esiopetus

Kielirikasteisella esiopetuksella tarkoitetaan esiopetusta, jossa alle 25 % toiminnasta järjestetään säännöllisesti ja suunnitellusti jollakin muulla kuin perusopetuslaissa säädetyllä opetuskielellä. Kielirikasteinen esiopetus antaa luontevia mahdollisuuksia tuoda monikielisyyttä ja kulttuurien kohtaamisia esiopetuksen arjessa ja toimintakulttuurissa. Tavoitteena on, että lapset olisivat sekä kielen oppijoita että käyttäjiä. Tavoitteena voi olla siirtyminen kielirikasteiseen tai muuhun kaksikieliseen perusopetukseen.

Kaksikielinen esiopetus Kuopion esiopetuksessa

Kuopiossa kaksikielistä esiopetusta tarjoavat yksityiset palvelun tuottajat, jotka noudattavat Kuopion esiopetussuunnitelmaa ja kirjaavat kaksikielistä esiopetusta koskevat tavoitteet omiin erillisiin toimintasuunnitelmiinsa.

5. LAPSEN KASVUN JA OPPIMISEN TUKI

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa käytetään perusopetuslain mukaisesta oppimisen ja koulunkäynnin tuesta esiopetukseen paremmin sopivaa nimitystä kasvun ja oppimisen tuki. Kasvun ja oppimisen tuki ja lukuun 6 sisältyvä oppilashuolto muodostavat kokonaisuuden. Tässä luvussa määrätään perusopetuslain mukaisesta oppimisen ja koulunkäynnin tuesta.

5.1 Tuen järjestämistä ohjaavat periaatteet

Esiopetukseen osallistuvat lapset kuuluvat perusopetuslain mukaisen kasvun ja oppimisen tuen piiriin. Lain mukaan lapsilla on oikeus saada riittävää tukea heti tuen tarpeen ilmetessä⁵³. Lapsen kasvun ja oppimisen tuen kolme tasoa ovat yleinen, tehostettu ja erityinen tuki. Perusopetuslaissa säädettyjä tukimuotoja ovat esimerkiksi osa-aikainen erityisopetus, tulkitseminen ja avustajapalvelut sekä erityiset apuvälineet. Tukimuotoja voi käyttää kaikilla tuen tasoilla sekä yksittäin että samanaikaisesti toisiaan täydentävinä. Lapsen saaman tuen tulee olla joustavaa, pitkäjänteisesti suunniteltua ja tuen tarpeen mukaan muuttuvaa. Tukea annetaan niin kauan sekä sen tasoisena ja muotoisena kuin se on tarpeellista. Varhaisen tunnistamisen sekä kasvun ja oppimisen tuen tehtävänä on ehkäistä oppimisvaikeuksia sekä ongelmien monimuotoistumista ja syvenemistä.

Kasvun ja oppimisen tuen järjestämisen lähtökohtana ovat kunkin lapsen ja lapsiryhmän vahvuudet sekä oppimis- ja kehitystarpeet. Esiopetuksessa huolehditaan siitä, että kaikki lapset saavat onnistumisen kokemuksia oppimisessa ja ryhmän jäsenenä toimimisessa. Näin tuetaan lasten myönteistä käsitystä itsestään. Monipuolista palautetta ja oppimisesta koottua tietoa käytetään suunnitelmallisesti lasten kannustamiseen ja ohjaamiseen. Tällä tehdään oppimisen edistyminen lapsille näkyväksi.

Kasvun ja oppimisen tukeminen merkitsee yhteisöllisiä ja oppimisympäristöihin liittyviä ratkaisuja sekä lasten yksilöllisiin tarpeisiin vastaamista. Huomiota kiinnitetään erityisesti esteettömyyteen, oppimisvaikeuksien ennaltaehkäisyyn ja varhaiseen tunnistamiseen. Opettajien, erityisopettajien, esiopetuksen muun henkilöstön sekä muiden tuen ammattihenkilöiden monialainen yhteistyö lasten tuen tarpeen havaitsemisessa sekä tuen suunnittelussa ja toteuttamisessa on tärkeää. Yhteistyöhön kulloinkin osallistuvat ammattihenkilöt harkitaan tapauskohtaisesti.

Periaatteena on, että tuen tarve arvioidaan, ja sitä koskevat ratkaisut ja perusopetuslain mukaiset päätökset tehdään mahdollisimman pian esiopetuksen alettua. Usein lapsen tuen tarve on havaittu jo ennen esiopetuksen alkamista. Esiopetuksen, lapsen aiemman varhaiskasvatuksen, neuvolan ja huoltajien yhteistyöllä turvataan lapsen hyvinvoinnin ja oppimisen jatkumoa. Tietoa lapsen mahdollisesti ennen esiopetusta saamista tukitoimista hyödynnetään esiopetuksessa.

Tuen tarvetta arvioitaessa ensimmäiseksi tarkastellaan käytettyjä toimintatapoja, opetusjärjestelyjä ja oppimisympäristöjä sekä niiden soveltuvuutta lapselle. Tarkastelun pohjalta arvioidaan, voidaanko näitä muuttamalla toteuttaa lapselle paremmin sopivia pedagogisia ratkaisuja.

Tuki annetaan lapselle ensisijaisesti omassa esiopetusryhmässä erilaisin joustavin järjestelyin, ellei lapsen etu välttämättä edellytä lapsen siirtämistä toiseen ryhmään tai yksikköön. Mikäli lapsi käyttää esiopetuksen lisäksi muita varhaiskasvatuspalveluja, esiopetuksen ja muun varhaiskasvatuksen henkilöstö tekee yhteistyötä lapsen kasvun ja oppimisen tukeen liittyvissä asioissa.

⁵³ Perusopetuslaki 30 § 1 mom. (642/2010)

On tärkeää, että tieto lapsen tuen tarpeesta ja esiopetuksen aikana saamasta tuesta siirtyy myös perusopetukseen. Opetuksen järjestäjät vastaavat sujuvista tiedon siirron käytäntöjen luomisesta ja kehittämisestä.

Tuen järjestämistä ohjaavat periaatteet perusopetukseen valmistavassa opetuksessa

Perusopetukseen valmistavassa opetuksessa huolehditaan kokonaisvaltaisesti oppilaan hyvinvoinnista ja siihen liittyvistä seikoista, kuten kodin ja koulun yhteistyöstä, riittävästä oppilashuollollisesta tuesta sekä oppilaanohjauksesta. Näiden määrittelyssä voidaan soveltuvien osin hyödyntää perusopetuksen opetussuunnitelman perusteita. Jos perusopetukseen valmistavan opetuksen aikana selviää oppilaan tarve oppimisen ja koulunkäynnin tukeen, tuki annetaan oppilaalle parhaiten soveltuvalla tavalla. (Perusopetukseen valmistavan opetuksen perusteet 2015.)

Tuen järjestämistä ohjaavat periaatteet Kuopion esiopetuksessa

Kuopiossa käytetään lapsen kasvun ja oppimisen tuen havainnoinnissa, suunnittelussa ja arvioinnissa Eskarin arki – materiaalia, joka auttaa havaitsemaan oppimisvaikeuksiin liittyviä riskitekijöitä ja löytämään tukitoimia arkeen. Ryhmän varhaiskasvatussuunnitelmaan (Ryhmävasu-asiakirja) kirjataan ryhmässä käytettävät toimintatavat ja tuen eri muodot.

Kuopiossa Esiopetuksen Kellomalli jäsentää ja selkeyttää esiopetusvuonna annettavan tuen järjestämisen suunnittelua. Kellomallin rakenne auttaa ja helpottaa lapsen oppimisvalmiuksien sekä kasvun ja oppimisen tuen tarpeen havainnointia ja arviointia. Tuen suunnittelun ja toteutuksen välineet sisältyvät Kellomalliin.

Kuopiossa esikouluikäinen lapsi osallistuu esiopetukseen ensisijaisesti omalla asuinalueellaan, jolloin tukitoimet järjestetään lapsen lähipäiväkodin esiopetusryhmässä. Lapsen tarvitseman tuen määrästä ja laadusta riippuen ryhmiin **suunnataan** myös lisäresursseja (esim. ryhmäkoon pienentäminen, avustaja**palvelut**). Esiopetusryhmät saavat tarvittaessa varhaiskasvatuksen erityisopettajan konsultaatiota ja ohjausta.

Kuopiossa suurin osa esikouluikäisistä lapsista saa varhaiskasvatuspalveluja samassa esiopetusryhmässä aamu- ja iltapäivisin. Maaseutualueella osa esiopetusikäisistä on sekä varhaiskasvatuksen että perusopetuksen piirissä, jolloin yhteistyö korostuu kasvun ja oppimisen tukeen liittyvissä asioissa.

Valmistavassa opetuksessa järjestettävät pedagogiset tukitoimet suunnitellaan osana lapsen valmistavan opetuksen oppimissuunnitelmaa. Päätös rakenteellisesta tukitoimesta voidaan tehdä joko ennen valmistavan opetuksen alkamista tai sen aikana.

Esi- ja perusopetuksen henkilöstö tekee yhteistyötä esiopetusvuodenaikana ja nivelvaiheessa. Kuopiossa annetaan keväällä ensitieto lapsen lähikouluun tehostetun ja erityisen tuen tarpeesta olevista lapsista sekä S2-opetusta saavista lapsista. Ensitiedon tavoitteena on ennakoida oppilaiden tuen tarpeet ja tarvittavat resurssit antamalla opetuksen järjestämisen kannalta välttämätön tieto esiopetuksesta kouluun. Vanhemmilla on halutessaan mahdollisuus osallistua ensitietopalaveriin, johon osallistuvat myös varhaiskasvatuksen opettaja, lähikoulun rehtori ja tarvittaessa koulun erityisopettaja, varhaiskasvatuksen erityisopettaja ja oppilashuollon palveluiden edustajat.

5.2 Yhteistyö huoltajan kanssa tuen aikana

Opetus ja kasvatustulee järjestää yhteistyössä huoltajien kanssa siten, että jokainen lapsi saa oman kehitystasonsa ja tarpeidensa mukaista opetusta, ohjausta ja tukea⁵⁴. Kun lapsella on tuen tarvetta, huoltajan kanssa tehtävän yhteistyön merkitys korostuu. Esiopetuksen henkilöstön tulee tuntea säädökset ja määräykset, jotka liittyvät huoltajan kanssa tehtävään yhteistyöhön lapsen tukeen liittyvissä asioissa. Kaikille huoltajille on hyvä kertoa tuen mahdollisuudesta ja sen keskeisistä periaatteista. Lapset osallistuvat yhteistyöhön tarkoituksenmukaisella, heille sopivalla tavalla.

Esiopetuksen henkilöstön on tärkeää olla yhteydessä huoltajaan heti, kun lapsella ilmenee kehityksen tai oppimisen ongelmia tai hänen hyvinvointinsa on vaarantumassa. Huoltajalle annetaan riittävästi tietoa esimerkiksi lasta koskevien asioiden käsittelystä, tietojen saannista ja niiden luovuttamisesta sekä salassapidosta. Huoltajaa kannustetaan tukemaan osaltaan lastaan tavoitteiden saavuttamisessa. Tavoitteena on toimia yhteisymmärryksessä lapsen ja huoltajan kanssa. Huoltajien on hyvä tietää, että he tai

⁵⁴ Valtioneuvoston asetus (422/2012)

lapsi eivät voi kieltäytyä kasvun ja oppimisen tuen vastaanottamisesta, eikä heidän suostumustaan tarvita tuen tarpeen arviointiin ja tuen suunnitteluun. Lapsi voi tarvita myös yksilökohtaisen oppilashuollon tukea. Tämä perustuu vapaaehtoisuuteen ja edellyttää huoltajan suostumusta (katso luku 6 Oppilashuolto).

Yhteistyö huoltajien kanssa tuen aikana Kuopion esiopetuksessa

Kuopiossa huoltajien kanssa tehtävässä yhteistyössä korostuu hyvä vuorovaikutus, jossa toteutuvat kuuleminen, kunnioittaminen, luottamuksellisuus ja dialogisuus. Huoltajien ja esiopetuksen henkilöstö sitoutuvat yhdessä lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen tukemiseen.

Esiopetuksen henkilöstön tehtävänä on ottaa mahdollinen huoli puheeksi huoltajien kanssa kunnioittavasti ja dialogisesti pyytämällä apua huolensa vähentämiseksi ja perheen tukemiseksi.

Huoltajille annetaan keskusteluissa ja vanhempainilloissa tietoa lasta koskevien asioiden käsittelystä, tietojen saannista ja niiden luovuttamisesta sekä salassapidosta.

5.3 Yleinen tuki

Laadukas esiopetus on perusta lapsen kasvuille, oppimiselle ja hyvinvoinnille. Vaikeuksia ehkäistään ennakolta esimerkiksi erilaisilla työtavoilla ja pedagogisilla menetelmillä, ryhmiä joustavasti muuntelemalla sekä opettajien keskinäisellä ja muun henkilöstön yhteistyöllä. Opetuksessa otetaan huomioon sekä ryhmän että yksittäisen lapsen tarpeet.

Yleinen tuki on ensimmäinen keino vastata lapsen tuen tarpeeseen. Tämä tarkoittaa yleensä yksittäisiä tukitoimia, joilla tilanteeseen vaikutetaan mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Yleistä tukea annetaan heti tuen tarpeen ilmetessä, eikä tuen aloittaminen edellytä erityisiä tutkimuksia tai päätöksiä.

Yleinen tuki Kuopion esiopetuksessa

Esiopetusryhmän henkilöstö laatii esiopetusvuoden suunnitelman (Ryhmävasu-asiakirja) pohjautuen Kuopion esiopetussuunnitelmaan. Esiopetuksen henkilöstö suunnittelee toiminnan ja oppimisympäristön siten, että jokaisen lapsen tarvitsema tuki otetaan huomioon ja esiopetuspäivä kokonaisuutena vastaa lapsen yksilöllisiin tarpeisiin. **Kuopiossa esiopetuksen oppimissuunnitelma kirjataan lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan.**

Kuopiossa esiopetus ja alkuopetus tekevät yhteistyötä. Esiopetusvuoden aikana perusopetuksen laaja-alaiset erityisopettajat tutustuvat mahdollisuuksien mukaan alueensa esiopetusryhmiin. Esiopetuksen varhaiskasvatuksen opettajat ja alkuopettajat tekevät alueellista yhteistyötä lukuvuodeksi kerrallaan tehtävän **tiimisopimuksen** mukaisesti. Yhteistyön toteutumista arvioidaan aina keväisin.

Lapsen kehityksen, kasvun ja oppimisen jatkumon näkökulmasta on tärkeää, että tuen jatkumisesta huolehditaan lapsen siirtyessä esiopetuksesta perusopetukseen. Esiopetusvuoden keväällä kaikkien lasten huoltajien kanssa käydään keskustelut, joissa käydään läpi varhaiskasvatuksen opettajan täyttämä tiedonsiirtolomake. Tiedonsiirrossa kuvataan esiopetusvuoden aikana hyväksi havaitut lapsen kasvua ja oppimista edistävät ja tukevat toimintakäytännöt. Huoltajat toimittavat tiedonsiirtolomakkeen kouluterveydenhoitajalle kouluuntulotarkastuksen yhteydessä. Vanhempien kirjallisella luvalla voidaan samalla lomakkeella siirtää tietoa luokanopettajalle, laaja-alaiselle erityisopettajalle ja ilta-päivätoiminnan suunnittelijalle.

5.4 Tehostettu tuki

Lapselle, joka tarvitsee säännöllistä tukea tai samanaikaisesti useita tukimuotoja, on pedagogiseen arvioon perustuen annettava tehostettua tukea hänelle laaditun oppimissuunnitelman mukaisesti⁵⁵. Tehostettua tukea annetaan silloin, kun yleinen tuki ei riitä, niin kauan kuin lapsi sitä tarvitsee. Lapsen tehostettu tuki suunnitellaan kokonaisuutena. Se on luonteeltaan vahvempaa ja pitkäjänteisempää kuin yleinen tuki. Lapsi tarvitsee yleensä myös useampia tukimuotoja. Tehostetun tuen aikana voidaan käyttää kaikkia esiopetuksen tukimuotoja lukuun ottamatta erityisen tuen päätöksen perusteella annettavaa erityisopetusta.

⁵⁵ Perusopetuslaki 16 a § 1 mom. (642/2010)

Tuki järjestetään opettajien ja muun henkilöstön yhteistyönä. Opettaja antaa palautetta lapselle ja huoltajalle lapsen edistymisestä sekä kuuntelee ja ottaa huomioon heidän näkemyksensä asiasta. Opettaja seuraa lapsen oppimista ja hyvinvointia säännöllisesti yhteistyössä huoltajan kanssa tehostetun tuen aikana. Mikäli arvioinnin perusteella todetaan tuen tarpeen muuttuneen, tai annettu tuki ei hyödytä lasta, päivitetään oppimissuunnitelma vastaamaan uutta tilannetta.

Tehostettua tukea annetaan pääsääntöisesti esiopetuksen loppuun saakka. Koska tuen vaikutuksia ei voida yleensä todeta lyhyessä ajassa, erityisen tuen päätöksen tekeminen esiopetuksen aikana tehostettua tukea saavalle lapselle on harvoin tarpeen.

Tehostettu tuki Kuopion esiopetuksessa

Kuopiossa ennen tehostettuun tukeen siirtymistä esiopetuksessa työskentelevä varhaiskasvatuksen opettaja keskustelelee havainnoistaan ensin lapsen huoltajan kanssa. Keskustelun, lapsen aiempien tietojen ja esiopetuksen havaintojen perusteella varhaiskasvatuksen opettaja konsultoi varhaiskasvatuksen erityisopettajaa ja/tai psykologia, jonka jälkeen päätetään moniammatillisen käsittelyn järjestämisestä.

Pedagoginen arvio

Tehostetun tuen aloittaminen perustuu pedagogiseen arvioon. Kirjallisessa pedagogisessa arviossa kuvataan

- lapsen kasvun ja oppimisen kokonaistilanne esiopetuksen henkilöstön, huoltajan ja lapsen näkökulmista
- lapsen saama yleinen tuki ja arvio eri tukimuotojen vaikutuksista
- lapsen kiinnostuksen kohteet, kasvuun ja oppimiseen liittyvät vahvuudet, oppimisvalmiudet ja erityistarpeet
- arvio siitä, millaisilla pedagogisilla, oppimisympäristöön liittyvillä, ohjauksellisilla, oppilashuollollisilla tai muilla tukijärjestelyillä lasta voidaan tukea
- arvio tehostetun tuen tarpeesta.

Yhteistyö lapsen ja huoltajan kanssa on tärkeää sekä lapsen tarpeiden selvittämisen että tuen suunnittelun ja onnistuneen toteuttamisen kannalta. Opettaja tai opettajat laativat yhdessä kirjallisen pedagogisen arvion. Tarvittaessa arvion laatimisessa käytetään muita asiantuntijoita. Mikäli lapsella on varhaiskasvatussuunnitelma, kuntoutussuunnitelma tai muita lapsen esiopetuksen toteuttamista tukevia suunnitelmia, hyödynnetään niitä huoltajan luvalla.

Tehostetun tuen aloittaminen, järjestäminen ja tarvittaessa palaaminen takaisin yleisen tuen piiriin, käsitellään pedagogiseen arvioon perustuen moniammatillisesti yhteistyössä oppilashuollon ammattihenkilöiden kanssa⁵⁶. Tähän käsittelyyn ei tarvita huoltajan suostumusta. Käsittelyä koskevat tiedot kirjataan opetuksen järjestäjän päättämällä tavalla, esimerkiksi kirjallisesti laadittuun pedagogiseen arvioon.

⁵⁶ Laki perusopetuslain muuttamisesta 1288/2013, 16 a §

Pedagoginen arvio Kuopion esiopetuksessa

Esiopetuksessa työskentelevä varhaiskasvatuksen opettaja laatii pedagogisen arvion sähköiselle lomakkeelle tarvittaessa yhteistyössä varhaiskasvatuksen erityisopettajan kanssa. Pedagogisen arvion laatimisessa hyödynnetään lapselle jo mahdollisesti osana yleistä tukea laadittua oppimissuunnitelmaa.

Oppimissuunnitelma tehostetun tuen aikana

Tehostetun tuen aikana lapselle järjestettävä tuki kirjataan lapsen oppimissuunnitelmaan⁵⁷. Oppimissuunnitelma on hyväksyttyyn opetussuunnitelmaan perustuva suunnitelma lapsen kasvun ja oppimisen tavoitteista, tarvittavista opetusjärjestelyistä sekä lapsen tarvitsemasta tuesta ja ohjauksesta.

Tavoitteena on turvata lapsen edellytykset saavuttaa hänelle asetetut tavoitteet. Tehostettua tukea varten tehtävä oppimissuunnitelma perustuu pedagogisessa arvioissa tuotettuun tietoon. Oppimissuunnitelma on laadittava, ellei siihen ole ilmeistä estettä, yhteistyössä lapsen ja huoltajan kanssa⁵⁸. Laatimiseen osallistuvat tarvittaessa myös muut asiantuntijat. Mikäli lapsella on varhaiskasvatussuunnitelma, kuntoutussuunnitelma tai muita lapsen esiopetuksen toteuttamista tukevia suunnitelmia, hyödynnetään niitä huoltajan luvalla. Oppimissuunnitelman laatimisen yhteydessä sovitaan tavoitteiden toteutumisen seurannasta ja suunnitelman tarkistamisen aikataulusta. Lisäksi oppimissuunnitelma tarkistetaan vastaamaan tuen tarvetta aina lapsen tilanteen muuttuessa.

Tehostettua tukea varten laadittavan oppimissuunnitelman tulee sisältää seuraavat tiedot sen mukaan kuin lapsen esiopetuksen ja tuen järjestäminen edellyttää:

Lapsen hyvinvointiin, kasvuun ja oppimisen liittyvät tavoitteet

- lapsen näkemys tavoitteistaan ja kiinnostuksen kohteistaan
- lapsen kasvuun ja oppimiseen liittyvät vahvuudet, oppimisvalmiudet ja erityistarpeet
- lapsen oppimiseen, työskentely- ja vuorovaikutustaitoihin liittyvät tavoitteet

Pedagogiset ratkaisut

- oppimisympäristöihin liittyvät ratkaisut
- lapsen tukeen liittyvät ratkaisut, kuten joustavat ryhmittelyt, samanaikaisopetus, opetusmenetelmät, työskentelytavat ja kommunikointitavat
- lapselle tarjottava osa-aikainen erityisopetus
- lapsen ohjaukseen liittyvät tavoitteet ja toimenpiteet

Tuen edellyttämä yhteistyö ja palvelut

- oppilashuollon ja muiden asiantuntijoiden antama tuki ja eri toimijoiden vastuunjako
- esiopetukseen osallistumisen edellyttämät perusopetuslain mukaiset tulkitsemis- ja avustajapalvelut, muut opetuspalvelut, erityiset apuvälineet sekä eri toimijoiden vastuunjako
- yhteistyön toteuttaminen lapsen ja huoltajan kanssa, huoltajan tarjoama tuki
- lapsen mahdollinen osallistuminen muuhun varhaiskasvatukseen ja kuvaus yhteistyöstä toiminnan järjestäjän kanssa

⁵⁷ Laki perusopetuslain muuttamisesta 1288/2013, 16 a §

⁵⁸ Perusopetuslaki 16 a § 1 mom. (642/2010)

Tuen seuranta ja arviointi

- oppimissuunnitelman tavoitteiden toteutumisen seuranta, toimenpiteiden vaikuttavuuden arviointi sekä arviointiajankohdat
- oppimissuunnitelman tarkistaminen ja sen ajankohta
- suunnitelman laatimiseen osallistuneet henkilöt

Oppimissuunnitelmassa ei kuvata lapsen henkilökohtaisia ominaisuuksia.

5.5 Erityinen tuki

Erityistä tukea annetaan niille lapsille, joiden kasvun, kehityksen tai oppimisen tavoitteiden saavuttaminen ei toteudu riittävästi muuten. Lapsen edellytykset ovat voineet heikentyä esimerkiksi vamman tai vakavan sairauden vuoksi. Erityisen tuen tehtävänä on antaa lapselle kokonaisvaltaista ja suunnitelmallista kasvun ja oppimisen tukea sekä edistää hänen oppimisedellytyksiään. Myös erityistä tukea saavan lapsen on saatava kokea onnistumisen ja oppimisen iloa. Näin vahvistetaan hänen itsetuntoaan ja oppimismotivaatiotaan.

Lapsen erityisestä tuesta voidaan päättää joko esiopetuksen aikana tai ennen esi- tai perusopetuksen alkamista. Erityisen tuen päätös voidaan tehdä ilman sitä edeltävää pedagogista selvitystä ja oppimisen tehostetun tuen antamista, jos psykologisen tai lääketieteellisen arvion perusteella ilmenee, että lapsen opetusta ei vamman, sairauden, kehityksessä viivästyksen tai tunne-elämän häiriön taikka muun vastaavan erityisen syyn vuoksi voida antaa muuten.

Erityinen tuki muodostuu erityisopetuksesta ja muusta lapsen tarvitsemasta, perusopetuslain mukaan annettavasta tuesta⁵⁹. Erityisopetus ja lapsen saama muu tuki muodostavat järjestelmällisen kokonaisuuden. Käytettävissä ovat kaikki perusopetuslain mukaiset tukimuodot. Opetuksen järjestäjä huolehtii, että erityisen tuen toteuttamisessa on käytettävissä erityispedagogista osaamista.

Sellaiselle lapselle, jolle on tehty erityisen tuen päätös, annetaan erityisopetusta hänelle laaditun henkilökohtaisen opetuksen järjestämistä koskevan suunnitelman mukaisesti. Erityisopetukseen sisältyvillä pedagogisilla ratkaisuilla pyritään ensisijaisesti turvaamaan lapsen oppiminen. Pedagogiset ratkaisut voivat liittyä esimerkiksi opetukseen ja työtapoihin tai valittaviin materiaaleihin ja välineisiin.

Oppimista tukevien erityisopetuksen pedagogisten ratkaisujen lisäksi erityistä tukea saavalla lapsella on oikeus myös muuhun esiopetuksen tukeen. Tällaista muuta tukea ovat esimerkiksi yksilökohtainen oppilashuolto, tulkittamis- ja avustajapalvelut sekä erityiset apuvälineet.

Pedagoginen selvitys

Ennen erityistä tukea koskevan päätöksen tekemistä esiopetuksen järjestäjän on tehtävä lapsesta pedagoginen selvitys⁶⁰. Opetuksen järjestäjän päättämä toimitus, viranhaltija tai työntekijä hankkii

- lapsen esiopetuksesta vastaavilta opettajilta kirjallisen selvityksen lapsen oppimisen etenemisestä
- oppilashuollon ammattihenkilöiden kanssa moniammatillisena yhteistyönä tehdyn kirjallisen selvityksen lapsen saamasta tehostetusta tuesta ja lapsen kokonaistilanteesta.

Näiden kahden selvityksen perusteella esiopetuksen järjestäjä tekee arvion lapsen erityisen tuen tarpeesta. Selvitysten ja niiden pohjalta laaditun arvion muodostamaa kokonaisuutta kutsutaan pedagogiseksi selvitykseksi.⁶¹

⁵⁹Perusopetuslaki 17 § 1 mom. (642/2010)

⁶⁰ Perusopetuslaki 17§ 3 mom. (642/2010) ja hallintolaki 34, 35 ja 36 § (434/2003)

⁶¹ Perusopetuslaki 17§ 3 mom. (642/2010)

Kirjallisessa pedagogisessa selvityksessä kuvataan

- lapsen oppimisen eteneminen
- lapsen kasvun ja oppimisen kokonaistilannetta esiopetuksen henkilöstön, huoltajan ja lapsen näkökulmista
- lapsen saama tehostettu tuki ja arvio eri tukimuotojen vaikutuksista
- lapsen vahvuudet ja kiinnostuksen kohteet, oppimisvalmiudet sekä lapsen kehitykseen ja oppimiseen liittyvät erityistarpeet
- arvio siitä, millaisilla pedagogisilla, oppimisympäristöön liittyvillä, ohjauksellisilla, oppilashuollollisilla tai muilla tukijärjestelyillä lasta voidaan tukea
- arvio erityisen tuen tarpeesta.

Pedagogisen selvityksen laatimisessa hyödynnetään lapsesta mahdollisesti aiemmin laadittua pedagogista arviota ja lapsen oppimissuunnitelmaa. Yhteistyö lapsen ja huoltajan kanssa on tärkeää sekä lapsen tarpeiden selvittämisen että tuen suunnittelun ja onnistuneen toteuttamisen kannalta.

Pedagogisen selvityksen lisäksi erityisen tuen päätöksen valmisteleminen tulee tarvittaessa hankkia muita lausuntoja, kuten psykologinen tai lääketieteellinen lausunto tai vastaava sosiaalinen selvitys. Mikäli lapsella on varhaiskasvatussuunnitelma, kuntoutussuunnitelma tai muita lapsen esiopetuksen toteuttamista tukevia suunnitelmia, hyödynnetään niitä huoltajan luvalla.

Erityisen tuen päätös

Erityisen tuen antamiseksi esiopetuksen järjestäjän tulee tehdä kirjallinen päätös⁶². Ennen erityistä tukea koskevan päätöksen tekemistä opetuksen järjestäjän on kuultava lasta ja huoltajaa⁶³. Päätös tehdään hallintolain mukaisesti⁶⁴. Erityisen tuen päätöksessä tulee päättää lapsen pääsääntöinen opetusryhmä, mahdolliset tulkittamis- ja avustajapalvelut, muut tarvittavat palvelut sekä tarvittaessa lapsen esiopetuksen poikkeava järjestäminen⁶⁵. Päätökseen on liitettävä valitusosoitus, koska huoltajat voivat hakea siihen muutosta valittamalla⁶⁶. Päätös on aina perusteltava⁶⁷. Päätöksen perustelut sisältyvät yleensä pedagogiseen selvitykseen ja mahdollisiin lausuntoihin.

Erityisen tuen päätös voidaan tehdä ennen esi- tai perusopetuksen alkamista tai esi- tai perusopetuksen aikana ilman sitä edeltävää pedagogista selvitystä ja oppimisen tehostetun tuen antamista, jos psykologisen tai lääketieteellisen arvion perusteella ilmenee, että lapsen opetusta ei vamma, sairauden, kehityksessä viivästyksen tai tunne-elämän häiriön tai muun vastaavan erityisen syyn vuoksi voida antaa muuten⁶⁸. Yleensä erityisen tuen päätös tehdään aikaisintaan esiopetuksen alkaessa. Ainoastaan pidentetty oppivelvollisuutta tarvitsevalle lapselle se tulee tehdä viisivuotiaana. Jos erityisen tuen päätös tehdään esiopetuksen aikana ilman tehostetun tuen antamista, tulee sen perustua lapsen tilanteen uuden arviointiin esimerkiksi onnettomuuden tai vakavan sairauden seurauksena.

Perusopetuslain mukaan erityisen tuen tarpeellisuus tarkistetaan aina lapsen tuen tarpeen muuttuessa sellaisissa asioissa, joista päätetään erityisen tuen päätöksessä. Tarkistaminen esiopetuksen aikana tarkoittaa yleensä jonkin erityisen tuen päätöksessä määrätyn asian muuttamista. Tällaisia ovat esimerkiksi muutos avustajapalvelussa tai erityisissä apuvälineissä. Tarkistamista varten lapsesta tehdään uusi pedagoginen selvitys. Mikäli lapsi ei enää tarvitse erityistä tukea, tulee tuen lopettamisesta tehdä päätös.

⁶² Perusopetuslaki 17 § 2 mom. (642/2010)

⁶³ Perusopetuslaki 17 § 3 mom (642/2010)

⁶⁴ Hallintolaki (434/2003)

⁶⁵ Perusopetuslaki 17 § 2 mom. (642/2010)

⁶⁶ Perusopetuslaki 42 § 2 mom. (642/2010)

⁶⁷ Hallintolaki 45 § 1 mom. (434/2003)

⁶⁸ Perusopetuslaki 17 § 4 mom. (642/2010)

Tällöin lapselle ryhdytään antamaan tehostettua tukea. Koska tuen vaikutuksia ei voida yleensä todeta lyhyessä ajassa, erityisen tuen lopettaminen esiopetuksen aikana on harvinaista.

Henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma

Erityistä tukea koskevan päätöksen toimeenpanemiseksi lapselle on laadittava henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma (HOJKS). Suunnitelmasta tulee ilmetä lapsen erityistä tukea koskevan päätöksen mukaisen opetuksen ja muun tuen antaminen.⁶⁹ Se on kirjallinen suunnitelma lapsen esiopetuksen ja oppimisen tavoitteista, sisällöistä, käytettävistä pedagogisista menetelmistä ja lapsen tarvitsemasta tuesta.

Erityistä tukea varten tehtävä HOJKS perustuu pedagogisessa selvityksessä tuotettuun tietoon. Henkilökohtaisen opetuksen järjestämistä koskevan suunnitelman laatimisessa hyödynnetään lapselle mahdollisesti aiemmin laadittua oppimissuunnitelmaa. Mikäli lapsella on varhaiskasvatussuunnitelma, kuntoutussuunnitelma tai muita lapsen esiopetuksen toteuttamista tukevia suunnitelmia, hyödynnetään niitä huoltajan luvalla. Lapsen opettajat laativat suunnitelman yhteistyössä lapsen ja huoltajan kanssa, ellei siihen ole ilmeistä estettä. Laatimiseen osallistuvat tarvittaessa myös muut asiantuntijat.

Erityistä tukea varten laadittavan HOJKSin tulee sisältää seuraavat tiedot sen mukaan kuin lapsen esiopetuksen ja tuen järjestäminen edellyttää:

Lapsen hyvinvointiin, kasvuun ja oppimisen liittyvät tavoitteet

- lapsen näkemys tavoitteistaan ja kiinnostuksen kohteistaan
- lapsen kasvuun ja oppimiseen liittyvät vahvuudet, oppimisvalmiudet ja erityistarpeet
- lapsen oppimiseen, työskentelytaitoihin sekä kehitykseen liittyvät tavoitteet, kuten tiedolliset, sosiaaliset, motoriset, kielelliset ja emotionaaliset tavoitteet

Pedagogiset ratkaisut

- oppimisympäristöihin liittyvät ratkaisut
- lapsen tukeen liittyvät ratkaisut, kuten joustavat ryhmittelyt, samanaikaisopetus, opetusmenetelmät, työskentelytavat ja kommunikointitavat
- lapselle tarjottava erityisopetus
- lapsen ohjaukseen liittyvät tavoitteet ja toimenpiteet

Tuen edellyttämä yhteistyö ja palvelut

- oppilashuollon ja muiden asiantuntijoiden antama tuki ja eri toimijoiden vastuunjako
- erityistä tukea koskevan päätöksen mukaiset tulkitsemis- ja avustajapalvelut, muut opetuspalvelut, erityiset apuvälineet sekä eri toimijoiden vastuunjako
- yhteistyön toteuttaminen lapsen ja huoltajan kanssa, huoltajan tarjoama tuki
- lapsen mahdollinen osallistuminen muuhun varhaiskasvatukseen ja kuvaus yhteistyöstä toiminnan järjestäjän kanssa
- kuvaus lapsen esiopetuksen kuljetusten järjestelyistä ja vastuista sekä kuljetusta odottavan lapsen ohjauksesta toiminnasta ja valvonnasta

Tuen seuranta ja arviointi

- lapsen ja huoltajan kanssa yhdessä tehtävä arvio lapsen hyvinvoinnin ja oppimisen kokonaistilanteesta
- HOJKSin tavoitteiden toteutumisen seuranta ja toimenpiteiden vaikuttavuuden arviointi sekä arviointijankohdat
- HOJKSin tarkistaminen ja sen ajankohta
- suunnitelman laatimiseen osallistuneet henkilöt

⁶⁹ Perusopetuslaki 17 a § (642/2010)

Henkilökohtaisessa opetuksen järjestämistä koskevassa suunnitelmassa ei kuvata lapsen henkilökohtaisia ominaisuuksia. HOJKSiin voidaan liittää huoltajan antamat yksilöidyt tiedonsiirtoluvat.

HOJKS tulee tarkistaa tarvittaessa, kuitenkin vähintään kerran lukuvuodessa, lapsen tarpeiden mukaiseksi⁷⁰. Sitä muutetaan aina lapsen tuen tarpeen tai opetuksen tavoitteiden muuttuessa. Jos erityisen tuen antaminen päätetään lopettaa, lapselle laaditaan oppimissuunnitelma tehostetun tuen antamiseksi.

Erityinen tuki Kuopion esiopetuksessa

Kuopiossa erityistä tukea saavat pääsääntöisesti ne lapset, joille tehdään päätös pidennettyyn oppivelvollisuuteen ottamisesta. Pidennetyn oppivelvollisuuden piiriin kuuluvat vaikeasti vammaiset lapset ja lapset, joilla on vaikea sairaus. (Ks. pidennetty oppivelvollisuus Kuopiossa)

Pedagoginen selvitys

Esiopetuksessa työskentelevä varhaiskasvatuksen opettaja laatii pedagogisen selvityksen erilliselle lomakkeelle yhteistyössä varhaiskasvatuksen erityisopettajan kanssa.

Henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma

Kuopiossa esiopetuksessa varhaiskasvatuksen erityisopettaja vastaa HOJKS:n laatimisesta, oppilaan erityisopetuksesta ja arvioinnista yhdessä huoltajien, esiopettajan ja muiden asiantuntijoiden kanssa. Lisäksi varhaiskasvatuksen erityisopettaja ohjaa esiopetuksen henkilökuntaa HOJKS:n tavoitteiden toteuttamisessa.

Pidennetyn oppivelvollisuuden piiriin kuuluvan oppilaan aloittaessa oppivelvollisuuden suorittamisen varhaiskasvatuksessa, opetussuunnitelman laatimisesta ja opetuksen ohjaamisesta vastaa se koulu, jonka oppilaaksi lapsi on otettu. Kuopiossa koulun rehtorin nimeämä perusopetuksen erityisopettaja vastaa HOJKS:n laatimisesta, oppilaan erityisopetuksesta ja arvioinnista yhdessä huoltajien, esiopetuksessa työskentelevän varhaiskasvatuksen opettajan ja muiden asiantuntijoiden kanssa. Lisäksi erityisopettaja ohjaa esiopetuksen henkilökuntaa HOJKS:n tavoitteiden toteuttamisessa.

Pidennetty oppivelvollisuus

Jos perusopetukselle säädettyjä tavoitteita ei lapsen vammaisuuden tai sairauden vuoksi ilmeisesti ole mahdollista saavuttaa yhdeksässä vuodessa, alkaa oppivelvollisuus vuotta perusopetuslaissa säädettyä aikaisemmin⁷¹. Oppivelvollisuus päättyy, kun perusopetuksen oppimäärä on suoritettu tai kun pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevan oppilaan oppivelvollisuuden alkamisesta on kulunut 11 vuotta. Esiopetus voi pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevalle lapselle annettavassa esiopetuksessa kestää yhden tai kaksi vuotta.⁷² Tarkoitus on vahvistaa lapsen valmiuksia niin, että hän selviytyisi opiskelustaan perusopetuksessa mahdollisimman hyvin.

Pidennetyn oppivelvollisuuden piiriin kuuluvat vaikeasti vammaiset lapset. Myös vaikea sairaus voi olla syynä pidennettyyn oppivelvollisuuteen.⁷³ Päätös pidennetystä oppivelvollisuudesta tehdään pääsääntöisesti ennen oppivelvollisuuden alkamista. Lapselle tehdään tällöin myös päätös erityisestä tuesta. Lapselle laaditaan HOJKS esiopetuksen alkaessa. Lapsella on oppivelvollisuuden alkamista edeltävänä vuonna

⁷⁰ Perusopetuslaki 17 a § (642/2010)

⁷¹ Perusopetuslaki 25 § 2 mom. (628/1998)

⁷² Perusopetuslaki 9 § 2 mom. (628/1998)

⁷³ Hallituksen esitys Eduskunnalle koulutusta koskevaksi lainsäädännöksi (HE 86/1997)

oikeus saada esiopetusta.⁷⁴ Pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevalla lapsella tämä oikeus esiopetukseen alkaa sen vuoden syyslukukauden alussa, jolloin lapsi täyttää viisi vuotta. Päätös oppivelvollisuuden pidentämisestä tarvitaan ennen esiopetuksen alkua, jotta oikeus siihen voi toteutua.

Lapsen ohjautuminen riittävän varhain tuen piiriin edellyttää yhteistyötä eri hallintokuntien välillä. Lapsen huoltajalle tulee antaa ajoissa tietoa pidennetyn oppivelvollisuuden eri vaihtoehtoista ja valinnan vaikutuksista. Huoltaja päättää, osallistuuko lapsi oppivelvollisuutta edeltävään esiopetukseen. Esiopetuksen kesto ja perusopetuksen aloittaminen tulee suunnitella lapsen edistymisen, tuen tarpeen ja kokonaistilanteen perusteella.

Pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevien lasten esiopetus voidaan järjestää vaihtoehtoisesti kolmella eri tavalla:

- Lapsi aloittaa oppivelvollisuutta edeltävässä esiopetuksessa sinä vuonna, kun hän täyttää viisi vuotta, jatkaa toisen vuoden oppivelvollisuuden suorittamiseen kuuluvassa esiopetuksessa ja aloittaa tämän jälkeen perusopetuksen.
- Lapsi aloittaa pidennettyyn oppivelvollisuuteen kuuluvan esiopetuksen sinä vuonna, kun hän täyttää kuusi vuotta ja opiskelee esiopetuksessa yhden vuoden, minkä jälkeen hän aloittaa perusopetuksen.
- Lapsi aloittaa pidennettyyn oppivelvollisuuteen kuuluvan esiopetuksen sinä vuonna, kun hän täyttää kuusi vuotta ja opiskelee esiopetuksessa kaksi vuotta. Tällöin lapsi aloittaa perusopetuksen vuotta säädettyä myöhemmin⁷⁵ eli sinä vuonna, kun hän täyttää 8 vuotta. Perusopetuksen myöhemmästä aloittamisesta on tehtävä erillinen hallintopäätös.

⁷⁴ Perusopetuslaki 17 § 4 mom. (642/2010) ja 26 a § 2-3 mom. (1040/2014)

⁷⁵ Perusopetuslaki (628/1998) 27 §

Pidennetty oppivelvollisuus Kuopion esiopetuksessa

Kuopiossa pidennettyyn oppivelvollisuuteen ottamista ja oppilaiden sijoittamista valmistellaan alla olevan prosessikuvauksen mukaisesti:

1. Huoltajan hakemus pidennetystä oppivelvollisuudesta perusopetuspäällikölle osoitettuna.
2. Saapuneet hakemukset käydään läpi perusopetuspäällikön nimeämässä asiantuntijatiimissä. Asiantuntijatiimi varmistaa, että kaikki tarvittavat lausunnot ovat käytettävissä ja arvioi täyttyvätkö pidennetyn oppivelvollisuuden kriteerit. Samalla selvitetään lapsen edun mukaisen opetuksen järjestämiseen liittyvät mahdollisuudet varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen yksiköissä.
3. Esityksen pidennetystä oppivelvollisuudesta tekee valmistelun pohjalta vastaanottavan koulun rehtori. Mikäli esitetään että pidennettyä oppivelvollisuutta ei myönnetä tai opetus järjestetään muussa kuin Kuopion kaupungin perusopetuksen alaisessa koulussa, esittelijänä toimii asiantuntijatiimin jäsen.
4. Perusopetuspäällikkö tekee päätökset esitysten pohjalta.
5. Huoltajille annetaan tieto koulupaikasta maaliskuussa. Perusopetuspäällikkö vastaa tiedottamisesta.

Lapsen huoltajalle tulee antaa ajoissa tietoa pidennetyn oppivelvollisuuden eri vaihtoehtoista ja valinnan vaikutuksista. Pidennetyn oppivelvollisuuden päätökset pyritään tekemään maaliskuussa ja viimeistään ennen lukuvuoden loppumista. Poikkeustapauksessa päätös voidaan tehdä ennen lukuvuoden alkamista, viimeistään elokuussa. Pääsääntöisesti oppilaita ei tule ottaa pidennettyyn oppivelvollisuuteen kesken lukuvuoden. Pidennetyn oppivelvollisuuden piiriin kuuluvat vaikeasti vammaiset lapset. Heitä ovat muun muassa näkö- ja kuulovammaiset sekä muutoin ruumiillisesti tai henkisesti vaikeasti vammaiset tai kehityksessään viivästyneet lapset. Myös vaikea sairaus voi olla syynä pidennettyyn oppivelvollisuuteen.

Kuopiossa pidennettyyn oppivelvollisuuteen otettavan lapsen opetuksen järjestämispaikka päätetään yksilöllisesti oppilaan tarpeet huomioiden. Esiopetus voidaan järjestää päiväkodissa tai koulussa.

Pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevalle, erityistä tukea saavalle lapselle laaditaan henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma esiopetuksen alkaessa. Kun oppilas aloittaa oppivelvollisuuden suorittamisen varhaiskasvatuksessa, opetussuunnitelman laatimisesta ja opetuksen ohjaamisesta vastaa se koulu, jonka oppilaaksi lapsi on otettu.

5.6 Perusopetuslaissa säädetyt tukimuodot

Osa-aikainen erityisopetus

Lapsella, jolla on vaikeuksia oppimisessaan tai koulunkäynnissään, on oikeus saada osa-aikaista erityisopetusta muun esiopetuksen ohessa⁷⁶. Osa-aikaista erityisopetusta annetaan lapsille, joilla on esimerkiksi kielellisiin, matemaattisiin tai motorisiin taitoihin liittyviä vaikeuksia, vaikeuksia oman toiminnan ohjauksessa, tarkkaavaisuudessa tai vuorovaikutustaidoissa. Osa-aikaisen erityisopetuksen tavoitteena on vahvistaa lapsen oppimisedellytyksiä ja ehkäistä kehityksen ja oppimisen vaikeuksia. Osa-aikaista erityisopetusta annetaan kaikilla tuen tasoilla.

⁷⁶ Perusopetuslaki 16 § 2 mom. (642/2010)

Osa-aikaista erityisopetusta annetaan joustavin järjestelyin samanaikaisopetuksena, pienryhmässä tai yksilöopetuksena. Osa-aikaisen erityisopetuksen toteuttamistavoista esiopetuksessa tiedotetaan kaikille huoltajille. Sen toteuttamista suunnitellaan ja sen tarvetta ja vaikutuksia arvioidaan opettajien keskinäisenä yhteistyönä sekä yhdessä lapsen ja huoltajan kanssa. Osa-aikaisen erityisopetuksen tavoitteet ja sisällöt nivelletään lapsen saamaan muuhun opetukseen.

Opetukseen osallistumisen edellyttämät palvelut ja erityiset apuvälineet

Lapsella on oikeus saada maksutta opetukseen osallistumisen edellyttämät tulkitsemis- ja avustajapalvelut, muut opetuspalvelut ja erityiset apuvälineet kaikilla tuen tasoilla⁷⁷. Tarkoituksena on turvata lapselle kasvun ja oppimisen perusedellytykset, esteettömyys ja mahdollisuus vuorovaikutukseen kaikissa oppimisympäristöissä.

Lapselle järjestetään tarvittaessa tulkitsemista esimerkiksi kuulovamman tai kielellisen erityisvaikeuden takia. Hän voi tarvita myös puhetta tukevia ja korvaavia kommunikaatiokeinoja, kuten erilaisia symbolijärjestelmiä. Viittomakieltä käyttävien lasten kommunikaation tukena voidaan tarvittaessa käyttää viittomakielen tulkkia tai viittomakielentaitoista avustajaa. Eriasteisesti kuulovammaisten lasten kohdalla tulkkauksen menetelmä saattaa olla myös jokin muu kuin viittomakielen tulkkaus. Lapsen kielellisen erityisvaikeuden takia käytetään puhevalmiiden tulkkia tai puhetta tukevia ja korvaavia menetelmiä hallitsevaa avustajaa. Myös opettaja voi tukea lasta kommunikoinnissa viittomien tai muiden symbolien avulla.

Avustajan antama tuki edistää lapsen itsenäistä selviytymistä ja omatoimisuutta sekä myönteisen itsetunnon kehittymistä. Avustajan antama tuki voidaan suunnata yksittäiselle lapselle tai opetusryhmälle. Opettajan tehtävänä on suunnitella, opettaa, antaa tukea sekä arvioida lapsen ja koko ryhmän oppimista ja työskentelyä. Avustaja ohjaa ja tukee lasta päivittäisissä tilanteissa ja tehtävien suorittamisessa opettajan tai muiden tuen ammattihenkilöiden ohjeiden mukaisesti. Opettajat ja avustajat suunnittelevat ja arvioivat työtään yhdessä sekä tarvittaessa esiopetuksen muun henkilöstön kanssa.

Erityisten apuvälineiden tarve voi liittyä näkemiseen, kuulemiseen, liikkumiseen tai muuhun fyysiseen tarpeeseen. Se voi liittyä myös oppimisen erityistarpeisiin. Tällöin käytetään esimerkiksi erilaisia tietoteknisiä sovelluksia, äänikirjoja, matematiikan havainnollistamisen välineitä tai keskittymistä tukevia apuvälineitä. Lapsen kanssa työskentelevät perehtyvät riittävästi opetukseen osallistumisen edellyttämien apuvälineiden käyttöön sekä ohjaavat lasta ja huoltajaa näiden käytössä yhteistyössä tuen muiden ammattihenkilöiden kanssa. Apuvälineitä käytetään suunnitelmallisesti, niiden käyttöä ja tarvetta arvioidaan säännöllisesti.

Lapsen kanssa työskentelevät suunnittelevat yhdessä opetukseen osallistumisen edellyttämien palvelujen ja apuvälineiden käytön eri oppimistilanteissa hyödyntäen tarvittaessa muita asiantuntijoita. Lapsen tukeminen voi edellyttää erityisosaamista, jota esiopetusyksikön omalla henkilöstöllä ei ole riittävästi. Tällöin hyödynnetään esimerkiksi oppimis- ja ohjauskeskusten lapsille tarjoamia palveluja ja henkilöstölle suunnattua koulutusta ja konsultaatiota.

⁷⁷ Perusopetuslaki 31 § 1 mom. (477/2003)

Opetuksen järjestäjä päättää tulkitsemis- ja avustajapalveluista sekä muista opetuspalveluista ja erityisistä apuvälineistä. Lapsen palveluiden ja apuvälineiden tarve ja määrä arvioidaan lapsen opettajien ja oppilashuollon henkilöstön yhteistyönä hyödyntäen lapsen ja huoltajan antamia tietoja sekä mahdollisten esiopetuksen ulkopuolisten asiantuntijoiden lausuntoja. Tehostettua tukea saavan lapsen palveluiden ja apuvälineiden tarve arvioidaan pedagogisessa arvioissa. Erityistä tukea saavan lapsen palveluiden ja erityisten apuvälineiden tarve arvioidaan pedagogisessa selvityksessä ja niistä päätetään erityisen tuen päätöksessä. Yleistä ja tehostettua tukea saavalle lapselle tehdään lapsen tarvitsemista palveluista ja erityisistä apuvälineistä hallintopäätös. Palveluiden ja apuvälineiden käyttö kuvataan oppimissuunnitelmassa tai HOJKSissa.

6. OPPILASHUOLTO

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa käytetään oppilas- ja opiskelijahuoltolain käsitteistön sijasta esiopetuksen opiskeluhuollosta nimitystä oppilashuolto, opiskelijasta käsitettä lapsi, oppilaitoksesta nimitystä esiopetusyksikkö tai esiopetus. Koulutuksen järjestäjään viitataan käsitteellä opetuksen järjestäjä⁷⁸.

Lasten kehitysympäristön ja esiopetuksen toimintaympäristön muutosten myötä oppilashuollosta on tullut yhä tärkeämpi osa esiopetuksen perustoimintaa. Oppilashuolto liittyy kiinteästi esiopetuksen tehtävään edistää lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen edellytyksiä. Oppilashuoltotyötä ohjaa lapsen edun ensisijaisuus⁷⁹.

Lapsella on oikeus saada maksutta oppilashuolto, jota opetukseen osallistuminen edellyttää⁸⁰. Esiopetuksen oppilashuolto koskee myös pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevia lapsia. Oppilashuollolla tarkoitetaan lapsen hyvän oppimisen, hyvän psyykkisen ja fyysisen terveyden sekä sosiaalisen hyvinvoinnin edistämistä ja ylläpitämistä sekä niiden edellytyksiä lisäävää toimintaa esiopetusyhteisössä. Oppilashuoltoa toteutetaan ensisijaisesti ennaltaehkäisevänä koko esiopetusyhteisöä tukevana yhteisöllisenä oppilashuoltona. Tämän lisäksi lapsilla on oikeus yksilökohtaiseen oppilashuoltoon⁸¹. Monialainen yhteistyö on oppilashuollossa keskeistä. Oppilashuoltotyötä ohjaavat luottamuksellisuus, kunnioittava suhtautuminen lapseen ja huoltajaan sekä heidän osallisuutensa tukeminen.

Esiopetuksen oppilashuollosta ja siihen liittyvistä suunnitelmista säädetään oppilas- ja opiskelijahuoltolaissa. Tässä luvussa määrätään oppilashuollon keskeisistä periaatteista, opetustoimeen kuuluvan oppilashuollon tavoitteista sekä paikallisen opetussuunnitelman ja yksikkökohtaisen oppilashuoltosuunnitelman laatimisesta. Esiopetuksen toteuttamiseen kuuluvasta kasvun ja oppimisen tuesta määrätään perusteiden luvussa 5⁸².

Oppilashuolto perusopetukseen valmistavassa opetuksessa

Perusopetukseen valmistava opetus ohjaa tunnistamaan eri kulttuureja yhdistäviä hyvän elämän arvoja ja periaatteita. Opiskelu vahvistaa opiskelijan taitoja toimia kulttuurisesti monimuotoisessa yhteiskunnassa sekä kartuttaa oppilaan kulttuurienvälistä toimintakykyä. Opetus kannustaa vuorovaikutukseen eri kulttuuriryhmien välille ja kantaväestön kanssa. Perusopetukseen valmistavassa opetuksessa edistetään hyviä etnisiä suhteita. Syrjintää, rasismia, väkivaltaa tai kiusaamista ei sallita missään muodossa eikä keneltäkään. Perusopetukseen valmistavassa opetuksessa huolehditaan kokonaisvaltaisesti oppilaan hyvinvoinnista ja siihen liittyvistä seikoista, kuten kodin ja koulun yhteistyöstä, riittävästä oppilashuollollisesta tuesta sekä oppilaanohjauksesta. (Perusopetukseen valmistavan opetuksen opetussuunnitelman perusteet 2015.)

⁷⁸ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 1 § 3 mom.

⁷⁹ YK:n Yleissopimus lapsen oikeuksista 1989

⁸⁰ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 9 § 4 mom.

⁸¹ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 3 § 1 - 2 mom.

⁸² Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 6 §

6.1 Monialainen oppilashuollon yhteistyö

Oppilashuolto järjestetään monialaisessa yhteistyössä opetustoimen ja sosiaali- ja terveystoimen kanssa siten, että siitä muodostuu toimiva ja yhtenäinen kokonaisuus⁸³. Oppilashuoltoa toteutetaan yhteistyössä lapsen ja hänen huoltajansa kanssa ottaen huomioon lapsen ikä ja edellytykset⁸⁴. Esiopetusyhteisön tai lasten hyvinvoinnissa havaittuihin huolenaiheisiin etsitään ratkaisuja yhdessä huoltajan kanssa.

Esiopetuksessa oppilashuolto on esiopetusyhteisössä työskentelevien ja oppilashuoltopalveluista vastaavien työntekijöiden tehtävä. Ensimmäinen vastuu esiopetusyhteisön hyvinvoinnista on esiopetuksen henkilökunnalla⁸⁵. Oppilashuollon palveluita ovat psykologi- ja kuraattoripalvelut sekä terveydenhoitopalvelut, jotka järjestetään terveydenhuoltolain mukaisina ikäryhmälle suunnattuina neuvolapalveluina⁸⁶. Näiden asiantuntijoiden tehtävät liittyvät niin lapseen, lapsen kehitysympäristöihin kuin yhteistyöhön. Palveluja tarjotaan siten, että ne ovat helposti saatavilla⁸⁷. Palvelut järjestetään lain edellyttämässä määrässä⁸⁸.

Lapsen huoltajalle annetaan tieto käytettävissä olevasta oppilashuollosta ja heitä ohjataan hakemaan tarvitsemiaan oppilashuollon palveluja⁸⁹. Lapsen ja huoltajan osallisuus oppilashuollossa, suunnitelmallinen yhteistyö ja oppilashuollosta tiedottaminen lisäävät oppilashuollon tuntemusta ja edesauttavat palveluihin hakeutumista. Eri ammattiryhmiin kuuluvien työntekijöiden keskinäinen konsultaatio on tärkeä työmenetelmä oppilashuollossa.

Oppilashuollon tavoitteet, tehtävät ja toteuttamisen periaatteet muodostavat esiopetuksesta toisen asteen koulutukseen ulottuvan jatkumon. Esiopetuksen ja muun varhaiskasvatuksen sekä perusopetuksen välinen vuorovaikutus on tärkeää pohdittaessa oppilashuollon toimintaa. Yhtenäiset käytännöt tukevat eri kehitysvaiheissa lapsen terveyttä, hyvinvointia ja oppimista. Oppilashuollon monialaisen yhteistyön rakenteita, muotoja ja toimintatapoja kehitetään esiopetusyhteisössä ja eri yhteistyötahojen kanssa. Kehittämistyö edellyttää oppilashuollon suunnitelmallista arviointia⁹⁰.

Oppilashuoltoryhmät

Opetuksen järjestäjä asettaa oppilashuollon ohjausryhmän ja yksikkökohtaiset oppilashuoltoryhmät. Yksittäistä lasta koskevat asiat käsitellään tapauskohtaisesti koottavassa asiantuntijaryhmässä. Jokaisella kolmella ryhmällä on omat tehtävät ja niiden perusteella määräytyvä kokoonpano⁹¹. Kaikki oppilashuoltoryhmät ovat monialaisia, mikä tarkoittaa, että ryhmässä on opetushenkilöstön lisäksi ikäryhmälle suunnattuja terveydenhoitopalveluja sekä psykologi- ja kuraattoripalveluja edustavia jäseniä sen mukaan kuin käsiteltävä asia edellyttää.

Oppilashuollon ohjausryhmä vastaa opetuksen järjestäjäkohtaisen oppilashuollon yleisestä suunnittelusta, kehittämisestä, ohjauksesta ja arvioinnista. Sille asetetut tehtävät voi hoitaa myös muu tehtävään soveltuva ryhmä. Ohjausryhmä voi olla myös kahden tai useamman opetuksen järjestäjän yhteinen. Sama ryhmä voi olla myös useamman koulutusmuodon, kuten esi- ja perusopetuksen, yhteinen.

⁸³ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 9 § 1 mom.

⁸⁴ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 18 § 1 mom.

⁸⁵ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 4 § 1 ja 2 mom.

⁸⁶ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 3 § 3 mom. ja terveydenhuoltolaki (1326/2010) 15 §

⁸⁷ Eduskunnan sivistysvaliokunnan mietintö 14/2013 vp.

⁸⁸ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 15 § ja 17 §

⁸⁹ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 11 § 1 - 2 mom.

⁹⁰ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 25 §

⁹¹ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 14 § 1 - 4 mom.

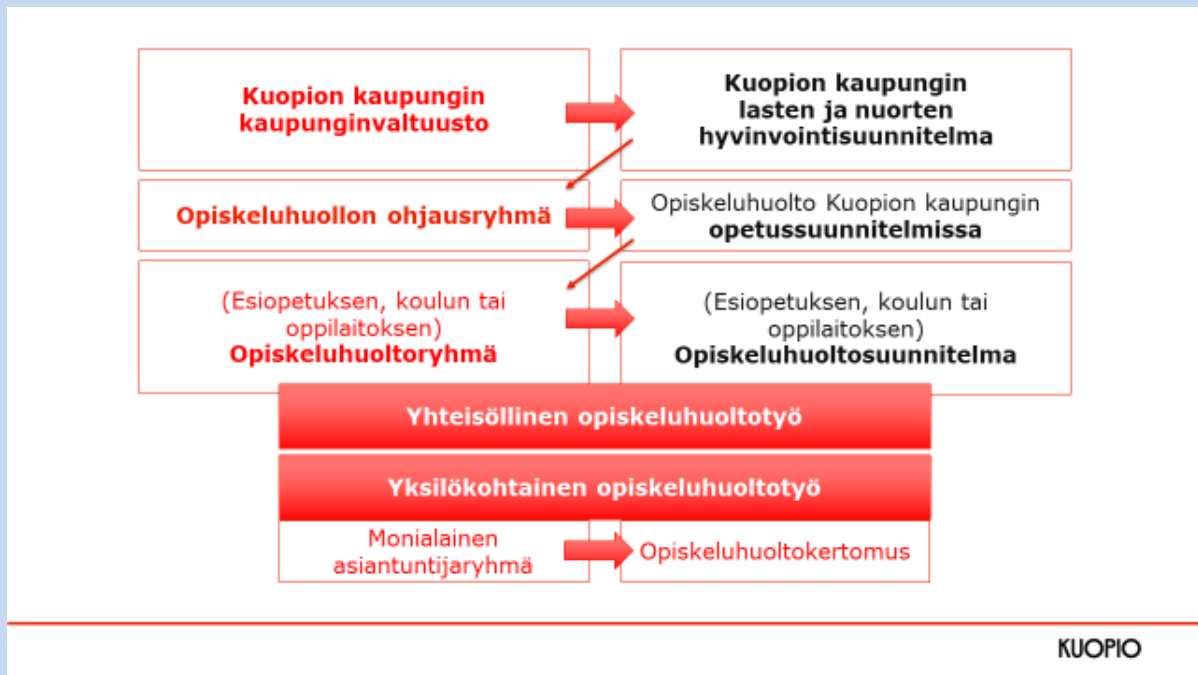
Yksikkökohtainen oppilashuoltoryhmä vastaa esiopetuksen oppilashuollon suunnittelusta, kehittämisestä, toteuttamisesta ja arvioinnista. Jos esiopetus järjestetään koulun yhteydessä, voi koulukohtainen oppilashuoltoryhmä toimia myös esiopetuksen oppilashuoltoryhmänä. Ryhmää johtaa opetuksen järjestäjän nimeämä edustaja. Opetuksen järjestäjä ja oppilashuollon palveluja tuottavat tahot päättävät yhdessä ryhmän kokoonpanosta, tehtävistä ja toimintatavoista. Oppilashuoltoryhmä voi tarvittaessa kuulla asiantuntijoita. Ryhmän keskeinen tehtävä on yhteisön hyvinvoinnin ja turvallisuuden edistäminen sekä muun yhteisöllisen oppilashuollon toteuttaminen ja kehittäminen.

Asiantuntijaryhmä kootaan yksittäisen lapsen tai lapsiryhmän tuen tarpeen selvittämiseksi ja oppilashuollon palvelujen järjestämiseksi. Ryhmän kokoaa se esiopetushenkilöstön tai oppilashuollon palveluiden edustaja, jolle asia työtehtävien perusteella kuuluu⁹². Ryhmän monialainen kokoonpano perustuu tapauskohtaiseen harkintaan ja käsiteltävään asiaan. Ryhmä nimeää keskuudestaan vastuuhenkilön. Asiantuntijoiden nimeäminen ryhmän jäseniksi ja muiden yhteistyötahojen tai lapsen läheisten osallistuminen ryhmän työskentelyyn edellyttää huoltajan suostumusta.

⁹² Hallituksen esitys eduskunnalle oppilas- ja opiskelijahuoltolaiksi 67/2013

Oppilashuoltoryhmät Kuopion esiopetuksessa

Kuvio 4. Monialainen oppilashuolto Kuopion kaupungissa

Kuopiossa oppilashuollon yleisestä suunnittelusta, kehittämisestä, ohjauksesta ja arvioinnista **vas- taavassa oppilas- ja opiskelijahuollon ohjausryhmässä on** edustettuna esi- ja perusopetus, toisen asteen koulutus, opiskeluhuollon palvelut (sis. psykologi- ja kuraattoripalvelut, koulu- ja opiskelu- terveydenhuolto), **nuorisopalvelut**, sosiaalipalvelut sekä lasten- ja nuorten mielenterveyspalvelut. Oppilas- ja opiskelijahuollon ohjausryhmä on asettanut esi- ja perusopetuksen sekä 2. asteen **–ala- työryhmät**, joissa käsitellään oppilas- ja opiskelijahuoltoon liittyviä ajankohtaisia asioita **kaupunki- tasoisesti**. Esi- ja perusopetuksen työryhmässä on edustettuna varhaiskasvatus (**esiopetus**), perus- opetus, kouluterveydenhuolto ja psykologi- ja kuraattoripalvelut.

Valmistavan opetuksen oppilashuoltoa toteutetaan osana esiopetuksen oppilashuoltoa. Oppilas- huollon tavoitteena on tukea lapsen fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen kehityksen edellytyksiä sekä luoda kieltä ja kulttuuria tukeva terveellinen kasvu- ja oppimisympäristö. Valmistavassa opetuksessa olevien lasten oppilashuollossa tulee kiinnittää erityistä huomiota siihen, että huoltajille annetaan riittävästi tietoa esiopetuksen oppilashuollosta sekä suomalaisen varhaiskasvatus, koulu-, sosiaali- ja terveydenhuoltojärjestelmien toimintatavoista ja käytännöistä. Monikielisten lasten huoltajien kanssa toimittaessa tulee huolehtia siitä, että he ymmärtävät lapsen ja huoltajien oikeudet esiope- tuksen oppilashuollon palveluihin. Tarvittaessa käytetään tulkkipalveluita.

6.2 Yhteisöllinen oppilashuolto

Oppilashuolto on tärkeä osa esiopetuksen toimintakulttuuria. Yhteisöllisessä oppilashuoltotyössä seurataan, arvioidaan ja kehitetään esiopetusyhteisön ja ryhmien hyvinvointia. Lisäksi huolehditaan esiopetusympäristön terveellisyydestä, turvallisuudesta ja esteettömyydestä.⁹³ Yhteisöllisten toimintatapojen kehittämisessä tehdään yhteistyötä varhaiskasvatuksen, neuvolan sekä muiden kunnan lasten hyvinvointia edistävien viranomaisten ja toimijoiden kanssa.

Lasten ja huoltajien osallisuus ja kuulluksi tuleminen on yhteisöllisessä oppilashuollossa tärkeää ja hyvinvointia vahvistavaa. Yhteisöllinen oppilashuolto luo esiopetuksessa edellytyksiä yhteenkuuluvuudelle, huolenpidolle ja avoimelle vuorovaikutukselle. Osallisuutta lisäävät toimintatavat edesauttavat myös ongelmien ennalta ehkäisyä, niiden varhaista tunnistamista ja tarvittavan tuen järjestämistä.

Lapsella on oikeus turvallisiin oppimisympäristöihin⁹⁴, joihin kuuluvat niin fyysinen, psyykinen kuin sosiaalinenkin turvallisuus. Opetuksen järjestämisen lähtökohtana on lasten ja henkilökunnan turvallisuuden varmistaminen kaikissa tilanteissa. Rauhallinen ilmapiiri edistää työrauhaa. Opetuksen järjestäjä laatii suunnitelman lasten suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä osana yksikkökohtaista oppilashuoltosuunnitelmaa. Opettaja, päiväkodin johtaja tai rehtori ilmoittaa esiopetuksessa tai matkalla esiopetukseen tai kotiin tapahtuneesta häirinnästä, kiusaamisesta tai väkivallasta tilanteeseen osallistuneiden huoltajille.⁹⁵

Rakennuksesta sekä opetustiloista ja -välineistä huolehtiminen ylläpitää ympäristön terveellisyyttä ja turvallisuutta. Turvallisuuden edistämiseen kuuluvat myös esiopetuksen kuljetuksia, tapaturmien ehkäisyä ja tietoturvallisuutta koskevat toimintatavat. Kun esiopetus järjestetään koulussa, otetaan myös esiopetus huomioon kouluympäristön terveellisyyden ja turvallisuuden sekä yhteisön hyvinvoinnin tarkastuksessa⁹⁶.

Yhteisöllinen oppilashuolto perusopetukseen valmistavassa opetuksessa

Yhteisöllinen oppilashuolto on osa perusopetukseen valmistavan opetuksen yhteisöllistä toimintakulttuuria ja ensisijainen tapa toteuttaa oppilashuoltoa. Yhteisöllinen oppilashuolto on ennalta ehkäisevää ja sen tehtävänä on vahvistaa osallisuuden, huolenpidon ja turvallisuuden ilmapiiriä perusopetukseen valmistavassa opetuksessa. Koulu yhteisössä arvostetaan jokaisen yksilöllisyyttä eikä syrjintää, väkivaltaa, kiusaamista tai rasismia hyväksytä. Oppilaita ohjataan arvostamaan sekä omaa että ympäristön kulttuurista, kielellistä ja katsomuksellista monimuotoisuutta. (Perusopetukseen valmistavan opetuksen opetussuunnitelman perusteet 2015.)

6.3 Yksilökohtainen oppilashuolto

Yksilökohtaisella oppilashuollolla tarkoitetaan

- lapselle annettavia terveydenhoitopalveluja, jotka järjestetään terveydenhuoltolain mukaisina ikäryhmälle suunnattuina neuvolapalveluina
- oppilashuollon psykologi- ja kuraattoripalveluja

⁹³ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 4 § 1 mom.

⁹⁴ Perusopetuslaki 29 § 1 mom. (1267/2013)

⁹⁵ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 13 § 2 mom. ja perusopetuslaki 29 § 3 ja 7 mom. (1267/2013)

⁹⁶ Terveydenhuoltolaki (1326/2010) 16 § 2 mom. ja valtioneuvoston asetus neuvolatoiminnasta, koulu- ja opiskeluterveydenhuollosta sekä lasten ja nuorten ehkäisevästä suun terveydenhuollosta (338/2011) 12 §

- yksittäistä lasta koskevaa monialaista oppilashuoltoa.⁹⁷
- Yksilökohtaisen oppilashuollon tavoitteena on seurata ja edistää lapsen hyvinvointia ja oppimista sekä kokonaisvaltaista kasvua, kehitystä ja terveyttä. Esiopetuksen oppilashuollolla on tärkeä merkitys varhaisen tuen turvaamisessa ja ongelmien ehkäisyssä. Lasten yksilölliset edellytykset, voimavarat ja tarpeet otetaan huomioon sekä oppilashuollon tuen rakentamisessa että esiopetuksen arjessa.

Yksilökohtainen oppilashuolto esiopetuksessa perustuu aina huoltajan suostumukseen⁹⁸. Huoltajan osallisuutta tuetaan ja mielipiteitä kuullaan lapsen yksilökohtaisen oppilashuollon toteuttamisessa. Lapsen osallisuus, omat toivomukset ja mielipiteet otetaan huomioon häntä koskevissa toimenpiteissä ja ratkaisuissa hänen ikänsä, kehitystasonsa ja edellytystensä mukaisesti⁹⁹. Vuorovaikutus on avointa, kunnioittavaa ja luottamuksellista. Oppilashuoltotyö järjestetään niin, että lapsi voi kokea tilanteen kiireettömänä ja hän tulee kuulluksi. Työssä noudatetaan tietojen luovuttamista ja salassapitoa koskevia säännöksiä.

Asian käsittely myös yksittäisen lapsen tueksi koottavassa asiantuntijaryhmässä ja ryhmän kokoonpano perustuu huoltajan suostumukseen. Huoltajan yksilöidyllä kirjallisella suostumuksella asian käsittelyyn voi osallistua tarvittavia oppilashuollon yhteistyötahoja tai lapsen läheisiä.¹⁰⁰ Ryhmän jäsenillä on lisäksi oikeus pyytää neuvoa lapsen asiassa tarpeelliseksi katsomiltaan asiantuntijoilta¹⁰¹.

Yksittäistä lasta koskevan asian käsittelystä asiantuntijaryhmässä laaditaan oppilashuoltokertomus. Ryhmän vastuuhenkilö kirjaa yksilökohtaisen oppilashuollon järjestämiseksi ja toteuttamiseksi välttämättömät tiedot oppilashuoltokertomukseen. Kirjauksia voivat tehdä myös muut asiantuntijaryhmän jäsenet. Kertomus laaditaan jatkuvaan muotoon, joka etenee aikajärjestyksessä. Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki edellyttää, että kertomukseen kirjataan seuraavat asiat:¹⁰²

- yksittäisen lapsen nimi, henkilötunnus, kotikunta ja yhteystiedot sekä huoltajan tai muun laillisen edustajan nimi ja yhteystiedot
- kirjauksen päivämäärä sekä kirjauksen tekijä ja hänen ammatti- tai virka-asemansa
- kokoukseen osallistuneet henkilöt ja heidän asemansa
- asian aihe ja vireille panija
- lapsen tilanteen selvittämisen aikana toteutetut toimenpiteet kuten arviot, tutkimukset ja selvitykset
- toteutetut toimenpiteet kuten yhteistyö eri tahojen kanssa sekä aiemmat ja nykyiset tukitoimet
- tiedot asian käsittelystä ryhmän kokouksessa, tehdyt päätökset ja niiden toteuttamissuunnitelma
- toteuttamisesta ja seurannasta vastaavat tahot.
- Jos sivulliselle annetaan oppilashuoltokertomukseen sisältyviä tietoja, asiakirjaan on lisäksi merkittävä, mitä tietoja, kenelle ja millä perusteella tietoja on luovutettu.¹⁰³

Oppilashuoltokertomukset sekä muut oppilashuollon tehtävissä laaditut tai saadut yksittäistä lasta koskevat asiakirjat tallennetaan oppilashuoltorekisteriin. Opetuksen järjestäjä vastaa henkilötietojen käsittelystä ja ylläpitää edellä mainittua rekisteriä. Oppilashuoltorekisteriin tallennetut tiedot, jotka koskevat yksittäistä lasta tai muuta yksityistä henkilöä, ovat salassa pidettäviä.¹⁰⁴

⁹⁷ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 5 § 1 mom.

⁹⁸ Eduskunnan sivistysvaliokunnan mietintö 14/2013 vp.

⁹⁹ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 18 § 1 mom.

¹⁰⁰ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 19 § 1 ja 2 mom.

¹⁰¹ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 19 § 3 mom. ja laki viranomaisen toiminnan julkisuudesta (621/1999) 26 § 3 mom.

¹⁰² Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 5 § 2 mom. ja 20 § 1, 3 - 4 mom.

¹⁰³ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 20 § 5 mom.

¹⁰⁴ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 21 § 1 mom. ja 22 § 1 mom.

Terveystieteiden henkilöstö ja psykologit kirjaavat yksilökohtaisen oppilashuoltotyön säädetyksi potilaskertomukseen ja muihin potilasasiakirjoihin. Oppilashuollon kuraattorit kirjaavat asiakastiedot kuraattorin asiakaskertomukseen.¹⁰⁵

Lapsen yksilökohtaisen oppilashuollon järjestämiseen ja toteuttamiseen osallistuvilla on salassapitovelvollisuuden estämättä oikeus saada toisiltaan ja luovuttaa toisilleen sekä oppilashuollosta vastaavalle viranomaiselle sellaiset tiedot, jotka ovat välttämättömiä yksilökohtaisen oppilashuollon järjestämiseksi ja toteuttamiseksi¹⁰⁶. Lisäksi heillä on oikeus saada ja luovuttaa toisilleen sekä lapsen opettajalle, rehtorille tai päiväkodin johtajalle ja opetuksen järjestäjälle lapsen opetuksen asianmukaisen järjestämisen edellyttämät välttämättömät tiedot¹⁰⁷. Tiedon luovuttaja joutuu harkitsemaan esimerkiksi sitä, onko kysymys sellaisesta tiedosta, joka on välttämätön lapsen tai muiden lasten turvallisuuden varmistamiseksi. Luovutettava tieto voi koskea muun muassa sellaista lapsen sairautta, joka tulee ottaa opetustilanteissa huomioon. Vaikka tiedon luovuttamiselle olisikin edellä todettu lain tarkoittama peruste, yhteistyön ja luottamuksen turvaamiseksi pyritään aina ensisijaisesti hankkimaan huoltajan suostumus salassa pidettävän tiedon luovuttamiseen.

Jos lapsi siirtyy toisen opetuksen järjestäjän opetukseen, aikaisemman opetuksen järjestäjän on pyydyttävä lapsen huoltajan suostumus siihen, että uudelle opetuksen järjestäjälle voidaan siirtää oppilashuollon asiakasrekisteristä sellaiset salassa pidettävät tiedot, jotka ovat tarpeellisia oppilashuollon jatkuvuuden kannalta¹⁰⁸. Sen sijaan opetuksen järjestämisen kannalta välttämättömät tiedot toimitetaan salassapidon estämättä viipymättä toiselle esi- tai perusopetuksen järjestäjälle. Vastaavat tiedot voidaan antaa myös uuden esi- tai perusopetuksen järjestäjän pyynnöstä.¹⁰⁹

Yksilökohtainen oppilashuolto perusopetukseen valmistavassa opetuksessa

Oppilashuoltotyötä ohjaa oppilaan edun ensisijaisuus. Yksilökohtaista oppilashuoltoa toteutetaan oppilaan ja tarvittaessa huoltajan suostumuksella. Psykologi- ja kuraattoripalvelut sekä kouluterveydenhuollon palvelut ovat oppilaan saatavilla ja ne järjestetään lain edellyttämässä määräajassa. Oppilaan yksilölliset edellytykset, voimavarat ja tarpeet otetaan huomioon valmistavanopetuksen arjessa sekä tarvittavan tuen suunnittelussa ja toteutuksessa. Työssä turvataan oppilaan ja huoltajan osallisuus, työskentelyn luottamuksellisuus sekä kunnioittava vuorovaikutus. Osallisuuden varmistamiseksi huolehditaan tarvittavista tulkintapalveluista. (Perusopetukseen valmistavan opetuksen opetussuunnitelman perusteet 2015.)

6.4 Oppilashuoltosuunnitelmat

Esiopetuksessa opetussuunnitelma tulee myös oppilashuollon osalta laatia yhteistyössä kunnan sosiaali- ja terveydenhuollon tehtäviä hoitavien viranomaisten kanssa¹¹⁰. Valmistelutyössä tehdään yhteistyötä huoltajien ja tarvittaessa myös muiden viranomaisten ja yhteistyökumppaneiden kanssa.

¹⁰⁵ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 20 § 2 mom., laki potilaan asemasta ja oikeuksista (785/1992) 12 § ja laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista (812/2000)

¹⁰⁶ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 23 § 2 mom.

¹⁰⁷ Perusopetuslaki 40 § 2 mom. (1288/2013)

¹⁰⁸ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 23 § 3 mom.

¹⁰⁹ Perusopetuslaki 40 § 4 mom. (1288/2013)

¹¹⁰ Perusopetuslaki 15 § 2 mom. (477/2003)

Paikallisella tasolla oppilashuollon suunnitelmien kokonaisuus muodostuu kolmesta suunnitelmasta, jotka yhdessä ohjaavat oppilashuollon suunnittelua ja toteutusta. Suunnitelmat valmistellaan monialaisessa yhteistyössä. Suunnitelmat ovat

- kunnan lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma, johon kirjataan oppilashuoltoa koskeva osuus¹¹¹
- paikalliseen opetussuunnitelmaan sisältyvä kuvaus oppilashuollosta¹¹²
- yksikkökohtainen oppilashuoltosuunnitelma¹¹³.

Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma sekä muut kunnan lasten ja nuorten hyvinvointia, terveyttä ja turvallisuutta koskevat linjaukset otetaan huomioon valmisteltaessa paikallisen opetussuunnitelman oppilashuoltoa koskevaa osuutta sekä yksikkökohtaisia oppilashuoltosuunnitelmia.

Oppilashuollon monialainen yhteistyö Kuopion esiopetuksessa

Kuopion kaupungin lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmassa kuvataan tavoitteita, painopisteitä ja toimenpiteitä, joilla lasten ja nuorten hyvinvointia Kuopiossa edistetään soveltuvin osin oppilashuollon keinoin myös esiopetuksessa. **Monialaista yhteistyötä tehdään tiiviisti perhekeskusverkon toimijoiden kanssa.**

Kuopiossa varhaiskasvatuksen opettajien työvälineenä on Esiopetuksen Kellomalli, jonka tehtävänä on jäsentää ja aikatauluttaa esiopetusvuotta. Kellomallissa on kuvattu **myös** oppilashuoltotyöhön liittyvä monialainen ja huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö.

6.5 Yksikkökohtainen oppilashuoltosuunnitelma

Opetuksen järjestäjä vastaa siitä, että oppilashuollon toteuttamista, arviointia ja kehittämistä varten laaditaan yksikkökohtainen oppilashuoltosuunnitelma¹¹⁴. Suunnitelma on laadittava yhteistyössä esiopetuksen henkilöstön, huoltajien ja lasten kanssa. Oppilashuoltosuunnitelma voi olla myös kahden tai useamman esiopetusyksikön yhteinen. Suunnitelma tarkistetaan vuoden kuluessa siitä, kun kunnan lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma on tarkistettu. Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma hyväksytään kunkin kunnan kunnanvaltuustossa ja tarkistetaan vähintään kerran neljässä vuodessa¹¹⁵.

Oppilashuoltosuunnitelmaa laadittaessa sovitaan menettelytavoista, joilla esiopetuksen henkilöstö, lapset ja huoltajat sekä tarvittavilta osin yhteistyötahot perehdytetään suunnitelmaan. Samalla sovitaan suunnitelmasta tiedottamisesta edellä mainituille.

Yksikkökohtainen oppilashuoltosuunnitelma Kuopion esiopetuksessa

Yksikkökohtainen oppilashuoltosuunnitelma laaditaan ohjausryhmän asettamat painopistealueet huomioiden kullekin lukuvuodelle.

¹¹¹ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 12 § ja lastensuojelulaki (417/2007) 12 § 1 mom.

¹¹² Perusopetuslaki 14 § 2 mom. (477/2003)

¹¹³ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 13 §

¹¹⁴ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 13 §

¹¹⁵ Lastensuojelulaki (417/2007) 12 § 1 mom.

Yksikkökohtaiseen oppilashuoltosuunnitelmaan sisällytetään seuraavat asiat:

1. *Oppilashuollon kokonaistarve ja käytettävissä olevat oppilashuoltopalvelut*¹¹⁶

Oppilashuoltosuunnitelmassa esitetään arvio esiopetusyksikön oppilashuollon kokonaistarpeesta ja käytettävissä olevista oppilashuoltopalveluista niiden yhdenvertaisen saatavuuden varmistamiseksi ja toiminnan tarkoituksenmukaiseksi kohdentamiseksi. Oppilashuollon kokonaistarve ja käytettävissä olevien oppilashuoltopalvelujen määrä ilmoitetaan sen mukaisena, mitkä ne ovat suunnitelmaa valmisteltaessa. Arviota voidaan tarpeiden muuttuessa tarkistaa.

Arvio oppilashuollon kokonaistarpeesta tukee esiopetuksen käytettävissä olevien resurssien kohdentamista yhteisölliseen ja yksilökohtaiseen oppilashuoltotyöhön sekä oppilashuollon yhteistyöhön. Arviossa huomioidaan oppilashuollon seurannassa, kehittämisessä ja toteuttamisessa vaadittava opetushenkilöstön ja oppilashuollon palveluiden asiantuntijoiden työpanos. Arviossa hyödynnetään monipuolisesti lasten terveyttä ja hyvinvointia sekä elinoloja koskevaa seurantatietoa. Lisäksi huomioidaan esiopetusyhteisön ja -ympäristön tarpeet, asuinalueen erityispiirteet sekä tehostettua ja erityistä tukea tarvitsevien lasten määrä esiopetuksessa. Arvion valmistelussa otetaan huomioon myös lapsilta ja huoltajilta sekä esiopetuksen ja oppilashuollon henkilöstöltä saatava tieto.

Oppilashuoltosuunnitelmaan sisällytetään arvio esiopetuksen käytettävissä olevista oppilashuoltopalveluista, joita ovat ikäryhmälle tarkoitettut neuvolapalvelut sekä psykologi- ja kuraattoripalvelut. Lisäksi suunnitelmassa kuvataan

- oppilashuollon palveluiden järjestäminen ja sen edellyttämä työn- ja vastuunjako sekä palvelujen toteuttamisessa tarvittava monialainen yhteistyö
- oppilashuollon palvelujen kohdentaminen yksittäisiin lapsiin, yhteisöön ja yhteistyöhön liittyviin tehtäviin sekä oppilashuollon kehittämiseen ja seurantaan.

¹¹⁶ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 13 § 2 mom. 1-kohta

Oppilashuollon kokonaistarve ja käytettävissä olevat oppilashuollonpalvelut Kuopion esiopetuksessa

Psykologi- ja kuraattoripalvelut

Psykologi- ja kuraattoripalveluilla tarkoitetaan oppilashuollon psykologin ja kuraattorin antamaa kasvun ja oppimisen tukea ja ohjausta.

Psykologi edustaa oppilashuollossa psykologista asiantuntijuutta ja työskentelee sekä yksilö- että yhteisötasolla psykososiaalisen tukemisen näkökulmasta. Psykologi on apuna lapsen oppimiseen, keskittymiseen, tunne-elämään ja käyttäytymiseen liittyvissä huolissa.

Kuraattori edustaa oppilashuollossa sosiaalityön asiantuntijuutta ja työskentelee sekä yksilö- että yhteisötasolla psykososiaalisen tukemisen näkökulmasta. Kuraattorilta saa apua, kun lapsella on pulmia esiopetukseen osallistumisessa, perhe- ja kaverisuhteissa tai hänen elämässään on tapahtunut muutoksia, jotka vaikuttavat lapseen.

Kaikille Kuopion kaupungin esiopetusyksiköille on nimetty psykologi ja kuraattori. **Psykologeilla ja kuraattoreilla on alueillaan pääsääntöisesti useita kouluja / esiopetusyksiköjä.**

Lastenneuvolapalvelut

Lastenneuvolan terveydenhoitaja- ja lääkäripalvelut tarjotaan pääsääntöisesti lähipalveluina asuinalueilla. Kuopiossa esiopetusikäisen (6v) määräaikaistarkastus toteutuu neuvolan ja esiopetuksen yhteistyönä. Esiopetuksessa arvioidaan lapsen kasvua ja oppimista.

Neuvolassa toteutetaan kasvun, kehityksen ja terveydentilan seuranta sisältäen terveysneuvonnan ja -ohjauksen. Neuvolassa annetaan rokotukset sekä tuetaan ja vahvistetaan vanhempia ja lasta perheen siirtyessä uuteen elämäntilanteeseen. Tuen tarpeessa oleville perheille järjestetään monitoimijaisesti apua ja tukea sekä lisäkäyntejä neuvolan terveydenhoitajalle varhaisen tuen mahdollistamiseksi.

Kouluterveydenhuollon palvelut

Esiopetusvuoden keväällä huoltajat täyttävät **THL:n 1. luokan vanhempien esitietolomakkeen** kouluuntulotarkastusta varten. Esiopetuksessa työskentelevä varhaiskasvatuksen opettaja täyttää tiedonsiirtolomakkeen, jonka huoltajat toimittavat yhdessä **esitietolomakkeen** kanssa terveydenhoitajalle kouluuntulotarkastuksessa.

2. Yhteisöllinen oppilashuolto ja sen toimintatavat ¹¹⁷

Oppilashuoltosuunnitelmassa kuvataan yhteisöllisen oppilashuollon kokonaisuus, josta ilmenee

- yhteisöllisen oppilashuollon järjestäminen ja sen toimintatavat esiopetusyhteisön ja -ympäristön terveellisuuden, turvallisuuden ja hyvinvoinnin edistämiseksi.

Tämän lisäksi oppilashuoltosuunnitelmassa kuvataan

- yksikkökohtaisen oppilashuoltoryhmän kokoonpano ja toimintatavat
- oppilashuollon yhteistyö muun varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen kanssa sekä erityisesti esiopetuksen siirtymävaiheissa
- yhteistyö esiopetuksen ulkopuolisten lasten ja nuorten hyvinvointia edistävien tahojen kanssa yhteisöllisen oppilashuollon kehittämisessä
- tapaturmien ehkäiseminen sekä ensiavun järjestäminen ja hoitoonohjaus
- esiopetuksen kuljetusten odotusaikoja ja turvallisuutta koskevat ohjeet

¹¹⁷ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 13 § 2 mom. 2-kohta

- suunnitelma lasten suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä
- toiminta äkillisissä kriiseissä ja uhka- ja vaaratilanteissa.

Seuraavassa määritellään kahden viimeksi mainitun suunnitelman tarkempi sisältö:

a. Suunnitelma lasten suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä¹¹⁸

Lasten suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä laaditaan suunnitelma. Siinä otetaan huomioon sekä lasten keskinäiset että lasten ja aikuisten väliset vuorovaikutussuhteet esiopetuksessa. Suunnitelmassa kuvataan

- kiusaamisen, väkivallan ja häirinnän ehkäiseminen ja siihen puuttuminen
- edellä mainittujen asioiden käsittely yhteisö-, ryhmä- ja yksilötasolla
- yksilöllinen tuki, tarvittava hoito, muut toimenpiteet ja jälkiseuranta sekä teon tekijän että sen kohteena olevan osalta
- yhteistyö huoltajien kanssa
- yhteistyö tarvittavien viranomaisten kanssa
- suunnitelmaan perehdyttäminen ja siitä tiedottaminen henkilöstölle, lapsille, huoltajille ja yhteistyötaidoille
- suunnitelman päivittäminen, seuranta ja arviointi.

b. Toiminta äkillisissä kriiseissä ja uhka- ja vaaratilanteissa

Oppilashuoltosuunnitelmassa määritellään toiminta äkillisissä kriiseissä ja uhka- ja vaaratilanteissa. Kriisisuunnitelma valmistellaan yhteistyössä tarvittavien viranomaisten kanssa ottaen huomioon muut uhka-, vaara- ja kriisitilanteita koskevat ohjeistukset kuten pelastussuunnitelma¹¹⁹. Suunnitelmassa kuvataan

- johtamisen periaatteet, yhteistyö sekä työn- ja vastuunjako kriisitilanteissa ja niihin varautumisessa
- sisäisen ja ulkoisen sekä esiopetuksen ja opetuksen järjestäjän välisen tiedottamisen ja viestinnän periaatteet
- psykososiaalisen tuen ja jälkihoidon järjestäminen,
- suunnitelmaan perehdyttäminen ja siitä tiedottaminen henkilöstölle, lapsille, huoltajille ja yhteistyötaidoille
- toimintavalmiuksien harjoittelu
- suunnitelman arviointi ja päivittäminen.

¹¹⁸ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 13 § 2. mom. ja perusopetuslaki 29 § 3 mom. (1267/2013)

¹¹⁹ Pelastuslaki (379/2011) 15 § ja valtioneuvoston asetus pelastustoimesta (407/2011) 1 ja 2 §

Yhteisöllinen oppilashuolto ja sen toimintatavat Kuopion esiopetuksessa

Toimintatavat esiopetusyhteisön ja -ympäristön terveellisuuden, turvallisuuden ja hyvinvoinnin edistämiseksi

Kuopion kaupungissa on laadittu seuraavat yksikkökohtaiset terveellisyttä, turvallisuutta ja hyvinvointia edistävät suunnitelmat:

- Kiusaamisen ehkäisyn ja puuttumisen suunnitelma
- Turvallisuus- ja pelastussuunnitelma
- Lähietsintäsuunnitelma
- Toiminta äkillisissä kriiseissä ja uhka- ja vaaratilanteissa

Kuopion varhaiskasvatus- ja lastenneuvolapalvelut sekä lapsiperheiden sosiaalipalvelut tekevät suunnitelmallista ja ennaltaehkäisevää työtä palveluiden keskinäisen yhteistyösopimuksen mukaisesti.

Esiopetusyksikkökohtaisen oppilashuoltoryhmän kokoonpano ja toimintatavat

Oppilashuoltoryhmä kokoontuu säännöllisesti sekä riittävän usein ja kokoontumiskerrat määritellään yksikkökohtaiseen oppilashuoltosuunnitelmaan. Oppilashuoltoryhmän kokoontumisia varten varataan esiopetusyksikön kokoon ja toiminnan laajuuteen suhteutettuna tarpeellinen määrä tapausaikoja.

Oppilashuoltosuunnitelmassa kuvataan monialaisen yhteisöllisen esiopetusyksikkökohtaisen oppilashuoltoryhmän kokoonpano, johon kuuluvat päiväkodinjohtaja, varhaiskasvatuksen erityisopettaja, psykologi, kuraattori, lastenneuvolan terveydenhoitaja, esiopetushenkilöstön ja huoltajien edustajat. Ryhmää johtaa päiväkodinjohtaja. Terveydenhoito-, psykologi- ja kuraattoripalveluja edustavia jäseniä on mukana sen mukaan kuin käsiteltävä asia edellyttää. Oppilashuoltoryhmä voi tarvittaessa konsultoida asiantuntijoita. Yhteisöllinen oppilashuoltoryhmä voi kutsua kokouksiinsa ulkopuolisia asiantuntijoita myös esimerkiksi silloin, kun käsiteltävänä on kielellisiin, kulttuurisiin tai katsomuksellisiin teemoihin liittyviä kysymyksiä. Kaksi- ja monikielisille perheille tulee tarjota tasavertaiset mahdollisuudet osallistua yhteisölliseen oppilashuoltoon. Tarvittaessa käytetään tulkkipalveluja.

Oppilashuollon yhteistyö muun varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen kanssa sekä erityisesti esiopetuksen siirtymävaiheissa

Kuopiossa toteutettava esiopetus muodostuu varhaiskasvatuspalveluiden jatkumoksi. Kuopiossa yhteistyö esiopetuksen ja perusopetuksen nivelvaiheessa on kuvattu esiopetuksen Kellomallissa.

Oppilashuoltosuunnitelmassa kuvataan yhteistyötä alueellisesti esiopetusyksikön ulkopuolisten lasten ja nuorten hyvinvointia edistävien tahojen kanssa yhteisöllisen oppilashuollon kehittämisessä. Esiopetusyksiköt tekevät yhteistyötä esimerkiksi kulttuuritoimen, seurakuntien, urheiluseurojen, poliisin ja palokunnan kanssa.

Tapaturmien ehkäiseminen ja hoitoonohjaus

Yksikkökohtaiseen turvallisuussuunnitelmaan on kirjattu toimenpiteet tapaturmien ennaltaehkäisemiseksi. Esiopetusyksikön henkilöstön velvollisuutena on huolehtia tapaturman kohteeksi joutuneen lapsen hoitoon ohjaamisesta ja huoltajan tiedottamisesta. Jokaisessa esiopetusyksikössä tulee olla myös tarkoituksenmukainen ensiapuvälineistö.

Esiopetuksen henkilökunnan ensiaputaitoja ja niiden ylläpitämistä edistetään säännöllisellä koulutuksella.

Esiopetuksen kuljetusten odotusaikoja ja turvallisuutta koskevat ohjeet

Koulukuljetus järjestetään lapselle, jos esi- tai perusopetuksen 1 - 2-luokkalaisen koulumatka on yli 3 kilometriä. Huoltajien tehtävänä on huolehtia lapsen saattamisesta kunnan järjestämään kuljetukseen sekä tukea lapsen kodin ulkopuolella tapahtuvaan liikkumiseen liittyvää itsenäistymistä.

Henkilöstön on voitava luottaa siihen, että lapsi voi tehdä matkan turvallisesti. Turvallisuuden arviointi perustuu seuraaviin seikkoihin: lapsen ikä ja kehitystaso, noutavan henkilön mahdollisuudet vastata lapsen turvallisuudesta, kotimatkan pituus, liikenteestä aiheutuvat riskit esimerkiksi liikenteen vilkkaus, lapsen terveystilanne, vuorokauden aika, sääolosuhteet sekä ympäristöstä aiheutuvat vaarat ja uhat.

Koulukuljetus järjestetään myös, jos koulumatka on vaarallinen tai jos oppilas tarvitsee koulukuljetuksen asiantuntijalausunnon perusteella.

Esiopetuksen ruokailu

Lapselle järjestetään esiopetuksessa ohjattu, täysipainoinen maksuton ateria. Ruokailu on tärkeä päivittäinen sosiaalinen oppimistilanne ja siinä kiinnitetään huomiota terveys- ja ravitsemuskasvatukseen ja hyvien ruokailutapojen oppimiseen. Ruokailu tapahtuu joko esiopetuksen tiloissa tai ruokasalissa kouluilla. Ruokailun järjestämisessä otetaan huomioon lapsen yksilölliset tarpeet ja ravitsemuksellisista tai kulttuurisista syistä johtuvat erityisruokavaliot.

Kuopion esiopetuksessa käytetään Sapere-ruokakasvatusmenetelmää, jossa ruokamaailmaan tutustutaan eri aistien välityksellä saatavien kokemusten kautta. Sapere-menetelmän avulla lapsista kasvaa ruokaa arvostavia ja monipuolisesti syöviä aikuisia. Sapere – ruokailoa ja monipuolisia aistikoemuksia koko perheelle

3. Yksilökohtaisen oppilashuollon järjestäminen ¹²⁰

Oppilashuoltosuunnitelmassa kuvataan yksilökohtaisen oppilashuollon kokonaisuus, josta ilmenee

- yksilökohtaisen oppilashuollon järjestäminen lapsen kehityksen, hyvinvoinnin ja oppimisen seuraimiseksi ja edistämiseksi sekä yksilöllisten tukitoimien toteuttamiseksi.
-
- Tämän lisäksi oppilashuoltosuunnitelmassa kuvataan
- yhteistyö tehostetun ja erityisen tuen sekä sairaalaopetuksen yhteydessä
- lapsen sairauden vaatiman hoidon, erityisruokavalion tai lääkityksen järjestäminen esiopetuksessa
- esiopetuksen oppilashuollon tuki lapsen elämäntilanteesta johtuvissa vaikeuksissa, kuten perhe- ja lähi-suhdeväkivalta tai päihde- ja mielenterveysongelmat
- asiantuntijaryhmän kokoaminen ja suostumuksen hankkiminen sekä ryhmän yhtenäiset menettelytavat yksittäistä oppilasta koskevan asian käsittelyssä
- oppilashuoltokertomusten laatiminen ja säilytys
- yhteistyö esiopetuksen ulkopuolisten palvelujen ja yhteistyökumppaneiden kanssa, kuten perheneuvola, lastensuojelu ja erikoissairaanhoito.

¹²⁰ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 13 § 2. mom.

Yksilökohtaisen oppilashuollon järjestäminen Kuopion esiopetuksessa

Kasvun ja oppimisen tuen palvelut vastaa oppilashuollon psykologi- ja kuraattoripalveluiden resursoinnista esiopetukseen. Perusturvan ja terveydenhuollon palvelualue järjestää lasten neuvolapalvelut.

Valmistavan opetuksen aikana lapsella on oikeus oppilashuoltoon ja oppilashuollon palveluihin, vaikka hänellä ei olisi voimassa olevaa oleskelulupaa.

Yhteistyö esiopetuksen ulkopuolisten palvelujen ja yhteistyökumppaneiden kanssa

Yksilökohtaisen monialaisen asiantuntijaryhmän jäsenet voivat saada konsultaatioapua lapsen elämäntilanteesta johtuvissa vaikeuksissa eri yhteistyötahoilta kuten **perhekeskusverkostosta** ja erikoissairaanhoidosta. Yhteistyötahojen asiantuntijoita voidaan kutsua myös mukaan tapaamisiin huoltajan kirjallisella luvalla.

Yhteistyö tehostetun ja erityisen tuen ja sairaalaopetuksen yhteydessä

Yksilöllisessä asiantuntijaryhmässä saattaa ilmetä oppimiseen liittyviä asioita, jotka ovat välttämättömiä lapsen opetuksen kolmiportaisen tuen tai sairaalaopetuksen järjestämisen kannalta. Nämä opetuksen asianmukaisen järjestämisen kannalta välttämättömät tiedot saadaan ilmaista opetuksen järjestäjälle.

Lapsen sairauden vaatiman hoidon, erityisruokavalion tai lääkityksen järjestäminen esiopetuksessa
Lapsen sairauden vaatiman hoidon, erityisruokavalion tai lääkityksen järjestämisestä esiopetuksessa on kaupunkitasoinen ohjeistus.

Vastuu lapsen sairaanhoidon järjestämisestä kuuluu huoltajalle. Lapsen sairaanhoidosta huolehtii terveyskeskuksen omalääkäri. Lääkärin lähetettä tarvitsevista kehitykseen liittyvissä asioissa varataan aika neuvolalääkärille. Yhteistyö toimijoiden välillä toteutuu perheen luvalla.

Esiopetuksessa noudatetaan päivähoidon lääkehoitosuunnitelmaa ja se liitetään osaksi yksikön turvallisuussuunnitelmaa. Tämän pohjalta kukin toimintayksikkö suunnittelee lääkehoidon kannalta tarpeelliset toimenpiteet yksittäisen lapsen tarpeen mukaan. Lapsikohtaisen lääkehoidon tarpeen on arvioinut ja suunnitellut lasta hoitava taho, jota voidaan tarvittaessa käyttää asiantuntijana. Lääkehoidon suunnitelma tehdään yhteistyössä lapsen huoltajan kanssa.

Esiopetuksen oppilashuollon tuki lapsen elämäntilanteesta johtuvissa vaikeuksissa

Huoli perheen tilanteesta otetaan puheeksi huoltajien kanssa. Tarvittaessa kootaan monialainen asiantuntijaryhmä lapsen tuen tarpeen selvittämiseksi tai esiopetuksen työntekijä voi ohjata lapsen huoltajineen myös suoraan oppilashuoltopalveluihin oppilashuoltolain mukaisesti. Perhe voidaan ohjata myös esiopetuksen ulkopuolisiin palveluihin.

4. *Oppilashuollon yhteistyön järjestäminen lasten ja huoltajien kanssa*¹²¹

Oppilashuoltoa toteutetaan yhteistyössä lasten ja huoltajien kanssa. Oppilashuoltosuunnitelmassa kuvataan esiopetuksen oppilashuollon toimintatavat lasten ja huoltajien osallisuuden edistämiseksi sekä yhteistyön järjestämiseksi. Suunnitelmassa kuvataan

- lapsen ja huoltajan osallisuus yhteisöllisen ja yksilökohtaisen oppilashuollon suunnittelussa, toteuttamisessa ja arvioinnissa sekä
- yhteisöllisen ja yksilökohtaisen oppilashuollon periaatteista ja menettelytavoista tiedottaminen.

¹²¹ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 13 § 2. mom.

Oppilashuollon yhteistyön järjestäminen lasten ja huoltajien kanssa Kuopion esiopetuksessa

Lapsen ja huoltajan osallisuus yhteisöllisen ja yksikkökohtaisen oppilashuollon suunnittelussa, toteuttamisessa ja arvioinnissa

Vanhempien mielipiteet esiopetusryhmien ja -yksikön toiminnasta kootaan esiopetuksen oppimiskeskusteluissa, vanhempainilloissa, kyselyissä ja mahdollisissa vanhempainyhdistyksissä.

Esiopetusyksikkökohtainen oppilashuoltosuunnitelma tehdään yhteistyössä vanhempien kanssa. **Oppilashuollon toteutumista** arvioidaan säännöllisesti lasten ja vanhempien kanssa.

Yhteisöllisen ja yksilökohtaisen oppilashuollon periaatteista ja menettelytavoista tiedottaminen huoltajille ja yhteistyötahoille

Oppilashuollon periaatteista ja toimintatavoista tiedotetaan mm. ennen esiopetusvuoden alkua tiedotteessa koteihin (Kellomalli), vanhempainilloissa ja ilmoitustauluilla.

5. *Oppilashuoltosuunnitelman toteuttaminen ja seuraaminen* ¹²²

Opetuksen järjestäjä seuraa esiopetuksen oppilashuoltosuunnitelman toteutumista¹²³.

Oppilashuoltosuunnitelmassa kuvataan toimenpiteet suunnitelman toteuttamiseksi ja seuraamiseksi¹²⁴. Näitä ovat seurannasta vastuussa oleva taho esiopetuksessa, seurattavat asiat ja käytettävät menetelmät tietojen kokoamiseksi sekä seurannan aikataulu. Lisäksi kuvataan seurantatietojen käsittely ja hyödyntäminen esiopetuksen oppilashuollon kehittämisessä sekä keskeisistä tuloksista tiedottaminen lapsille, huoltajille ja tarvittaville yhteistyötahoille.

Oppilashuoltosuunnitelman toteuttaminen ja seuraaminen on osa opetuksen järjestäjän omavalvontaa koskevaa tehtävää. Opetuksen järjestäjä vastaa yhteistyössä opetustoimen ja sosiaali- ja terveystoimen oppilashuoltopalveluista vastuussa olevien viranomaisten kanssa oppilashuollon kokonaisuuden omavalvonnan toteutumisesta¹²⁵.

Opetuksen järjestäjä seuraa esiopetuksen oppilashuoltosuunnitelman toteutumista¹²⁶.

¹²² Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 13 § 2. mom.

¹²³ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 13 § 4 mom.

¹²⁴ Hallituksen esitys eduskunnalle oppilas- ja opiskelijahuoltolaiksi 67/2013

¹²⁵ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 26 § 1 mom.

¹²⁶ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 13 § 4 mom.

Oppilashuoltosuunnitelman toteuttaminen ja seuraaminen Kuopion esiopetuksessa

Esiopetuksessa oppilashuoltosuunnitelman toteuttamisesta ja arvioinnista vastaa siihen nimetty, oppilashuoltoryhmään osallistuva varhaiskasvatuksen opettaja yhdessä päiväkodinjohtajan kanssa. Seurantatiedot käsitellään **monialaisesti** ennen toimintavuoden loppua oppilashuoltoryhmässä. Samassa kokouksessa laaditaan alustava suunnitelma seuraavan lukuvuoden oppilashuoltotyötä varten ja määritellään yksikkökohtainen kehittämiskohde / -kohteet. Kehittämiskohteet voivat olla myös kaupunkitasoisesti määriteltyjä, **kuten esimerkiksi ohjausryhmän asettamat painopisteet**. Laadittu suunnitelma tarkistetaan ja vahvistetaan seuraavan toimintavuoden alkaessa.

Oppilashuoltosuunnitelman toteuttaminen ja arviointi on osa Kasvun ja oppimisen palvelualueen omavalvontaa.

7. ERITYISEEN MAAILMANKATSOMUKSEEN TAI KASVATUSOPILLISEEN JÄRJESTELMÄÄN PERUSTUVA ESIOPETUS

Valtioneuvosto voi myöntää rekisteröidylle yhdistykselle tai säätiölle luvan esiopetuksen järjestämiseen¹²⁷.

Järjestämisluvassa opetuksen järjestäjälle voidaan määrätä erityiseen maailmankatsomukseen

tai kasvatusopilliseen järjestelmään perustuva erityinen koulutustehtävä.

Erityiseen maailmankatsomukseen tai kasvatusopilliseen järjestelmään perustuvassa esiopetuksessa toiminnan, kasvatuksen ja opetuksen tulee noudattaa esiopetukselle asetettuja

yleisiä tavoitteita sekä oppimiskokonaisuuksien toteuttamiselle asetettuja yhteisiä tavoitteita.

Esiopetuksessa noudatetaan näitä esiopetuksen opetussuunnitelman perusteita sitouttamatta lapsia tiettyyn opetuksen taustalla olevaan maailmankatsomukseen tai kasvatusjärjestelmän taustalla olevaan arvo- ja kasvatustilafilosofiseen järjestelmään. Poikkeamista ja painotuksista määrätään järjestämisluvassa ja valtioneuvoston asetuksessa¹²⁸.

Erityiseen maailmankatsomukseen tai kasvatusopilliseen järjestelmään perustuva esiopetus Kuopion esiopetuksessa

Kuopion kaupunki hankkii osan esiopetuksesta yksityisiltä palveluntuottajilta, jotka varhaiskasvatuspalvelut on hyväksynyt esiopetuksen järjestämispaikoiksi. Esiopetuksen järjestämispaiaksi hyväksytyn yksityisen päiväkodin tulee täyttää perusopetuslain ja -asetuksen vaatimukset sekä kunnan esiopetukselle asettamat vaatimukset.

Kuopion kaupungissa tarjotaan mahdollisuutta Montessoripedagogiikkaan pohjautuvaan esiopetukseen. Montessoripedagogiikan arvoperusta pohjautuu lapsuuden ainutkertaisuuden sekä toisen ihmisen kunnioittamiseen.

Kuopiossa yksityiset päiväkodit tarjoavat steinerpedagogiseen arvopohjaan ja yhteiskristilliseen katsomukseen perustuvaa esiopetusta.

¹²⁷ Perusopetuslaki 7 § (628/1998)

¹²⁸ Valtioneuvoston asetus (422/2012) 3 § ja 10 §

8. TOIMINNAN ARVIOINTI JA KEHITTÄMINEN KUOPION ESIOPETUKSESSA

Toiminnan arviointi ja kehittäminen Kuopion esiopetuksessa

Kuopiossa esiopetuksen toiminnan arviointi tukee perusopetuslain ja esiopetuksen opetussuunnitelman peruserusteiden toteuttamista ja kehittämistä.

Kuopiossa arviointia toteutetaan eri tasoilla: varhaiskasvatuksen hallinto, esimiehet, yksiköt ja tiimit, henkilöstö, lapsi/lapsiryhmät ja perhe/huoltajat. Kaikista arvioinneista saatavan tiedon avulla edistetään esiopetuksen laatua, tunnistetaan toiminnan vahvuuksia ja nostetaan esiin kehittämistarpeita ja kehitetään toimintaa.

Hallinnon taso

Varhaiskasvatuksen hallinto vastaa kansallisiin ja muihin esiopetusta koskeviin ulkopuolisiin arviointikyselyihin. Arviointituloksia ja -koosteita hyödynnetään paikallista esiopetusta kehitettäessä. Varhaiskasvatuspalvelut käyttää arvioinneissa Kuopion kaupungin valitsemaa laatutyön menetelmää, CAF - laadunhallintamallia, joka on julkisen sektorin organisaatioille tarkoitettu kokonaisvaltainen laadun itsearviointityökalu.

Varhaiskasvatuksen hallinto toteuttaa vuosittain asiakasperheille esiopetusta koskevan kyselyn osana varhaiskasvatuspalvelujen kyselyä. Asiakkailla on mahdollisuus kaupungin verkkosivuilla antaa hallinnolle tai sen kautta jatkuvaa palautetta ja tehdä kysymyksiä tai toimenpide-ehdotuksia esiopetustoiminnan kehittämiseen.

Varhaiskasvatuksen hallinto arvioi pedagogisen johtamisen vuosikellon ja sen rakenteiden mukaisen esiopetustoiminnan toteutumista siten, että palvelupäälliköt osallistuvat esimiehille tarkoitettuihin aluekokouksiin.

Esimiestaso

Yksiköiden esimiehet arvioivat pedagogisen johtamisen rakenteiden mukaisen esiopetustoiminnan toteutumista omissa yksiköissään. Esimiehet vastaavat sovittujen esiopetuksen painopisteiden ja Ryhmävasu -asiakirjojen toteutumisen arvioinnista.

Yksikkö- ja tiimitaso

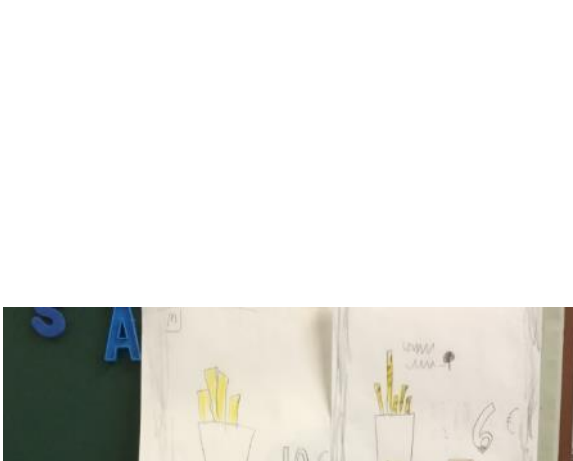
Esiopetuksen tiimipalavereissa arvioidaan säännöllisesti toimintavuoden aikana esiopetuksen oppimiskokonaisuuksia sekä Ryhmävasu-asiakirjan mukaisen toiminnan ja painopisteiden toteutumista sovittujen arviointilomakkeiden avulla. Kuopiossa esiopetuksen henkilöstö arvioi lasten osallisuutta, pedagogista toimintaa ja leikkiympäristöjä keskustelemalla lasten kanssa, hyödyntämällä lasten haastatteluja ja havainnoinneista saatua tietoa sekä lapsille aiemmin laadittuja varhaiskasvatussuunnitelmia. Koko vuoden toimintaa arvioidaan henkilöstölle järjestettävässä arviointipäivässä toimintavuoden keväällä. Kukin työntekijä arvioi vasupohjaiseen yksikkö- ja tiimitason toimintaan sitoutumistaan sekä omaa osaamistaan ja kehittymistarpeitaan.

Lapsi ja perhe

Henkilöstö yhdessä lapsen ja huoltajan kanssa arvioi esiopetuksen oppimiskokonaisuuksien toteutumista hyödyntämällä lapsen aiempaan varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjattuja pedagogisen toiminnan tavoitteita ja niiden toteutumista. Huoltajat voivat arvioida ja antaa palautetta esiopetuksesta erilaisissa päivittäisissä kohtaamisissa ja huoltajille järjestettävissä tapahtumissa.

LIITE 1.

LIITE 1.		
LAAJA-ALAINEN OSAAMINEN	McDonaldsilla-leikki on esiopetusryhmän lasten ideasta lähtenyt leikki, jossa osa lapsista valmistaa aterioita ja osa lapsista on asiakkaita. Video McDonaldsilla-leikistä on saatavilla kuopiolaisten lapsiryhmien käyttöön Leikin käsikirjassa, joka on KasvaNet-verkko-oppimisympäristössä .	OPPIMISKOKONAISUUDET
Ajattelu ja oppiminen • mielikuvitus • leikki • ongelmanratkaisutaito • kokeileminen 		Ilmaisun monet muodot • omien ideoiden esille tuominen • erilaisten materiaalien työstäminen monenlaisilla tavoilla (piirtäminen, leikkaaminen, liimaaminen jne.) • yhteinen suunnittelu
Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu toisten huomioiminen • yhteistyötaidot • vuorovaikutus- ja ilmaisutaidot • vertaisryhmässä toimiminen • hyvät tavat 		Kielen rikas maailma • vuorovaikutustaitojen vahvistaminen (yhdessä tekeminen, yhteinen projekti) • hinnaston ja juoma-automaatin suunnittelu ja kirjoittaminen • ruokien ja annosten tilaaminen (asiakaspalvelu) • asioiden selittäminen (esim. ruoka-annokset ja mitä niihin kuuluu)

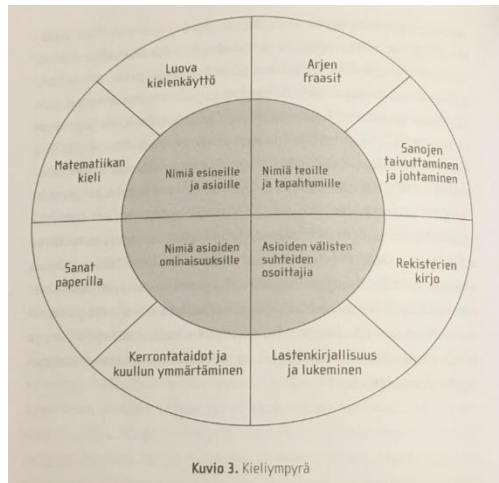
Itsestä huolehtiminen ja arjen taidot • terveellisyys • hyvinvointi • työelämään tutustuminen • toisesta huolehtiminen 		Minä ja meidän yhteisömme • oman nykykulttuuri kuvantaminen ja eläminen • toisten kohtaaminen, ystävällisyys • miten ruokakulttuuri ja esim. ulkona syöminen on muuttunut? • kuka on Ronald McDonald?
Monilukutaito • sanallinen, kuvallinen, numeerinen ja erilaisten symbolinen tuottama tieto (hinnasto, itse piirretty ja askarreltu "ruoka", juoma-automaatin symbolit, rahat) 		Tutkin ja toimin ympäristössäni • numerot • hinnasto: luvut, lukujen ja määrän yhteydet • yhteenlaskua - ostosten loppusummat • lukumäärät ja luokittelu • juoma-automaatin kehittäminen
Tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen • maksupäätte • juoma-automaatti 		Kasvan ja kehityksen • leikkiminen • hienomotoriikka • ruokaan liittyvät teemat • kaveruus ja toisten kanssa toiminen
Osallistuminen ja vaikuttaminen • yhdessä ideoitu leikki • lasten omien ideoiden toteuttaminen • osallisuus ja mahdollisuus vaikuttaa • demokratia, kompromissit • lasten kuunteleminen 		

LIITE 2.

Kieliympyrä kielenopetuksen suunnittelun tukena

Malinen, 2019. Anna lapselle ääni -Kieli- ja kulttuuritietoisuuden voima varhaiskasvatuksessa

Lapset ovat kielen oppimisessa eri vaiheissa ja kasvattajan ammattitaitoon kuuluu havainnoida lapsen osaamista siten, että lapselle pystytään tarjoamaan juuri oikeanlaisia virikkeitä ja tehtäviä. Kieliympyrä antaa mahdollisuuden tarkastella, ”mitä minun tulee opettaa, kun opetan lapselle suomen kieltä.” Kieliympyrän ajatuksena on, että jokaiselle lapselle tarjotaan mahdollisuuksia oppia kieliympyrän jokaisella osa-alueella.

Kuvio 2. Kieliympyrä, Malinen 2019

Olemalla läsnä lapselle ja lasten mielenkiinnonkohteita havainnoimalla aikuinen nimeää ja sanoittaa asioita ja tekemisiä. Liikkeelle lähdetään niistä esineistä ja asioista, joita lapsen jokapäiväisessä ympäristössä näkyy. Vähitellen siirrytään kohti abstraktimpia käsitteitä ja päiväkotiympäristössä harvemmin esiintuvia esineitä ja asioita. Kielitaidon kehittyminen kulkee käsi kädessä lapsen kokemuspäiriin laajentumisen ja mielenkiinnon kohteiden muovautumisen kanssa. Tutkimusmatkat päiväkodin ulkopuolelle rikastuttavat lapsen kokemusmaailmaa ja antavat merkityksellistä sisältöä uuden kielen oppimiselle. On hyvä muistaa, että konkreetit apuvälineet auttavat lasta kielen oppimisessa.

Sanavarastoa kartutetaan **antamalla nimiä eri esineille ja asioille** (substantiivit), **antamalla nimiä teoille ja tapahtumille** (verbit), **antamalla nimiä asioiden ominaisuuksille** (adjektiivit, adverbit) ja **opettamalla asioiden välisiä suhteita ilmaisevia pikkusanoja** (mm. konjunktioit, sijaintiit ja aikaan viittaavat adverbit ja adpositiit, pronominit ja kysymyssanat).

Verbien opettelu on tärkeää, koska ilman verbejä ei voi muodostaa lauseita. On hyvä aloittaa monikäyttöisistä ja usein toistuvista verbeistä, kuten olla, tehdä, mennä, tulla, ottaa, haluta, laittaa, odottaa, istua, viedä, tuoda, sanoa, saada, voida, pitää, käydä, lähteä ja tarvita. Näitä verbejä on tärkeä käyttää ja havainnollistaa arjen tilanteissa ahkerasti sanoittamalla ääneen sekä omaa, lasten että toisten toimintaa.

Alkuun on hyvä opettaa lapselle arjessa selviytymisen kannalta avainasemassa olevia, **usein toistuvia arjen fraaseja** (pese kädet, mennään ulos, leikitäänkö yhdessä jne.) Ymmärtämistä auttaa, kun havainnollistamisen tukena käytetään selkeän ja rauhallisen puheen lisäksi eleitä, ilmeitä, mallintamista, kuvia ja esineitä. Lasta ohjataan käyttämään fraaseja itse ja annetaan hänelle uusiin tilanteisiin sopivia fraaseja. (Minun vuoroni, antaisitko minulle, saisin lisää jne.)

Suomen kielelle on ominaista rikas taivutusjärjestelmä, joka tuo haasteita **sanojen taivuttamiseen** ja uuden kielen oppimiseen. Aikuisilla on tärkeä tehtävä toimia kielen mallittajina käyttämällä rikasta ja monipuolista kieltä. Suhtautumalla myönteisesti lapsen puheeseen kehuen ja kannustaen, aikuinen voi samalla toistaen hienovaraisesti mallittaa lauseen kieliopillisesti oikein. On hyvä muistaa, että lapsilla on runsaasti aikaa opetella sanojen taivuttamista aikuisikään mennessä.

Lastenkirjallisuus ja lapsille lukeminen vuorovaikutteisesti ovat tärkeässä osassa, kun lapsille opetetaan suomen kieltä. Lapsille luettaessa on hyvä kiinnittää huomiota kirjavalintaan ja suunnitella lukuhetki ennalta. Lukijan eläytyminen ja katsekontakti lapsiin tukee lapsen kiinnostusta tarinaan. Tarinan tekstiä voi pohjustaa ennakkoon. Lukuhetkellä on hyvä sanallistaa havaintoja, esittää kysymyksiä ja kannustaa lapsia osallistumaan omilla huomioilla. Kuvien äärelle kannattaa pysähtyä niin, että lapsi voi osoittaa kuvasta tai nimetä asioita ja esineitä. Lukemisen yksi tärkeä pedagoginen lähtökohta on sanavaraston kartuttaminen. On tärkeää pysähtyä uusien sanojen ja ilmausten äärelle selittäen ja havainnollistaen niitä lapselle esim. yhdessä pohtien, kuvasta osoittamalla, piirtämällä, näyttelemällä sekä eleitä, ilmeitä tai jotain esinettä apuna käyttäen. Kaikkia edellä mainittuja periaatteita ei tarvitse muistaa jokaisella lukukerralla. Tärkeintä on, että lapsille luetaan riittävän usein.

Kertomisen ja kuullun ymmärtämisen taidot liittyvät yksittäistä lausetta laajemman kokonaisuuden hahmottamiseen ja ymmärtämiseen. Näitä taitoja voi harjoittaa kaikissa tilanteissa, joissa lapset kuulevat jonkun kertomuksen osoittamalla lapsille sopivia kysymyksiä, dramatisoimalla tarinoita, piirtämällä, kuvasarjan tai tarinan kerronta -korttien avulla, pyytämällä lasta kertomaan tarina omin sanoin ja itsenäisillä tehtävillä, jotka liittyvät kuullun ymmärtämiseen (esim. laittamalla esille kuvia, joista lapsi valitsee ne, jotka eivät kuuluneet tarinaan).

Valmistavan opetuksen henkilöstön tehtävä on myös herätellä lasten uteliaisuutta ja kiinnostusta **kirjoitettuun kieleen**. Liikkeelle lähdetään tutustumalla kirjaimiin ja harjoittelemalla kirjain-äänne-vastavuutta. Lapsia kannustetaan myös tuottamaan kirjallista tekstiä. Oman ja kavereiden nimien ja tuttujen sanojen tunnistamista ja kirjoittamista harjoitellaan. Erilaisia kirjoitettuja tekstejä laitetaan näkyville ryhmän tiloihin ja erilaisia tekstejä voi tutkia kaikkialla, missä niitä esiintyy.

Matemaattista ajattelua voi tukea **puhumalla lapselle matematiikan kieltä**. Lasketaan yhdessä esineitä ja asioita arjen kaikissa tilanteissa, harjoitellaan kokonaisuuksien osien hahmottamista vaikkapa pyytämällä lasta leikkaamaan paperi kahteen yhtä suureen osaan tai puoliksi tai jakamaan palikat leikissä siten, että jokainen saa saman verran. Lasten kanssa vertaillaan määriä, pituuksia, korkeuksia jne. Ja tutustutaan muotoihin. Ajan, pituuden, painon ja tilavuudenmittayksiköitä käytetään tietoisesti puheessa. Matematiikan kieltä havainnollistetaan toiminnallisesti ja konkreettien esineiden avulla.

Lapsia kannustetaan **luovaan kielenkäyttöön** ja suhtaudutaan myönteisesti esim. heidän itse keksimiinsä ilmaisiin. Luovaan kielenkäyttöön kannustaa myös kielellä hassuttelu, riittely, loruttelu ja tuttujen lorujen muuntelu. Sadutus ja kaikenlainen kertominen tukevat lapsen luovan kielen käyttöä.

Puhuttu ja kirjoitettu kieli poikkeavat aika lailla toisistaan. Puhuessakin on tärkeää käyttää **pedagogisesti hyvää kieltä**. Yksittäiset lipsahdukset, kuten "vie tuo tuonne" eivät ole vaarallisia, mutta pääsääntöisesti tulisi antaa lapselle malli, jossa kiinnitetään huomiota täsmälliseen ilmaisuun. Käytetään rikasta kieltä, mutta huomioidaan esim. eri käsitteitä samasta asiasta käytettäessä, että kielen opettelu alkuvaiheessa olevan lapsen on mahdollista ymmärtää. (esim. jalka, kinttu, koipi, tassu)

Murteet ovat kielimme rikkaus ja niiden käyttö varhaiskasvatustilanteiden keskuudessa on aivan suotavaa silloin, kun se ei haittaa lapsen ymmärtämistä. Yleiskielen käyttöön on syytä vaihtaa silloin, jos murteella puhuminen haittaa arjen sujuvuutta ja jos ilmenee, että jollakin lapsella on vaikeuksia ymmärtää.

Lasten äidinkieliin, kulttuureihin ja katsomuksiin tutustutaan esim. matkustusprojektin avulla ”matkustamalla” eri maihin, opettelemalla yhdessä matkasanastoa ja järjestämällä maan kulttuuriin kuuluvia tutustumiskohteita leikin sisälle mm. hyödyntämällä eri kulttuureihin liittyvää esineistöä. Yhdessä voidaan katsoa videotallenteita eri maista, tavoista, kulttuureista ja nähtävyyksistä sekä kuunnella ja opetella eri kielisiä lauluja (esim. Aistiseikkailu -materiaali, Siili Suikkasen kanssa maailmalla -toiminta, josta löytyy koulutusvideo KasvaNet -oppimisympäristössä kohdasta Materiaalipankki) Huoltajia voidaan kutsua kertomaan ja esittelemään perheen kulttuuria. (esim. ruokakulttuuri, sadut, musiikki) Lasten erilaisiin juhlaperinteisiin tutustutaan esim. syntymäpäivien vieton yhteydessä, lasten huoltajien esittelemänä tai hyödyntämällä www -sivuilla olevia juhlakalentereita (esim. Espoon kaupungin sivuilta löytyvä Kulttuurinen juhlakalenteri, Uskot-forumin laatima uskontokalenteri).

Viikon henkilö -teeman avulla voidaan haastatella lasta ja huoltajia perheen tavoista ja kulttuurista. Lapsen ollessa viikon ryhmän tähtihenkilönä on mahdollisuus tutustua paremmin aina yhden lapsen ja perheen perhekulttuuriin ja tapoihin, lapsen mielenkiinnon kohteisiin ja toiveisiin, harrastuksiin ja lapsen vahvuuksiin. Viikon henkilön mukana perheissä voi vieraila esim. pehmolelu, jonka vierailusta lapsi ja huoltajat voivat kirjoittaa ja kuvittaa tarinan, joka luetaan yhdessä lasten kanssa.